JEAN KOVALEVSKY

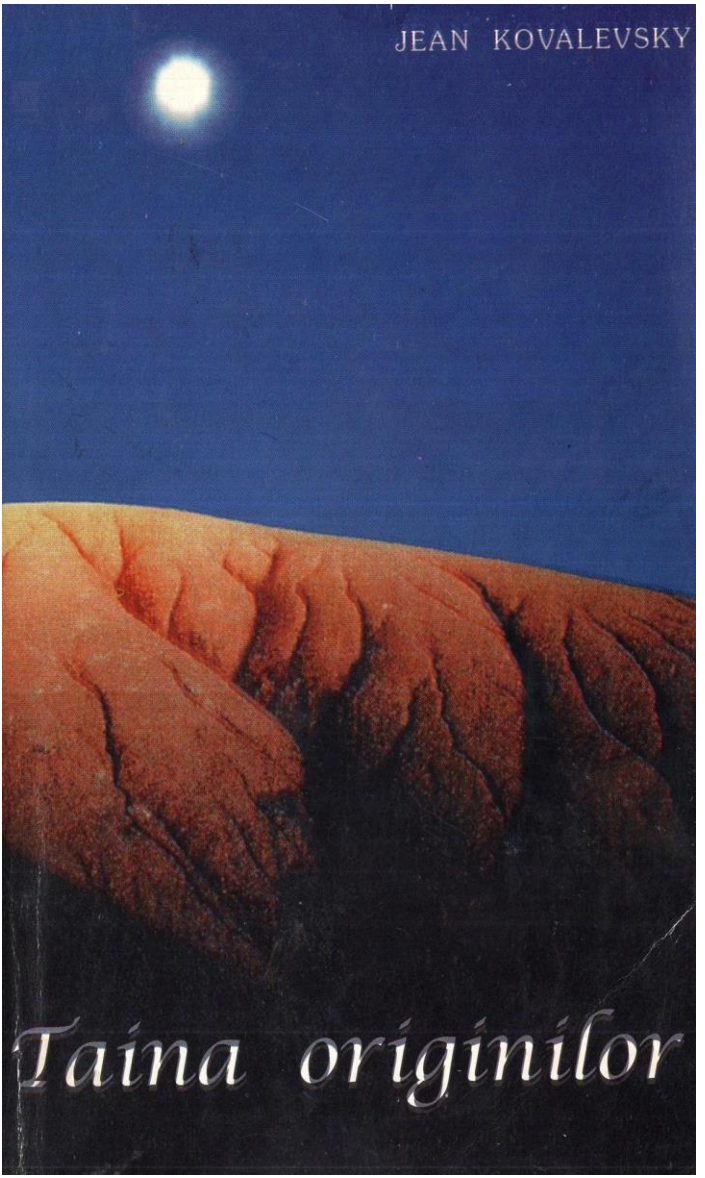

Taina originilor

JEAN KOVALEVSKY

Taina originilor

Cuvânt înainte şi traducere
Dora MEZDREA

1996
ANASTASIA

Coperta si viziunea grafică
Doina DUMITRESCU

Editura Anastasia mulţumeşte
Asociaţiei „EUGRAPHKOVALEVSKY“
a cărei generozitate a făcut posibilă
apariţia acestei cărţi.

© **Anastasia** pentru versiunea de faţă

Traducerea a fost făcută după originalul în limba franceză:
Jean Kovalevsky: „Le mystere des origines"

Episcopul Jean Kovalevsky împreună cu Patriarhul Justinian Marina

ISBN 973.9239.00-5

Cuvânt înainte

Prin teoria transformistă şi cea a „generaţiei spontanee", ştiinţa veacului al XlX-lea părea nu doar a-şi fi spus ultimul cuvânt în legătură cu proveniența şi rostul fiinţei, ci părea a fi dat, deopotrivă, şi lovitura de graţie religiei. Nu- e de mirare excomunicarea lor reciprocă: a religiei de către ştiinţă, acuzată de obscurantism şi de a fi o piedică în calea „progresului", şi a ştiinţei de către religie, ca încununare fatidică a cog- niţiei fără Dumnezeu.

Secolul XX vine să infirme aceste supoziţii: omul de ştiinţă face smerit un pas înapoi în faţa misterului, declinându-şi competenţa în a-l explica prin mijloace pozitiviste, iar teologul, la rândul lui, face şi el un pas înapoi, declarând că ştiinţa care nu contravine legilor lui Dumnezeu este complementară religiei, ajutând, prin mijloace proprii, la cunoaşterea lucrării dumnezeieşti.

Teologului secolului XX i-a dispărut complexul de inferioritate pe care-l avea teologul secolului al XlX-lea în faţa ştiinţei, înţelegând că teologia este cunoaştere a absolutului, în vreme ce ştiinţele sunt cunoaşteri relative ale unor segmente de realitate, supuse mereu depăşirii şi revizuirii, ceea ce nu este şi nu poate fi cazul Cuvântului revelat. Procedând la o cunoaştere a lumii create de DumnezevL, ştiinţa nu are cum să contrazică teologia, ci doar s-o completeze şi s-o confirme. Evident, nu toate concluziile la care ajunge ştiinţa pot fi acceptate de teologie. întrebarea— şi ***ispita*** *cea mare a teologului veacului nostru — este cât anume din cu-*

noaşterea ştiinţifică poate fi acceptat de teologie. (Ţinem să precizăm aici că nu ne interesează numeroasele hibridări pe care le-a cunoscut veacid nostru între religie şi ştiinţă în confesiunile apusene, unele chiar sub patrona] papal, cum ar fi cea a părintelui Teilhard de Chardin, a cărui mizâ era mai mult ideologică, integrarea marxismului cu creştinismul, ci ne interesează raporturile CIL *ştiinţa ale singurei confesiuni păstrătoare a tradiţiei apostolice şi patristice. Ortodoxia.)*

Teologia ortodoxă din exil vine şi de această dată cu răspunsuri tranşante la această întrebare. Cel al lui Eugraf Kovalevsky — părintele Jean — îl vom schiţa în cele ce urmează. Pentru Kovalevsky, nu ştiinţa în ansamblul ei este complementară religiei; există o „ştiinţă atee“ care, ca orice cunoaştere fără Dumnezeu, „este blestemată". Există însă şi o cunoaştere a lumii create de Dumnezeu care se poate alătura religiei; aceasta presupune o prealabilă „ înrădăcinare în Creator", altminteri , singură, „cunoaşterea creaturilor duce la nimicnicie, la moarie, la descompunere, iar transformarea lumii fără Dumnezeu duce la distrugerea ei“. Ştiinţa poate fi supusă Evangheliei şi pusă la lucru întru aceasta; în felul acesta va fi sporită nu Evanghelia, ci înţelegerea lumii create de Dumnezeu. Dacă cunoaşterea creaturii este o cale — e adevărat, cea mai impeifectă— de a-L cunoaşte pe Creator, avem, prin urmare, posibilitatea de a include aceste rezultate ale ştiinţei într-o dionisiană (şi mult mai încăpătoare decât o concepea Dionisie) teologie catafatică, cu rezultate benefice atât pentru una, cât şi pentru cealaltă.

Din smerenie, părintele Kovalevsky nu îndrăzneşte să-şi atribuie conceptele dionisiene, dar, precum este un întregitor întru ale teologiei catafatice, este şi un inegalabil tâlcuitor al celei apofatice. Căci, dacă cea dintâi ne solicită raţiunea, cea din urmă este o cunoaştere prin necunoaştere şi este mai mult un dar al Harului decât un act al voinţei proprii. Tainele lui

Dumnezeu nu pot fi dezvăluite lumii acesteia decât Jn oglindă, ca-n ghicitură", cum spune Apostolul, şi binecuvântat este cel căruia i s-a dat dând vederii acesteia. Kovalevsky este, fără nici o îndoială, o călăuză privilegiată în teritoriul tainei celei mari a începuturilor, după cum ne dovedeşte cartea de faţă. (La paradigma pravoslavnică a „ călăuzei " putem medita cu mult folos duhovnicesc şi plecând de la un laic binecuvântat de Dumnezeu cu darul acesta, numit Andrei Tarkovski.) Kovalevsky nu diluează nici o clipă miste- rul în — vai!— atât de gustatelepseudo-ştiinţe numite divinaţie, astrologie sau alchimie; el ne călăuzeşte în teritoriul pur şi neamestecat al textului sfânt al începuturilor cu o siguranţă pejcare doar credinţa neclintită ti-o poate împrumuta. în bună tradiţie origenistă, el Şe dovedeşte nu numai teolog, ci şi hermeneul şi chiar mistagog; pentru că, dacă de-a lungul cărţii de faţă ajunge să ne iniţieze abia în primele trei capitole ale Cărţii Facerii, o bună pane din analiză este dedicată primelor trei cuvinte ale Bibliei şi, mai mult, primelor trei consoane din cel dintâi cuvânt al acesteia, în care descoperă taina Sfintei Treimi. De ce avem nevoie de o astfel de călăuză în lumea tainei? Pentru că, evident, nu fiecăruia dintre noi i s-a dat harul dumnezeiesc de a vedea şi de a tâlcui misterul; acâasta se vede cel mai bine din privirea transfigurată pV *care Kovalevsky o are asupra lumii create şi pe car(o va mai fi avut omul de dinainte de căderе. Desigur, nu-i vom răpi cititorului bucuria acestei cutremurătoare călătorii prin lumea tainei începuturilor.*

Teritoriul în care ne călăuzeşte Kovalevsky este cel al facerii lumii (cosmogeneza) şi cel al facerii omului (antropogeneza); în nici unul dintre aceste teritorii nu putem pătrunde fără o prealabilă iniţiere. Dacă teologia este „ iniţiere în ***viapi*** *dumnezeiască", ceea ce Dumnezeu a creat în afara Sa nu poate fi cunoscut fără o serie de multe alte iniţieri, în care Kovalevsky se dove*

deşte o călăuză fără egal; aşa cum arătam mai sus, el nu dizolvă aceste miţieri în pseudo-ştiinţe, ci perspectivele sale sunt exchisiv teologice. Suntem astfel iniţiaţi în teologia numerelor, una dintre cele mai fascinante discipline, în teologia celor patru fluvii ale Edenului care, la rândul ei, ne conduce la teologia Izvorului în Evanghelie şi la aceea a celor patru daruri ale Harului; în teologia hranei de dinainte şi de după Potop, în teologia numelor — a celor date de Dumnezeu şi, mai târziu, a celor date de Adam animalelor; în teologia animalelor (bestiarul), în teologia CriLcii şi, implicit, a pomului vieţii şi a pomului cunoştinţei binelui şi răului etc.

Am vrea să stăruim aici asupra câtorva aspecte ale cosmogenezei care ar putea naşte neînţelegeri şi chiar reacţii de respingere teologică. Vorbind despre cele şase zile ale creaţiei, Kovalevsky găseşte ocazia să integreze transformismul doctrinei biblice. Desigur, lucrul poate părea îngrijorător şi de neînţeles pentru un atât de riguros păstrător al dreptei credinţe cum este părintele Jean. Nu este însă vorba de transformism aşa cum l-a conceput Darwin, şi nici o clipă el nu s-a gândit să accepte, necum să pună în discuţie, evoluţia omului din maimuţă: omul este încununare a creaţiei lui Dumnezeu, făcut după chipul acestuia şi chemat, în urma liberei lui decizii, la dobândirea asemănării dumnezeieşti. Dar, în concepţia lui Kovalevsky, nu doar omul trebuie să aspire la dobândirea asemănării dumnezeieşti, ci întreaga creaţie. Dumnezeu a făcut lumea în virtutea unei prezumţii kenotice: ca nu doar cele de sus să coboare către cele de jos, ci şi „cele de jos să se înalţe către cele de sus“. în acest efort de înălţare, de autodesăvârşire, natura creată până în ziua a treia are, după Kovalevsky, libertatea să se dezvolte cum doreşte; aici „doctrina transformistă îşi găseşte locul ei legitim (...) începând cu ziua a treia". Dumnezeu .,diferenţiază", firea creată „evoluează"; evoluţia nu are

loc atât după legile „lupteipentru existență" şi ale „selecției naturale", cât după cele ale „rațiunii seminale" pe care Creatorul ar fi aşezat-o în creația sa. (Doctrina stoică a „logosului seminal" este, după cum bine se ştie, pândită de panteism şi ea afoşt preluată de creştinism, începând cu Iustin, pentru a putea demonstra continuitatea creştinismului cu filosofia greacă, abia după ce a fost dezbrăcată de haina panteistă; la acelaşi lucru se gândeşte probabil Kovalevsky atunci când precizează că e vorba de „rațiunea seminală, după terminologia patristică".) Prin urmare, „natura este cea care dezvoltă specii şi nu în mod direct Creatorul". Nu doar că evoluționismul nu-l priveşte pe om, dar acest evoluționism, fiind, după Kovalevsky, aplicabil unui anumit moment al creației, nu are nimic de-a face cu teoriile moderne ale progresului nesfârşit, o dată ce, într-un alt capitol, scrie: „Din nenorocire, nu a avut loc doar un progres, ci şi un regres al omului şi al cosmosului".

Desigur, nu suntem noi cei mai în măsură să decidem dacă speculațiile asupra transformismului se aşază în rândul unor explicabile „teologumene" sau cad de-a dreptul în lotul impardonabil al ereziei. Putem aduce în schimb mărturia a două personalități din lumea Ortodoxiei româneşti. Cel dintâi, un laic, Nae Ionescu, cel care îi ironiza pe teologii terorizați de autoritatea argumentelor raționale acolo unde ele nu-şi au locul, numindu-i „ştiințifici", este un antievo- luționist declarat, atât în ordinea firii, prin constatarea „existenței speciilor şi a incapacității naturii de a le depăşi prin variațiuni lente", cât şi în cea a spiritului, despre care spunea că „formele de viață spirituală, condiționate toate istoriceşte, nu se transmit, ci se nasc". Cel de-al doilea este un teolog, Nichifor Crainic, care scrie fără înconjur: „Dintre toate multiplele încercări ale ştiinței anticreştine de a nega adevărul fundamental al Bibliei privitor la originea lumii şi a vieții.

cele mai răsunătoare şi mai demonice mi se par ipoteza darwinistă a transformismului şi ipoteza haecke- liană a generaţiei spontanee".

Spre deosebire de cosmogeneză, antropogeneza lui Kovalevsky, mult mai puţin supusă inovaţiilor teologice, este o tălmăcire contemporană a tulburătoarei concepţii ortodoxe asupra omului. Facerea omului ocupă cea mai mare parte a cărţii sale şi aici Kovalevsky se dovedeşte a fi o călăuză iniţiatică plină de har. Spre deosebire de alţi comentatori care se împiedică în pretinsele inconsecvenţe logice ale celor două variante ale facerii omului, Kovalevsky îşi asumă evanghelic aceste inconsecvenţe, adică rodnic; şi le asumă ca unul care ştie că inconsecvente logic sunt doar sistemele omeneşti care nu se supun legii silogismului, în vreme ce dubla creaţie a omidui nu poate fi supusă acestei scheme.

Depane de a fi o contrazicere a celei dintâi, cea de a doua variantă a Facerii o completează şi o desăvârşeşte pe prima; dacă aceasta a însemnat facerea omului după chipul lui Dumnezeu, cea de-a doua este dovedirea felului în care omul poate dobândi asemănarea lui Dumnezeu; este nu atât o antropogeneză, cât o ***hierogonie,*** *o creare a sacrului prin conştientizarea fiinţei asupra responsabilităţii sale de purtătoare a Duhului sfânt: a primit „stflare de viaţă"...*

In secolul masificării şi al omului devenit număr, concepţia ortodoxă asupra fiinţei este, neîndoielnic, o sfidare. O sfidare a libertăţii în Dumnezeu. Ea este totodată o responsabilizare a omului purtător al pece- tei dumnezeieşti, aşa cum ne arată acest purtător de har care este părintele Jean, călăuza noastră în tărâmul care ar trebui să ne fie casă şi rost: cel în care sălăşluieşte „enigma răscolitoare a libertăţii".

Dora Mezdrea

Facerea

Facerea si stiinta

Cartea de față nu-şi propune să studieze legăturile dintre Facere şi diferitele ramuri ale ştiinței, cum ar fi paleontologia, preistoria etc., ci să studieze fenomenul în sine al Facerii. în orice caz, dacă dorim să întreprindem o comparație temeinică a Facerii cu ştiințele, identificând asemănările şi deosebirile, prima noastră îndatorire este aceea de a cunoaşte cât mai exact Thora, Este ea corect cunoscută ? Fără să detaliem această chestiune, vom încerca să înlăturăm cele mai însemnate interpretări eronate.

Disputa dintre ştiință şi Biblie a coborât de vreo sută de ani în domeiiiul public, tulburând nu puține conştiințe evlavioase. în numele ştiinței, unii desfigurează Biblia şi o văduvesc de autenticitatea divină; alții, cram- ponându-se de infailibilitatea Cuvântului lui Dumnezeu, pun la îndoială supozițiile ştiințifice; o a treia categorie caută corespondențe, adesea în paguba învățăturii scripturistice, pe care le aşază sub autoritatea ştiințifică; o a patra apelează la un paralelism „spate către spate", renunțând la viziunea unitară asupra lumii; ultimii, în sfârşit, nu mai ştiu ce să creadă. Toate aceste atitudini ne arată cât de necesară este îndepărtarea interpretărilor greşite care s-au acumulat.

Nu există un „conflict" între Biblie şi ştiință; aceasta este o apreciere neîntemeiată. Se povesteşte că, pe la începutul veacului al XlX-lea, un ortodox cumsecade, auzind că ştiința ar fi „dovedit" că lumea n-ar fi fost creată în 6 zile, că existenta ei se socoteşte în sute de

mii şi nicidecum în mii de ani, tulburat peste poate, s-a dus la Moscova să-l caute pe mitropolitul Filaret. Preacucernicul ierarh '-ar fi grăit cam aşa:

„Nu încape vrăjmăşie între Biblie şi ştiinţă, pentru că acelaşi Cuvânt, de Care toate au fost făcute, şi acelaşi Duh al Adevărului, întru Care totul există şi Care împlineşte totul, sălăşluiesc atât în natura pe care o studiază ştiinţa, cât şi în Scripturile cercetate ele teologie. Numai că a cunoaşte Cuvântul şi Duhul Adevărului prin intermediul creaţiei sau al sfintelor Scripturi este o trudă lungă şi anevoioasă. Pentru că Duhul şi Cuvântul nu ni se arată pe dată, dimpotrivă, de multe ori se feresc de curiozitatea noastră. O pricină poate să existe, dar aceasta numai între două neînţelegeri — ceea ce este firesc —am ar fi între nepriceperea înţelesului duhovnict-sc al Bibliei şi ignorarea temeiurilor adânci ale fiinţei create. Iar cunoştinţele dobândite până astăzi, fie ele ştiinţifice sau teologice, sunt doar nişte etape, nişte încercări, nişte apropieri."

Vom adăuga la cugetarea lui Filaret că întâlnirea între tatonările ştiinţifice şi cele teologice poate fi rodnică şi pentru o parte, şi pentru cealaltă. Ar fi de dorit ca ştiinţa sacrului şi cea a profanului să se poată îmbogăţi reciproc. Dar eficacitatea conlucrării lor depinde mai întâi de progresul ştiinţei sacrului. De aceea, fără să ne lepădăm de aportul ştiinţei profanului, cea dintâi îndatorire pe care o avem este aceea de a aprofunda, pe cât ne stă în putinţă, cunoaşterea Bibliei; aşa vom putea dovedi că, dacă nu există contradicţii fundamentale între Sfânta Scriptură şi ştiinţă, înseamnă că ne aflăm în prezenţa a două metode autonome.

Filosoful Franck ne aduce în sprijin o imagine grăitoare: cea a tunelului început din ambele extremităţi ale muntelui; fiecare echipă îşi sapă propriul tronson, urmând să se întâlnească la mijlocul tunelului. Dinspre partea noastră, va trebui să „minăm" litera în vreme ce ştiinţa, dinspre partea ei, va trebui să-şi „mineze" propriile dogme.

odată risipit pretinsul „conflict", vom ataca problema percepțiilor, a structurilor, ca să întrebuințăm limbajul modern, a ade\ ămrilor — la plural — care nu sunt adevăruri ultime, ci sunt, toate, manifestări ale unicului Adevăr, cu un foarte mare A.

într-adevăr, evoluția cunoaşterii lumii cuprinde *nişte* adevăruri, părți ale unicului Adevăr-Realitate. Structurile ştiințifice nu sunt tot una cu. cele ale misticilor, ale artiştilor, ale cărților sfinte sau ale omului de pe stradă; fiecare îşi are propriul punct de plecare. Şi fiecare luminează doar o anumită porțiune a realității.

Ştiți cumva fermecătoarea istorioară cu elefantul şi orbii? Unul dintre orbi pipăie trompa elefantului şi zice; elefantul este un şarpe; altul, urechea şi zice: elefantul este o cârpă uriaşă; cel cle-al treilea, piciorul şi strigă: elefantul este coloana unui templu. Iată tot atâtea adevăruri despre elefant care nu ne dau elefantul.

Ştiința ne învață că pământul se învârte în jurul soarelui; însă ochiul, care ne circumscrie impresiile şi ne aduce imaginile, ne va face să spunem: soarele apare la răsărit şi dispare la apus „parcurgându-şi calea", cum cântă psalmistul; pentru acesta clin urmă, pământul este nemişcat, în vreme ce soarele se plimbă măreț pe deasupra lui. Dogmaticianul ştiinței va replica pe dată; „Doar îşi închipuie că aşa stau lucrurile, în realitate pământul este cel care se învârte în jurul soarelui". Şi cu toate că spune adevărul — pământul este cel care se învârte în juml soarelui — metoda lui va fi totuşi subiectivă, de o structură specifică şi, incriminându-1 pe poet, va cădea în erezie.

lată-ne în fața a două adevăruri şi nu a unui adevăr şi a unui fals, pentru că atunci ar urma să admitem că ochiul omului este fals şi că Dumnezeu a creat un organ al minciunii! Ochiul ne aşază în memorie imagini, ne trezeşte emoții şi cugetări; pentru viața noastră lăuntrică, el este un purtător de adevăr mai însemnat decât tezele ştiințifice. Prin urmare, iată două adevăruri care

coexistă şi, se cuvine să subliniem, două adevăruri obiective, deoarece în fiecare zi soarele răsare şi apune, şi în fiecare zi pământul se învârte în jurul soarelui.

Cele două adevăruri obiective provin din două credinţe subiective: cea dintâi, în veridicitatea privirii, cealaltă, în wtlabilitatea metodelor ştiinţifice. Modulul de aselenizare lunară e.ste la fel de real ca şi „Au clair de la lune, mon ami Pierrot"", două realităţi extrem de diferite, fără nici o legătură ^'izibilă între ele, şi fără ca vreuna să fie Adevărul. Sunt trompe, urechi, picioare de elefant.

îngăduiţi-mi să vă dau un exemplu şi mai surprinzător: formula chimică a apei este un adevăr; cu toate acestea, ea nu sugerează în nici un fel izvonil proaspăt şi viu care ţâşneşte din munte, saltă şi lunecă pe deasupra pietrelor. Acest izvor însumează la rândul lui mai multe realităţi, una pentru omul însetat şi o cu totul alta pentru artist.

Asemenea imagini elementare, aflate la îndemâna oricui, ne conduc în mijlocul unei mulţimi de adevăruri relative. ,Ştiinţa conţine cele mai multe adevăruri, rapor- tându-se la structuri diferite, la axiome şi discipline ştiinţifice diferite.

Ne-am putea pune întrebarea: există o ierarhie a acestor adevăruri, sunt unele mai exacte decât celelate? Fără îndoială că da, dar aceasta este problema ştiinţei ierarhiilor. Evident că, în această ştiinţă. Adevărul revelat este infinit superior adevărurilor, roade ale cercetării omeneşti. Dar, încercând să comparăm Adevărul revelat cu adevărurile, facem firesc un salt lipsit de logică — metoda carteziană este abandonată — neţinând cont de două aspecte; cel dintâi: Revelaţia divină se lasă cunoscută puţin câte puţin, proporţional cu capacitatea cunoscătorului; cel de-al doilea: înţelegerea Revelaţiei poate fi imprecisă, aproximativă, în litera şi nu în spiritul ei. Şi atunci. Adevărul revelat va fi greşit înţeles şi va arăta mai puţin exact decât adevărul descoperit prin efortul oamenilor care cercetează evanghelia tainic în

scrisă în legile naturii. Astfel încât, în fapt, ştiinţa sau arta pot îndrepta şi spori nu Sfintele Scripturi, ci propria lor capacitate de înţelegere.

Aceste câteva observaţii despre legăturile dintre Biblie şi ştiinţă ar fi incomplete fără o trecere în revistă a limbajelor. Există un limbaj ştiinţific, unul matematic, unul filosofic, poetic, mistic... şi, în fine, un limbaj sacru. Pentru a înţelege Facerea e necesară o iniţiere în limbajul sacru şi în legile lui simbolice. Teza câtorva comentatori catolici moderni, care ar vrea să aibă în faţă o Revelaţie povestită într-o limbă populară şi naivă, potrivită nivelului rustic al civilizaţiei, este cu totul în afara subiectului.

Cartea Facerii ne comunică originea lumii cu *o exactitate* „meta-matematică", „meta-ştiinţifică", „meta-meta- fizică"; nici progresul omenirii, nici schimarea viziunii noastre asupra lumii n-ar putea vreodată s-o ştirbească. Ea este veşnică, deci nu se pune problema depăşirii ei; ea ne încredinţează cel dintâi şi cel de pe urmă cuvânt al istoriei noastre. Ceea ce este sigur e că însuşirea mesajului ei este o sarcină anevoioasă; profunzimea ei nu se decantează cu uşurinţă. Cine ajunge să desprindă cele dintâi straturi ale conţinutului acesteia poate să spună că a înregistrat o biruinţă duhovnicească.

Cărţile sfinte, al căror limbaj specific ne luminează mintea, sustrăgându-se totodată privirii noastre, cer să ne apropiem de ele cu frică şi cu rugăciune, „descălţaţi". Cel mai curios e că domeniul sacrului se sustrage spiritului laic atunci când acesta îndrăzneşte să-l încalce. Ca urmare, domeniul îi apare acestuia dintr-o dată neglijabil, lipsit de conţinut, searbăd, oarecare; îi alunecă printre degete şi uneori chiar miroase a moarte: „litera ucide". în vreme ce mintea care se apropie de el curăţită, cu cutremur şi cu nădejde, soarbe fără încetare din cunoaşterea celor de sus, din adevărurile veşnice şi pururea noi, autentice în ele însele.

Cartea Facerii se împarte în două părți inegale: Facerea universală sau adamică şi Facerea credincioşilor sau avraamică. în cele ce urmează, vom examina doar aceste două variante ale creației. Limitarea subiectului e inevitabilă; n-a zis cineva că primul cuvânt al Facerii, „Bereschit", ar necesita, el singur, o bibliotecă întinsă de comentarii? Tradiția rabinică atribuie fiecărui cuvânt pe puțin 37 de înțelesuri.

în realitate, scriitura sfântă este atât de condensată, încât Teofania, de pildă, adică arătarea Sfintei Treimi în lume, cuprinde 3 rânduri. O prepoziție tăinuieşte în ea un univers ale cărui margini se îndepărtează îndată ce ai crezut că eşti gata să le atingi.

„La început, a făcut Dumnezeu cerul şi pământul”

Să deschidem Biblia la prima pagină şi să examinăm cea dintâi povestire asupra creaţiei.

Biblia franceză începe astfel: „La început, a făcut Dumnezeu cerul şi pământul”. In ebraică, primele trei cuvinte sunt: „Bereschit bara Elohim”; literal: „In principiu a făcut Dumnezeii". Subiectul este la plural, predicatul la singular. Să ne oprim asupra fiecăruia dintre aceste trei cuvinte.

Bereschit

Nu mi se pare fericită traducerea lui prin „la început”; poate lăsa impresia unui început al timpurilor, al unui prim ceas al existenţei. Timpul, aşa cum îl înţelegem noi, alcătuit din secundă, minut, oră, zi, s-a ivit, după Cartea Facerii, abia în a patra zi a creaţiei. Se raportează direct la mişcările soarelui şi ale lunii faţă de pământ. Timpul-calendar nu este singurul fel de timp. Timpul psihologic diferă complet de timpul-ceasornic. îngrijorarea dilată timpul unei aşteptări chinuitoare, iar în prezenţa fericirii „timpul zboară atât de repede". Există timpurile angelice, perioade de timp mai curând calitative decât cantitative, ca eoni, cicluri, veacuri de veacuri, depăşiri ale timpului prin liturghii ori misterii. „Ziua Domnului” adună laolaltă trecutul, prezentul şi viitorul, pentru că „El a fost, este şi va veni”.

Putem face călătorii în timp, ne putem întoarce în trecut cu ajutorul memoriei, putem desluşi viitorul prin clarviziune, putem scurta timpul prin simțirea intuitivă, îl putem prelungi până în veşnicie prin forța sentimentului, îl putem opri, precum losua, printr-o poruncă. Apocalipsa ne avertizează că nu va mai exista timp şi lumea va dura în absența lui. Prin urmare, timpul nu este legat în mod absolut de existența lumii.

„Bereschit" nu ne plasează deci la începutul timpurilor sau al timpului, indiferent cărei categorii i-ar aparține, ci în fața a ceva ele cu totul altă natură. Astfel, „Bereschit" nu este încă creație; este actul divin în sine însuşi care are în vedere creația. Să spunem de la bun început că primele trei cuvinte ale Facerii ne transpun întru contemplarea de negrăit a acțiunii dumnezeieşti. Creația propriu-zisă este pomenită abia în cuvintele care urmează: „cerul şi pământul".

„Bereschit" din care şi în care „a făcut Dumnezeu cerul şi pământul" este asemenea pântecului matern sau, mai exact şi mai biblic, asemenea „adâncurilor milosteniei dumnezeieşti". Dacă ne-am putea înălța până la marginile lumii, aceste margini care ne scapă cel mai adesea, am avea viziunea cuprinderii Bunătății dumnezeieşti. Dar ce zic eu ? Noi nu putem nici măcar atinge marginile lumii! Fiecare conştientizare a propriei noastre mărginiri intelectuale, temporale şi materiale naşte două categorii de reacții: pe de o parte, iritare în sufletul orbit de păcat şi de ignoranță, şi, pe de alta, în sufletul luminat de har şi pătruns de înțelepciune, o dulce răpire încununată cu lacrimi de recunoştință. Micşorare dumnezeiască — „kenosis" — pentm a da ființă creaturii, micşorare a creaturii, prin analogie, devenită părtaşă la această „kenosis" care-i dezvăluie un Dumnezeu nemărginit şi milostiv.

Să recapitulăm: „Bereschit" înseamnă că Dumnezeu, micşorându-Se pe Sine, diminuându-Se în mod liber, produce o non-ființă, un gol, un nimic, un posibil-ori-

ce, un .xeschit", ante-realitate primordială, în care ,,Be", Dumnezeii, creează.

Ne vom sluji de metoda Cabalei pentru a tâlcul acest prim cuvânt al Bibliei şi pentru a exemplifica în acest fel ştiința cuvintelor sacre.

Radicalul lui „Bereschit" este alcătuit din^4 consoane: B.R.S.T. începem cu prima literă: BEITH. în grafia primitivă, ea seamănă destul de mult cu un 9, având în locul buclei un triunghi umplut. Privită de deasupra, pare o casă cu o curticică deschisă, un om primitor care te îndeamnă să-i fii oaspete. Să mai adăugăm că B din alfabetul slavon este analog celui clin ebraică (de altminteri, mai multe litere din alfabetul slavon sunt de inspirație ebraică), doar curticică este jos, la dreapta şi nu la stânga, sugerându-ne cifra 6. în greacă şi latină, litera B a închis curticică.

„Beith" — casă deschisă —■ se identifică cu: „în", „întrif', nu în înțeles pasiv — în care te poți strecura fără consimțământul stăpânului casei —■, ci activ; ea ți se deschide, fără să îngăduie totuşi invazia; este închisă-deschi- să. Este simbolul, însemnul paternității. Cea dintâi literă a Bibliei defineşte, în chip tainic, ospitalitatea dumnezeiască. Universul a fost creat pentru ca el să \'ină, în mod liber, să locuiască împărăția cerurilor.

Hristos, în parabolele Sale, compară adesea viitoarea lume îndumnezeită cu un ospăț de nuntă la care Tatăl ceresc îşi pofteşte creatura.

Cea de-a doua literă: REISH, se desenează, în forma ei antică, precum un P mare care priveşte la stânga. în consonanță cu R. Ea închipuie capul, exprimă gândirea, forma, inițiativa ordonatoare, conducătorul. Greaca şi slavona au păstrat această literă întorcând capul spre dreapta; latina, adăugându-i o codiță, a făcut R. „Reisch" este litera Cuvântului, a Fiului. „Beith" este principiul-izvor (al dumnezeirii), „Reisch" este princi- piul-idee. Sfânttil Pavel ne arată că Fîristos este Capul Bisericii, împăratul universului, dar .,Reisch" ■— cap, în

cap — este de asemenea, prototipul. Chip al splendorii Tatălui şi Proto-Icoană desăvârşită a lumii.

Cea de-a treia literă: SCHIN, se transcrie în chipul unui trident fără picior sau, dacă vreți, trei flăcări. Semnul grecesc are şi el aceeaşi origine, dar arată altfel. în latină, S capătă formă şerpuitoare.

„Schin" este litera vieții, a căldurii, a celei de-a treia persoane a Preasfintei Treimi.

Aşacfar, primele trei consoane din „Bereschit" cuprind şi tăinuiesc Sfânta Treime.

Cea de-a patra literă, THAF — T mare —, care are în numeroase limbi formă de cruce sau de balanță, mărturisind echilibrul lumii întemeiat pe kenoza dumnezeiască, indică în „Bereschit" voința unică a celor Trei Persoane care dețin în armonie Atotputernicia dumnezeiască şi autonomia creației Ei. Cea dintâi simetrie între Dumnezeu şi opera Sa, între ființă şi non-ființă. Echilibrarea aceasta este posibilă doar prin micşorarea Atotputerniciei dumnezeieşti şi prin îngăduința pe care Ea o acordă şi altora să ființeze. Litera cumpăneşte imanența Dumnezeului creator cu transcendența celor două firi, creată şi necreată, fără ca totuşi Dumnezeu să-şi anuleze opera prin omniprezența Sa.

Bara

„Bara" înseamnă a izvodi din neant. Sfinții Părinți spuneau: a plăsmui din nimic; şi, adresându-se lui Dumnezeu, adaugă: „Tu ai chemat nefiindul la ființă din neant'\ Eiindcă „Bara" vrea să însemne a izvodi, a plăsmui, a chema din nimic şi nicidecum a da chip unei materii pre-existente. Teza care susține existența unei materii de dinainte de veşnicie este absurdă; ea presupune o limitare ontologică a lui Dumnezeu, odată ce imaginează două absoluturi: Dumnezeu şi materia.

Primele trei cuvinte din Cartea Facerii, „Bereschit bara Elohim", nici înăcar nu ating chestiunea materiei.

a humei primordiale. Teoria naturii preexistente şi lupta împotriva dogmei creaţiei ieşite din nimic se întemeiază probabil pe o ^■iziune cosmică incapabilă să se despartă de creaţie sau să se ridice mai presus decât ea, pentru a întrezări Izvorul necreatului. Această teorie transferă relaţiile între spiritul creat şi materia creată asupra Dumnezeului necreat şi a naturii create.

Tălmăcirea patristică a lui „Bara" prin verbul „a chema" ne evocă ideea de ecou. Tatăl rosteşte Cm'ântul şi ne-fiindul răspunde ca un ecou.

„Bara" este întrebuinţat de trei ori în povestirea Facerii: în primul verset, la apariţia fiinţelor vii şi la facerea omului după chipul şi asemănarea divină, indicând prin aceasta că etapele creaţiei care vor urma vor fi doar creşteri, diferenţieri ale lucrurilor existente si nu lucruri noi. întreitul „Bara" ne dezvăluie că lumea este alcătuită din trei elemente care se întregesc unul pe altul: trup, suflet şi duh.

Elohim

„Elohim" înseamnă Dumnezeii, cel Puternic-cei Puternici, cel-cei Dătători de lumină, cel-cei Bogaţi în daruri.

Cea dintâi semnificaţie a pluralului este superioritatea lui Dumnezeu, bogăţia Lui, îndestularea în Sine- însuşi; nimic nu-I lipseşte. Regii, personajele însemnate vorbesc despre ele însele la plural: „noi"; adresarea la persoana a Il-a plural, în societate, este un semn de politeţe şi de respect. Când e vorba de om, pluralul înseamnă respect ; când e vorba de Dumnezeu, marchează cutremurul în faţa măreţiei Sale.

A doua semnificaţie a întrebuinţării pluralului, după Sfânta Tradiţie, este aceea de a indica Sfânta Treime, în timp ce verbul „a făcut", la singular, care urmează lui „Elohim", întăreşte unitatea Treimii. Pluralul cu referinţă la Dumnezeu va re\ eni de mai multe ori în Facere. Astfel, creându-1 pe om, Dumnezeu avea să spună: „Să

facem om după chipul şi asemănarea Noastră", întrucât chipul-asemănare al lui Dumnezeu în om este treimic.Verbul ,,a făcut" la singular înseamnă — aşa cum am mai spus-o — că lumea a fost creată de o singură \ ființă; verbul la plural, „să facem", arată că omului îi e dat să deosebească treptat cele Trei Persoane; Tatăl, Fiul şi Sfântul Duh Într-Unul singur şi, totodată, este menit să ne dezvăluie taina „Sfatului cel Mare".

„Elohim" este unul din numele lui Dumnezeu. El este Creatorul cerului şi al pământului şi al tuturor celor aflate în ele, şi nu un demiurg inferior sau un înger. El, Dumnezeu, este Ziditorul operei Sale. Părinții Bisericii le vor răspunde filosofilor: „Dumnezeul nostim nti este trândav. El nu proiectează doar universul în calitate de Arhitect, nu trasează un plan pe care alții îl execută; El este Marele Arhitect şi Marele Meşter, imanent prin lucrarea Sa, transcendent prin fire, ca Arhitect."

în vreme ce un dumnezeu neaclevărat, imanent prin fire, şi-ar fi avut creația drept rod, creştere naturală, manifestare exterioară. Ar fi fost „carne din carnea şi os din osul universului", suflet al lumii, respirația ei, energia ei, un dumnezeu consubstanțial cosmosului, după modelul unui paimenit trufaş şi plin de sine. Falsul dumnezeu n-ar consimți să-şi murdărească mâinile pentru a zidi; cel mult ar lăsa, poate, să răsară din somnul său creaturi nobile, dar acestea nu pot fi decât subordonații săi, inferiorii .săi, demiurgii săi, eonii săi, care la rândul lor ar urma să modeleze creaturile inferioare şi materia lipsită de inteligență Acesța este dumnezeul gnosticilor şi al celor care nu .sunt capabili să-şi desprindă privirea de creație.

Facerea cerului şi a pământului de către Elohim e.ste un act liber care nu rezultă din nici o necesitate a naturii sau a vreunei creații naturale. Cum am putea presupune o necesitate oarecare în Dumnezeu! ? Creația nu este o creştere sau o îmbogățire a lui Dumnezeu, odată ce bogăția Lui e nesfârşită! Cum ar putea avea El nevoie de un întregitor? Pluralul de aici capătă semnificația

de plinătate a bogăției; pluralul ne arată de asemenea că Dumnezeu, fiind Unul, nu este singur. Unitatea nu înseamnă singurătate sau nostalgie a unei tovărăşii în creatură, cu care s-ar împlini şi s-ar consola. Dumnezeu este Unul, dar nu este singur; El este plural. El creează aşa cum se revarsă un potir. Actul său creator este liber, dezinteresat, ne-folositor pentru Sine, dar folositor pentru^noi. Iubire pură, altruistă, gratuită, iubire a Crucii.

în altă ordine de idei, .,Elohim" cuprinde şi litera: LAMETH. „Lameth" este litera L, răsunătoare precum clopotul pascal în Aleluia, un simbol al creşterii, al elanului, al deschiderii; ne evocă un bumerang care, odată lansat, trasează o curbă şi se întoarce la picioarele celui care l-a lansat. Este litera cea mai deschisă; se dăruieşte fără reținere. Ea ne călăuzeşte în cel de-al doilea aspect al acțiunii dumnezeieşti, în arătarea, în dăruirea lui Dumnezeu, în caracterul Său extatic.^ Tatăl îşi dăruieşte Fiul pentru noi, Fiul ni Se dă nouă ca hrană cerească, iar Duhul Dătător de energie dumnezeiască, de har, este Darul prin excelență.

Cei dintâi Nume divin din Sfânta Scriptură, Elohim, este al Dumnezeului care Se dăruieşte creaturii Sale.

„Bereschit bara Elohim", în întregimea lui, simbolizează în chip tainic Treimea Sfântă;

„Bereschit" — în principiu — este Tatăl;

„Elohim" — Nume divin — este Fiul;

„Bara" — creația — este Sfântul Duh.

Dumnezeu, Cuvânt şi Duh

Am văzut, aşadar, că cuvintele „A făcut Dumnezeu" deschid un întreg univers, că Sfânta Treime este prezentă în cele trei litere ale primului cuvânt, ca şi în primele trei cuvinte ale primului capitol al Cărții Facerii, prezentat sub o formă tainică şi ascunsă.

Vom vedea acum cea de-a treia arătare a Sfintei Treimi, înfățişată şi mai explicit, şi înrudită îndeaproape cu Crezul nostru. Ce ne spune în continuare Cartea Face

rii? După ce ni-L prezintă pe Dumnezeu, Creator al cerului şi al pământului, ea ne spune că Dumnezeu „face" totul prin intermecâul Cuvântului, Verbul dumnezeiesc. Dumnezeu *zice* lumina este, Dumnezeu *zice* ş\ apare unul sau altul dintre elemente. Dumnezeu vorbeşte. Dumnezeu vorbeşte prin Cuvântul Său, prin Verbul Său, prin Logosul Său. lată-ne în faţa Cuvântului-Verb-Logos creator: „Toate au fost făcute de El, nimic-nu s-a făcut fără El". Totul este făurit, creat, înfăptuit de Cuvântul dumnezeiesc, de Verbtil divin, de Logos.

în acelaşi timp, o altă frază ne surprinde: „Pământul era fără chip, inform şi pustiu şi întuneric era deasupra abisului, iar Duhul lui Dumnezeu plutea pe deasupra apelor": acţiunea Duhului Sfânt, imaginea Dultului plutind pe deasupra apelor, care revine şi în Noul Testament, deasupra apelor Iordanului, acest Duh Sfânt Care încălzeşte lumea şi-i dă viaţă. Tradiţia autentică ebraică şi, desigur, cea creştină consideră deopotrivă acest text ca fiind al Duhului Sfânt. Şi Psalmii cuprind pasajele binecunoscute: „Tu ai trimis Sfântul Tău Duh şi toate au fost făcute şi Tu ai înnoit faţa pământului", „Când Duhul Tău pleacă, totul cade în tină". Prin Duhul Sfânt deci este înfăptuită unitatea organică, vitală, \'ie a lumii.

„Duhul plutea pe deasupra apelor". Verbul „plutea" nu este tocmai exact. Acest bizar verb ebraic, „mera- hepheth", este întrebuinţat de două ori în Biblie: o dată în Cartea Facerii şi a doua în timpul biruitorului imn al luiMoise: „Când Te strig, auzi-mă. Doamne!"

în acest cânt, Moise înşiră binefacerile dumnezeieşti şi-L compară pe Dumnezeu cu wilturul care-şi deşteaptă familia, pluteşte deasupra puişorilor, îi ia pe aripile sale întinse şi-i duce cu sine. Dumnezeu, ca şi vulturul, îşi strânge puii ca să-i înveţe să zboare şi pluteşte încetişor deasupra lor. Şi El îşi întinde aripile şi-şi duce poporul pe umerii Săi, aşa cum vulturul îşi duce puişorii.

Această comparaţie cu pasărea planând, plutind pe deasupra cuibului cu pui este tălmăcită prin verbul despre care vorbim.

Sfântul Duh este asemănător unei păsări, unui vultur care pluteşte deasupra apelor, clocind aceste ape aşa cum o pasăre îşi cloceşte ouăle; Sfântul Duh este asimilat unei clocitori. Verbul conține o căldură maternă, o căldură a ^ăeții. Sfântul Duh nu pluteşte nepăsător sau abstract. Nu planează deasupra lor privindu-le, ca o pasăre care doar ar zbura, fără o legătură profundă cu ceea ce se află dedesubtul lui, ci le cloceşte sub protecția aripilor Sale.

Biserica îşi încălzeşte în pântecele sale credincioşii; tot aşa, putem zice că Sfântul Duh încălzeşte creația.

în acest fel, încă din primul capitol al Cărții Facerii, acțiunea treimică apare în trei rânduri, conformă cu Evangheliile şi cu învățătura Bisericii.

Cuvântul lucrează, prin El lumina se desface din întuneric — aşa cum Hristosul istoric va desprinde din iad sufletele aflate în aşteptarea venirii Lui, cum va despărți bolnavii de maladia lor, izbăvind şi eliberând; dar aici Se arată în calitatea lui de Creator.

Tot aşa şi Duhul Sfânt pluteşte, încălzeşte, cum *o* va face şi sub formă de porumbel deasupra apelor Iordanului, sau cum se va arăta sub forma limbilor de foc. în ziua Cincizecimii.

Tohu wâ bohu sau materia primordială

Cartea Facerii începe prin; „La început, a făcut Dumnezeu cerul şl pământul", sau mai curând „cerurile şi pământul". ..Cerurile" însemnând, fără îndoială, lumile îngereşti şi nu sferele celeste sau cerurile fizice. în continuare. povestirea nu se va mai ocupa de „ceruri", ci doar de pământ, adică de lumea vizibilă, de cosmosul vizibil, pentru a ajunge la oni: toate comentariile şi exegezele biblice şi ecleziastice sunt de acord că „cerurile" sunt într-adevăr lumile îngereşti iar Facerea însăşi, după ce a pomenit în trecere crearea „cerurilor", nu mai vorbeşte decât despre pământul clin care se va naşte omul.

Acest pământ, această materie virgină — nu în actualul înțeles ştiințific —, acest pământ viran, gol, neterminat, fără chip, înconjurat de întuneric este numit în Cartea Facerii: apele. Denominațiile: „viran“, „gol“, „neter- minat“, „abis“, „înțuneric", „apele", pot fi analizate fiecare în parte dar, în ansamblul lor, ele alcătuiesc o viziune totală pe care ne dăm osteneala să o reproducem mai degrabă printr-o mulțime de imagini decât prin definiții ştiințifice ori teologice.

Substantivul ebraic „gol", „tohu wâ bohCF', capătă acelaşi înțeles cu „apele"; nu e vorba, bineînțeles, de apele limpezi ale unui râu, ci de cele ale unui hău, marea, întunericul din afară. „Tohu wâ bohu" este numele unei realități.

De ce au fost începuturile pământului tocmai acest hău, acest haos, şi de ce, cu fiecare zi a creației, Biblia precizează: „Şi a fost seară, şi a fost dimineață" ? Noțiunea grecească de haos primordial este, în acest sens, apropiată de gândirea biblică. „Tohu wâ bohu" este un gol, un nimic din care scoate Dumnezeu lumea? Nu, nu mai este nimicul, vidul-neant din care a creat Dumnezeu şi la care se raportează verbul „bara". Şi atunci ce este ?

După părerea unui număr însemnat de Părinți, „tohu wâ bohu" este un „ceva", o non-armonie lipsită de distincții, asemănătoare, clacă vreți, cu materia brută din care un sculptor, cu ciocanul şi dalta, va scoate o sculptură; comparația este foarte aproximativă, pentru că „tohu wâ bohu" nu este o piatră şi nici o altă substanță; el precede orice substanță, este „materie în sine", în- tr-un înțeles neînchipuit mai profund decât înțelesul material, un „lichid" din care vor ieşi solidul şi gazosul, timpul şi spațiul.

Ceea ce trebuie reținut este că Dumnezeu n-a creat pământul — aşa cum ne-am putea imagina — dintr-o dată armonios, după chipul, îndepărtat poate, dar totuşi după chipul propriei Sale desăvârşiri. Dumnezeu a fă

cut mai întâi imprecisul, ne-desluşitul, o formă fără formă, o materie întunecată, imperfecţiunea. Care să fie raţiunea acestei acţiuni dumnezeieşti?

Prin natura ei, creaţia trebuie să fie, în chibzuinţă dumnezeiască, o unitate care tinde spre armonie, care evoluează spre desăvârşire. Creaţia divină nu avea drept scop să înfăptuiască cea mai perfectă dintre lumi. Dumnezeu creează tocmai ceva care să nu I se asemene, atât cât se poate acest lucru, în aşa fel încât această neasemănate să aibă posibilitatea, cu ajutorul Său, să înainteze spre Asemănarea desăvârşită, posibilitate încununată de omul „foarte asemănător".

El ţine să Se manifeste nu doar oferindu-ne cărţile de vizită cu toate titlurile pe care le are, ci şi prin ceva care nu este El însuşi: abisul, haosul.

Darwin avea dreptate când formula legea transformismului; este o lege biblică. Iar mediul protestant a fost un climat propice acestei descoperiri. Legea este dreaptă, dar este incompletă. Putem spune că Dumnezeu este absolutul, iar cosmosul un absolut în devenire, dar teoria darwinistă rămâne simplistă, deoarece trans- formismul este doar unul dintre aspectele unei chestiuni mult mai complexe.

Dumnezeu creează un lucru neasemănător Sieşi pentru ca acesta să devină asemănător. Cele 6 zile ale creaţiei sunt elaborarea acestei neasemănări, în care sălăşluieşte însă posibilitatea de înălţare către Asemănare. Dumnezeu pune atunci, dacă putem zice aşa. El însuşi mâna pe aluat. El îi va uşura sarcina, nu va lăsa haosul să se „descurce" singur, să-şi extragă din sine probabilităţile. Prin cele 6 etape. El va înlesni orice probabilitate; va merge chiar mai departe oferindu-i lui Adam un ajutor în Eva; iar cosmosului şi omului le va oferi întregul ajutor necesar pentru a se îndrepta către Asemănare.

Haosul este *dorinţa* lui Dumnezeu întrucât „tohu wâ bohu", aceste *ape* întunecate nu mai sunt non-fiinţă, fără să fie încă fiinţă. Fiinţa fiind Dumnezeu. Non-fiintă

luând cunoştinţă de fiinţa ei, fără să fie încă, deoarece lumea în sine nu există. Dumnezeu singur există în Sine. Nici până în ziua de astăzi nu suntem nimic „în sine"; nu *suntem* decât prin Dumnezeu. Prin urmare, suntem fiinţă şi non-fiinţă, suntem aspiraţie către fiinţă. Aici însă, marginile abisului dintre fiinţă şi non-fiinţă sunt încă şi mai îndepărtate; suntem în prezenţa a ceva care ar putea deveni din ce în ce mai mult fiinţă, viaţă, conştiinţă, asemănare cu Dumnezeu.

Dumnezeu va numi acest „tohu wâ bohu", această mare dezlănţuită de care va fi înghiţit lona, iad; această unitate haotică, lipsită de armonie şi de lumină, nediferenţiată, tot El ne arată că va fi „unitatea exterioară" ^— opusă unităţii lăuntrice — sau „întunericul din afară". în- tr-adevăr. „tohu wâ bohCf' nu este neantul în care Dumnezeu a creat, ci unitatea necliferenţiată despre care tocmai am pomenit. Aproape că am putea spune că la început, Dumnezeu a făcut cerurile şi ,,infernul'', sau pământul în stare infernală.

în toate tradiţiile, abisul sugerează, în mod bizar, teritoriul diavolului; nu al diavolului ca păcat sau revoltă împotriva lui Dumnezeu, nici ca act pi'ost înfăptuit, ci ca un lucru primordial urmând a fi schimbat, moarte situată înaintea vieţii, pentru ca moartea să se preschimbe în viaţă şi întunericul în lumină.

Ce altceva este păcatul dacă nu întoarcere la haos, refuz al Asemănării, cădere în neasemănare cu Dumnezeu, mers netulburat către nimicnicie?

Instinctul omului fără Dumnezeu este acela de a reveni în pântecul mamei, la începuturi, la neant în cele din urmă. Dar, să luăm aminte, nu e vorba de neantul propriu-zis, fiindcă omul nu se poate îndrepta decât către fiinţă, deşi e aproape non-fiinţă, către viaţă, deşi nu e încă viaţă; mersul ateului este invers, către neasemănare în loc să fie către Asemănare.

Un suflet lipsit de credinţă poaţe spune aşa: odată cu moartea mea se vor spulbera toate; e probabil că nu

asta va căpăta, speră poate chiar să ajungă în rai înaintea noastră, odată ce se j^oate aştepta la orice din partea umorului celest.

Haosul grecesc, „tohu wa bohCr' ebraic, apele lipsite de formă semnifică, toate, dorința de ființă, aspirația către Asemănare, posibilitatea de transformare cuprinzând potențialul întregului cosmos, dar, să precizăm, toate sunt neputincioase, incapabile să se transforme prin ele însele, să se delimiteze, să se adeverească. Aici este necesară interv'ența hotărâtoare a Cuvântului. Actul acestuia se numeşte „baclal".

Opera Duhului şi a Cuvântului

In primele două x'ersete ale Cărții Facerii, Sfânta Treime se află în fața haosului, în fața acestui potențial, acestui „ceva" care urmează să devină lumea noastră. Tăcerea domneşte deasupra întunecimilor abisului; un „unu" nediferențiat, mai aproape de zero decât de număr, acest „unu" lipsit de calitate şi de cantitate, este mut. Embrionul acesta al ființei, acest ou fără cochilie închizând în el o imensitate de posibilități, lipsit de au- to-apărare, fragil, lipsit de consistență, abia existând, „lichid", fără formă, aspirând să trăiască, nu este lăsat în voia sorții. Duhul Sfânt îl încălzeşte, îi dă viață, îi împrumută suflu dumnezeiesc.

Sfintele Scripturi, întrebuințând limbajul sacru, „instrumentalizează" cu o acuratețe teologică şi o exactitate metafizică fără echivoc. Definiția rațională, limitativă, ca şi impresionismul intuitiv, sunt deopotrivă străine învățăturii biblice a Tradiției.

Textul, într-adevăr, precizează că „Duhul plutea pe deasupra apelor"; nu în ape, nu Se amestecă cu apele, este deasupra lor. Acest „deasupra" ne arată transcendența Duhului dumnezeiesc, o transcendență completă, fără ambiguitate, a firii Sale dumnezeieşti fată de natura creată, dar, deşi transcendent cu totul şi fără nici un dubiu „apelor" create. El pluteşte şi, cum am văzut,

încălzeşte, transmite energie dumnezeiască, putere de viaţă, putinţă de a se transforma, întunecimilor abisului.

De aceea şi Sfâi.tul Pavel avea să zică: „In El avem fiinţa, viaţa, mişcarea", în El şi nicidecum în lume, iar noi mărturisim că energia, puterea de viaţă, mişcarea progresivă a firii create sunt de origine divină, sunt un dar, un har al Sfântului Duh, transcendente prin fire, imanente prin lucrare. Se cin'ine deci să nu confundăm Creatorul cu creaţia Sa şi nici să înlăturăm necreatul din crdat; ci să spunem: Dumnezeu este pretutindeni şi nicăieri.-^

S-ar putea crede că lucrarea dătătoare de viaţă, energetică a Duhului Sfânt e îndestulătoare pentru a pune în mişcare haosul, pentru a-1 transfigura în cosmos armonios, fără o nouă intervenţie a Divinităţii. A presupune că opera făptuitoare a Paracletului ar fi insuficien
ta, că ar chema un întregitor. ar însemna să-I mărginim Atotputernicia, să punem la îndoială nesfârşita Lui vigoare şi să-I atribuim nu ştiu ce sterilitate ofensatoare.

Prin El, abisul mişună, lichidul clocoteşte, întunecimile trimit scântei, sâmburele de energii, a căror desăvârşire e mai presus de orice imaginaţie, explodează. Atotputernicia Duhului, laolaltă cu nespusa Lui iubire, mai adâncă decât cea maternă, se arată în plinătatea lor. Cu toate acestea, se cere o nouă acţiune a Demiurgului.

în al treilea verset al Bibliei, Cuvântul, „prin Care toate au fost făcute, nimic nu s-a făcut fără El", apare în toată strălucirea lui. Dumnezeu glăsuieşte... Cuvântul se înalţă din Tăcerea Tatălui. Dumnezeu zice. Cuvântul, Verbul, Logosul este zicerea. Dumnezeu zice:

„să fie lumină"
„să fie o tărie"
„să se adune apele"
„să dea la iveală pământul"
„să fie luminători"
„să mişune apele"
„să scoată pământul"
„să facem om..."

Dumnezeu zice, Tăcerea grăieşte. în 6 zile, 8 cuvinte ale Verbului; nici 6, nici 7, nici 9, ci 8 cuvinte ale Verbului. 8 se raportează la fiinţa umană.

Citind cu atenţie textul, vom comstata că Dumnezeu vorbeşte o dată în prima zi, o dată în ziua a doua, o dată în ziua a patra, o dată în ziua a cincea, de două ori în ziua a treia şi de două ori în ziua a şasea. Cele şase zile se găsesc împărţite în două grupe: trei zile în prima grupă, trei zile în a doua; patru cuvinte în prima grupă, patru cuvinte în a doua, distribuite astfel: unul, unul, două; unul, unul, două.

Cele şase zile sunt alcătuite din două triade, două cercuri în mişcare închipuind o spirală cu două mişcări gravitaţionale circulare. Cea de-a patra zi corespunde celei dintâi, cea de-a cincea, celei cle-a doua şi cea de-a şasea, celei de-a treia zile. Primele trei zile constituie pre-formarea lumii; ultimele trei, facerea universului cuprinzând şi sistemele lui solare.

Dumnezeu zice: Tatăl îşi rosteşte Cuvântul, Logosul, Gândirea, Ideea, iar verbele născute din Verb, „logoi"' născute din Logos, gândurile născute din Gândire, ideile născute din Idee se imprimă în huma lipsită de formă, materia potenţială, izbesc întunecimile, despart apele, despică golul.

în mod suveran. Logosul nedespărţit de cel Nearătat instituie legi, cumpăneşte instinctul cu raţiunea, virtualul cu posibilul, rupe tăcerea creaturii întregind-o cu conştiinţă de sine şi dăruindu-i cuvântul ca să-şi poată exprima dorinţele, şi schimbă toată dezordinea într-o oglindă netedă în care se reflectă propria Sa frumuseţe. Din motive de logică vitală, viaţa lumii se întemeiază pe raţiune.

LJniversul se mişcă şi se dezvoltă sub impulsul energiei vitale, prinsă în legile raţiunii. Ambele, energie şi îegi, sunt transcendente prin fire şi imanente prin acţiune, deosebite de creaţie, făi'ă să se amestece, dar şi fără să se despartă de ea. Natura nu poate nimic fără ener

gia şi legile dumnezeieşti. Ea lucrează prin Dumnezeu, nu poate făuri nimic fără El şi, cu toate acestea, şe modifică şi se organizează prin ea însăşi. Nu Dumnezeu este cel Care Se modifică şi Se organizează, fiindcă pe El nu-L poate atinge nici o umbră de nedesăvârşire, nici un progres şi nici o schimbare.

Universul se mişcă sub impulsul energiei vitale rânduită în legi raționale. Viața, energia, rațiunea aparțin Preasfintei Treimi; Fiul este rațiunea dătătoare de viață iar Duhul Sfânt este viața întemeiată pe rațiune. Sfântul Duh este Dătătorul de energie, Fiul, Doveditorul energiei.

Despre „taxis“, adică despre ordine

Cartea Facerii ne arată mai întâi Duhul plutind pe deasupra apelor şi abia după aceea Cm ântul dumnezeiesc Care desăvârşeşte lumea. Să deducem de aici că Sfântul Duh acționează primul şi Fiul abia după aceea? Desigur că nu. în primul rând, pentru că ne aflăm în afara timpului şi, în al doilea rând, pentru că atunci când lucrează Duhul Sfânt, lucrează şi Fiul şi când amândoi lucrează, Tatăl este cel Care lucrează deopotrivă cu ei. O singură lucrare a celor Trei Persoane. Deşi lucrează la un loc, fiecare lucrează diferit. ..Bereschit” aşează Duhul Sfânt în al doilea verset, iar Cuvântul se arată începând cu al treilea; dar aceasta nu pentru a introduce o continuitate în Ante-Veşnicie, ci pentru a înlesni priceperea „taxis"-ului (a ordinii) în asimilarea tainei treimice de către creatură. Cu adevărat, înaintarea şi desăvârşirea în cunoaşterea lui Dumnezeu, calea spre unirea cu El, încep prin Duh, trec prin Fiul şi ajung la Tatăl. înaintarea este dinspre Duh, prin Fiul, întru Tatăl.

Cu toate acestea. Apostolul Pavel ne învață că „totul este clin El, prin El şi întru El” adică totul este de la Tatăl, prin Fiul, întru Duhul Sfânt. Sfântul Pavel are perfect dreptate; într-adevăr totul eVede la Tatăl, prin Fiul, întru Duhul Sfânt; dimpotrivă totul *devine* în Duh, prin

Fiul, către Tatăl; totul progresează, sporeşte, se schimbă, se desăvârşeşte, se împlineşte, se înalță, se îndestulează în Duh, prin Fiul, către Tatăl. Ace,stea sunt cele două „taxis" — ordini — ale ființei şi ale devenirii.

Celor două „taxis" fundamentale li se adaugă altele cum ar fi de pildă cea a binecuvântării pauliniene, de care se slujeşte Liturghia. Sfântul Pavel începe prin opera harului lui Firistos, urcă la iubirea paternă şi se opreşte în împărtăşirea firii noastre cu firea dumnezeiască de către Sfântul Duh; dinspre Fiul, către Tatăl, prin Sfântul Duh. Acea.stă „taxis" se întemeiază pe cea din urmă cuvântare a Domnului în care îl roagă pe Tatăl să trimită un alt Paraclet, Duh al Adevărului.

O a patra „taxis" este cea care deschide Cartea Facerii. Am tălmăcit „Bereschit bara Elohim" prin „In principiu, lăumnezeii a făcut" în loc de „în principiu, a făcut Dumnezeii", Scopul nostru fiind acela de a desprinde de aici Sfânta Treime, am procedat în aşa fel încât să nu complicăm şi mai mult ace.st text, oricum anevpios. Cu toate acestea, ne aflăm în fața unei „taxis" însemnate: actul de creație al lui Dumnezeu preceda numirea lui: cele şase zile vor urma acelaşi model: mai întâi Dumnezeu „face" şi după aceea „numeşte".

Aceasta, în vreme ce în „taxis"-ul devenirii şi evoluției prcrgresive a universului. Sfântul Duh ■= ste numit înainte de cele şase zile, iar Cuvântul este rostit în timpul lor. în a şaptea zi, universul este menit să se înalțe către Tatăl; şase zile vei lucra, porunceşte Legea, şi pe a şaptea o vei închina Domnului Dumnezeului tău.

Flexameronul (cele şase zile) începe cu al treilea verset. Numerele se înşiruie. Verbul armonizează lumea prin „greutate, număr şi măsură". Acolo unde se află Cuvântul dumnezeiesc, ia naştere limbajul numerelor. Acolo unde se află cuvintele făptuitoare şi frazele ziditoare ale Logosului, se găsesc şi legăturile între literele sacre; fiecăreia îi corespunde un număr care evaluează importanța operei.

„Badal“ şi transformismul

Textul începuturilor primei zile arată: „Dumnezeu a zis: Să fie lumină. Şi s-a făcut lumină. Şi a văzut Dumnezeu că lumina este bună şi a despărţit („Iraclal") Dumnezeu lumina de întuneric. Dumnezeu a numit lumina zi şi întunericul noapte. Şi a fost seară, şi a fost dimineaţă — ziua întâi”.

Cea dintâi zi ne aduce la cunoştinţă patru acte creatoare ale Verbului, cu totul diferite de „l:>ara", sau facerea din nimic. Asemenea unui artist, Fiul înfrumuseţează, dă culoare şi formă haosului. Ca un olar, modelează abisul. El, Arhitectul universului, zideşte templul material al Duhului nematerial. Actele creatoare sunt următoarele:

— rostirea dumnezeiască: „să fie lumină!" (unii deosebesc rostirea de împlinirea ei: „S-a făcut lumină”);

— contemplaţia dumnezeiască a propriei opere: „Şi a văzut Dumnezeu că lumina este bună”; îşi răsfrânge privirea în creatură şi o pune în valoare;

— „badal”, diferenţierea: „Şi a despărţit Dumnezeu lumina de întuneric”;

— atribuirea de nume: „Dumnezeu a numit lumina zi şi întunericul noapte”; Verbul îi conferă fiecărui element un sens, o libertate a raţiunii, o vocaţie.

„A zice“, „a vedea", „a despărţi", „a numi" — iată cele patru verbe ale Verbului. în Hexameron vor fi urmate de altele. Toate patru introduc legea analizei şi a diferenţei. Suntem martorii separării părţilor unui întreg (Fiul scoate lumina din întuneric), iararhizării lucrurilor (lumina este pusă înaintea întunericului, lumina este bună, în vreme ce întunericul nu primeşte nici o apreciere din partea lui Dumnezeu), diferenţierii părţilor componente (Dumnezeu desparte lumina de întuneric) şi ai stabilirii independenţei lor prin atribuirea de nume: zi şi noapte.

Să ne oprim acum asupra lui „badal”. Verbul diferenţiază, desparte, deosebeşte, analizează, precizează, stabileşte limite fiecărui lucru, înscrie în cadrele legii „pen

tru ca apele dezlănțuite să nu le încalce", stabilește deosebiri precise, stopează desfășurarea iraționalului, eliberează, armonizează, măsoară, normalizează, instituie ierarhii... „badal" (diferențiatoare).

Cartea Facerii îi alătură în două rânduri Verbului termenul „badal": în prima zi, când Dumnezeu desparte lumina de întuneric, şi în a doua zi, când Dumnezeu desparte apele de sus de apele de jos, prin tăria cerurilor. Sunt cleci două diferențieri: una temporală şi una spațială. Nu este vorba, fără doar şi poate, de timpul şi de spațiul nostru, care vor apărea abia în ziua a patra, ci de cele ale zilei dintâi pe care se întemeiază aceste diferențieri şi al căror spirit este pus în valoare într-o manieră totodată temporală şi spațială. Lumina este „su- pra-asemănarea" veşniciei — cel Veşnic se îmbracă în lumină ca-ntr-o mantie — înălțimea apelor de sus este „su- pra-asemănarea" nemărginirii.

Acțiunea de „badal" precede, în Facere, transformis- mul natural. Putem citi aici că, în a treia zi. Dumnezeu a zis: „Să se adune apele" şi, mai departe: „Să dea la iveală pământul". în a cincea zi. Dumnezeu a zis: „Să mişune apele" şi în a şasea: „Să scoată pământul". Aceste expresii: *„să se adune* apele", *„să scoată* pământul", *„să* mzştme apele", sunt caracteristice. Firea creată intră ea însăşi, prin „rațiune seminală", după terminologia patristică, în mişcare, în evoluție, în proprie schimbare.

Apele care se adună indică răsturnările cosmice, pământul care dă la iveală în a treia zi se raportează la naşterea lumii vegetale, iar apele care mişună şi pământul care scoate făpturi vii, în a şasea zi, au legătură cu lumea animală. Cele trei regnuri: mineral, vegetal şi animal.

Textul nu ne spune că Dumnezeu „desparte" plantele ori animalele. El nu porunceşte: să fie trandafirul, să fie elefantul, aşa cum a poruncit în prima zi: „Să fie lumină". Spune doar: „să se adune", „să scoată", „să mişune"; creația se limitează la munca de zămislire.

Doctrina transformistă îşi găseşte locul ei legitim în viziunea scripturistică începând cu a treia zi. Cuvintele:

„Să scoată pământul făpturi vii, după soiul lor" arată că transformarea naturii create nu este ocârmuită doar de legile „luptei pentru viață" sau de cele ale „selecției naturale şi sexuale"... ci îndeosebi de o artă a diferențierii ieşită din „rațiunea seminală", cu care 'Verbul divin a însemnat materia.

Natura este cea care dezvoltă specii şi nu, în mod direct, Creatorul; speciile sunt opera „pământului", un pământ care a primit pecetea Chipului sau a Rațiunii Artistului necreat. Căci, până la urmă, toate explicațiile, fie ele raționale, simpliste, utilitariste sau pragmatice ale multitudinii formelor — aparținând lumii vegetale, minerale ori animale — atât de fanteziste, de surprinzătoare, adesea inutile, deşi originale, artistice, ciudate, frumoase, agreabile, înspăimântătoare, amuz,inte, respingătoare ori .sublime, .sunt nesatisfăcătoare, parțiale, neadecvate, artificiale, prosteşti chiar. In evoluția anumitor animale, se poate observa o căutare progresivă a frumuseții gratuite; ceea ce este deosebit de uimitor, mai ales dacă le comparăm cu lumile preistorice şi cu moştenitorii actuali ai acestora.

Acest progres către frumusețe, acest instinct estetic, este pecetluit de pri\ârea îndrăgostită a Creatoivilui — ,,Şi a văzut Dumnezeu că e bine". Asemenea specii, tot atât de multe pe cât sunt de diverse, apar, se transformă, se caută, se corectează, se desăvârşesc, îşi transferă frumusețea, printr-o maternitate care face să dăinuie creația în evoluție, ca să se poată înfățişa la nunta Creatoru- lui-Mire cu creația-Mireasă. Mare este această taină!

Ceea ce trebuie să reținem este că „badal", care semnifică diferențierea făptuită de V^erb, precede auto-organizarea şi dezvoltarea naturii. Embrionul — dacă există un embrion din care ies toate lucrurile — este „ct'r- *cumcis"* de rațiunea 'Verbului; în afara acestei circumci- deri logice, nu este posibilă nici o transformare.

Iată de ce, despărținci poporul ales de celelalte nații, Dtimnezeu i-a poruncit lui Avraam să se circumcidă, simbol sacral al fecundității Tatălui celor credincioşi.

La botez — naştere din nou a creaturii —, pentru ca neofitul să fie cufundat în apele primordiale sfinţite de suflul Sfântului Duh, el se leapădă de Satana şi se uneşte cu Hristos; se desparte, „badal", de întuneric şi se lasă invadat de lumina lui Hristos.

Cu ce am compara atunci crucea mântuitoare şi dătătoare de viaţă? Cu „cuţitul" care circumcide lumea în miezul transformării sale, cu diferenţierea pe care o consfinţesc primele două zile ale creaţiei.

Neasemănarea chemată la asemănare

Se cuvine să insistăm încă o dată că, în ziua întâi, Verbul nu a făcut lumina alături de întuneric, după modelul unui har supranatural sau al unui dar suplimentar. El nu completează creaţia printr-o natură provenind din afara haosului, nu o creează din nimic, nu o izvodeşte din vid, ci o desprinde „chimic", analitic, din întuneric. Verbul scoate lumina din întuneric aşa cum Hristos îl cheamă pe Lazăr să iasă din mormânt. Ceea ce ne îngăduie să susţinem că întunericul primordial conţinea şi lumina.

Din „tohu wâ bohu". Logosul, asemenea unui ginecolog, naşte lumina. Ai impresia că era împrăştiată în sânul întunericului şi, sub acţiunea Cuvântului dumnezeiesc, se adună la un loc, se condensează şi se desprinde din întuneric.

Astfel încât, în creaţie, întunericul precede lumina, haosul precede cosmosul, ignoranţa precede cunoaşterea şi neasemănarea precede asemănarea.

Vrând să sublinieze această vocaţie cosmică, Hexameronul se slujeşte de un refren care încununează fiecare zi a creaţiei: „Şi a fost seară, şi a fost dimineaţă: ziua întâi", „Şi a fost seară, şi a fost dimineaţă: ziua a doua"...

A fost seară, a fost dimineaţă; seara, dimineaţa. Fiecare zi a creaţiei este o mişcare ciclică, înaintând de la umbra vesperală la aurora. Sfânta Liturghie începe ziua, la asfinţit, iar anul începe toamna.'

Auzim uneori spunându-se: în prima zi. Dumnezeu a făcut cutare lucru, în ziua a doua pe acesta, în ziua a

treia, pe celălalt, E,ste un limbaj inexact. Sfintele Scripturi nu spun: în prima zi, Dumnezeu a zis; în a doua zi. Dumnezeu a zis, şi tot aşa până la a şasea. La capătul unei lucrări sinergice a Treimii cu creaţia, este anunţată fiecare zi. Prin urmare, ziua nu este un interval oarecare de timp cantitativ care s-a scurs, ci este o săvârşire progresivă, o desăvârşire calitativă.

Ritmul acesta: întuneric — lumină, seară — dimineaţă, toamnă — primăvară, bătrâneţe — tinereţe, neasemănare — asemănare, iese în evidenţă cu şi mai multă vigoare dacă vom aşeza întunericul primordial în faţă apocatas- tazei, a viziunii veacului ce va să vină, a Ierusalimului ceresc în care nu va fi nici noapte, nici toamnă, nici bătrâneţe: „Şi noapte nu va mai fi: şi ei n-au nevoie de lumină de lampă sau de lumină de soare, pentru că Domnul Dumnezeu va lumina peste ei"; „este un pom al vieţii rodind de douăsprezece ori, dându-şi roada în fiecare lună".

„Şi a fost seară, şi a fost dimineaţă" continuă şi înglobează întregul mers al creaţiei.

Zaharia, meditând la venirea lui Hristos la mijlocul timpurilor şi a felului Său de a se arăta în lume, spunea: „Soarele care se înalţă luminează pe cei care şed în întuneric şi în umbra morţii".

Veacul acesta poate fi comparat cu seara, noaptea cu a doua Venire a lui Hristos (Mirele vine la miezul nopţii), iar dimineaţa cu veacul ce va să vină. în veacul ce va urma, lumina va înghiţi întunericul şi dimineaţa va şterge cu totul umbrele asfinţitului.

Vocaţia lumii este aceea de a evolua, de a se înălţa de la neasemănare la asemănare dumnezeiască, împărtăşindu-se treptat cu lumina cea de nepătruns.

Prin pătrunderea dumnezeiescului în materie, aceasta nu se înalţă la rang divin, însă se sublimează, se întoarce către Divin astfel încât „Dumnezeu să fie totul în toate".

Primul capitol al Facerii nu face nici o aluzie la păcat şi nu vrem să anticipăm aici interpretarea celui de-al

doilea capitol; cu toate acestea, se ciu'ine să amintim aici mutația inerentă pe care o aduce păcatul, în aşa fel încât să sesizăm mai exact ritmul inițial al creației.

Păcatul a răsturnat — nu în întregime, desigur, pentru că nimic nu este alrsolut în rău — mersul către îndumnezeire al lumii. Omul, „zămislit în fărădelege şi în păcat născut de maica lui", va parcurge un traseu opus celui primordial. Nu spune el chiar aşa: viața începe cu zorii copilăriei şi dimineața tinereții, străbate vara maturității pentru a ajunge la asfințitul bătrâneții, ca să intre noaptea în şeol ? Şi încă: viața începe cu primăvara înfloritâ a adolescenței, se împlineşte în rodul deplin al maturității, îşi pierde puterea îmbătrânind, precum toamna, şi se sfârşeşte în repaosul iernatic, frigul morții.

Şi atunci când omul „zămislit în fărădelege şi în păcat născut de maica lui"priveşte destinul civilizațiilor, nu se simte el îndemnat să constate că orice civilizație se naşte, atinge apogeul şi decade? Şi atunci, omul „născut în păcat" se consolează zicând: unul moare, altul se naşte, fiecare când îi vine rândul! Dar rehenul lui este potrivnic celui al creației; psalmodiază: şi a fost dimineață, şi a fost seară: ziua întâi. Dimineața, seara; lumina, întunericul; viața, moartea; Dumnezeu, materia; neasemănarea, asemănarea.

Fără să aibă habar. Auguste Comte a edificat, prin pozitivismul său, şi o dogmă asupra păcatului. Pentru el, toate încep cu teologia, trec prin filosofic ş[ajung la ştiințele pozitive. Dumnezeu, spirit, materie. în \ reme ce Cartea Facerii ne dezvăluie un parcurs cu totul deosebit: materie, spirit. Dumnezeu — şi, luați aminte. Auguste Comte, acest retrograd, se considera progresist! Nu-i vom retrage totuşi calitatea de iscoditor şi titlul de inspirat. După cum arată şi Profeții Evangheliei, pe lângă progresul întunericului către lumină şi al luminii către Dumnezeu, dăinuie, după păcat, şi o mişcare opusă. Omul îşi leapădă destinul dumnezeiesc pentru a idolatriza umanitatea fără Dumnezeu; umanismul aces

ta ateu urmează să declanşeze revolta cosmică descrisă de \iziunile apocaliptice.

Auguste Comte-ii cred cu hotărâre că prevestesc zorii unei vieţi mai bune. Optimismul lor este strâns legat de păcat, de cădere, de coborâre. Omul care trăieşte în păcat este optimist. El degajă o anume seninătate. în preajma potopului, ne spun Sfintele Scripturi, lumea era cleparte de a fi îngrijorată. Tot aşa va fi şi la sfârşitul timpurilor, ne atenţicrnează Hristos.

Coborârea este plăcută, se economiseşte atâta trudă şi atâta sudoare! Dacă păcatul n-ar fi pătruns în lume, în mod normal bătrâneţea ar fi trebuit să meargă înaintea tinereţii. Pentru că orice degradare merge împotriva firii create. De aceea şi este spus că, la sfârşitul veacurilor, la ospăţul nunţii Sale, Hristos va găsi Biserica „fără urme de îmbătrânire".

Sfântul Pavel adaugă că Hristos şi-a vărsat Sângele şi ne-a curăţat prin botez astfel încât creatura să progreseze către tinereţea „fără pată, nici încreţitură, nici ceva de felul acesta". Una dintre definiţiile religiei noastre creştine ortodoxe este chiar întinerirea. „Dacă nu veţi fi precum copiii, nu veţi intra în împărăţia lui Dumnezeu."

Suntem hărăziţi *să cucerim* copilăria. Sporirea duhovnicească se situează la antipodul dezvoltării fizice actuale.

Din fericire, nu totul alunecă, după păcat, pe această pantă, nu totul regresează spre rău. Starea noastră este un amestec de neasemănare şi de aspiraţie către Asemănare a două instincte: cel al morţii şi cel al vieţii, a două năzuinţe: Dumnezeu şi non-Dumnezeu.

Hristos, prin întruparea, prin moartea şi prin înălţarea Lui, ne-a dat o lege nouă, care covârşeşte cea dintâi lege a evoluţiei.

Numere şi cifre

Vom deosebi numărul de cifră prin aceea că îi vom alătui'a numărului categoria de calitate, iar cifrei pe cea de cantitate. Terminologia este ea însăşi arbitrară. „Număr" este de origine latină, iar „cifră" vine din arabul „sephir". Bizar cuvânt, „sephir" acesta, părinte al ebraicului „sephiroth"; el dă naştere lui zero, calificativului „cifrat" (ascuns), dar ar fi putut la fel de bine ca numărul să desemneze şi el calitatea. Dar să respectăm datina instituită.

Ştiința numerelor le este cunoscută celor mai mulți oameni din zilele noastre. Fără ea, o mare parte din învățătura biblică, liturgică şi patristică scapă priceperii noastre. Toată această învățătură este îngemănată cu limbajul numerelor.

De ce-ar ține Evanghelia să precizeze — ca să citǎm doar din ea — că arhanghelul Gabriel i-a apărut Fecioarei în cea de-a şasea lună, că erau şase urcioare în Cana Galileii, că FIristos a hrănit 5000 de oameni cu cinci pâini, sau de ce şi-ar fi ales Domnul 12 Apostoli, de ce vorbeşte în parabolele Sale de cinci fecioare înțelepte şi cinci nebune, de 99 de oi şi o oaie rătăcită etc... dacă numerele ar fi lipsite de conținut? Tăgăduitorul semnificației numerelor găseşte în acest fel prilejul să pună la îndoială inspirația Scripturilor şi să-I atribuie lui Hristos cuvinte fără rost.

Să încercăm, aşadar, cât mai simplu posibil, să pătrundem în ştiința numerelor prin comparație cu cifrele.

Lumea „cifrică” — clacă ne e îngăduit să spunem aşa —, opusă lumii numerice, este bizară. Cum însă ea ne-a pătruns cu totul în trbişnuință, nu-i mai sesizăm caracterul deficitar specific. încă din copilărie debităm: unu, doi, trei, patru, cinci... şi aşa la nesfârşit; la şcoală, ni se spune că există un zero şi, ca pe un barometru, este desenat zero dedesubtul lui unu, iar dedesubtul lui zero, -1, -2, -3... Toate aceste cifre sunt aliniate după modelul soldaților de plumb, toți la fel, îmbrăcați în aceeaşi uniformă, lipsiți de personalitate. Astfel, să presupunem că, după statistici. Victor Hugo ar fi al 1142-lea scriitor al omenirii, că limba franceză, în care scria, ar fi clasificată a 128-a limbă, că opera lui, „Mizerabilii”, este al treilea roman al său, că şcoala romantică, de care aparține, ar fi a 8-a şcoală literară şi că meseria de scriitor, exprimată prin cifra 2, este o profesiune liberală, căreia i-ar corespunde indicele 7. Cum am defini cât mai limpede şi mai simplu geniala operă a lui Victor Hugo? Prin cifra 1 142 128 3 8 2 7.

Cifrele sunt doar cantitate anonimă, nu pot prinde înfățişarea fiecărui număr. Concepția unui univers întemeiat pe cantitate este mult mai recentă decât ne-am putea imagina. Ea a odrăslit o civilizație al cărei rod este maşinismul.

în schimb, concepția numerică nu vede în cifre un semn anonim şi cantitativ, ci o calitate proprie şi de neînlocuit.

Unu înseamnă unitate; ceea ce este unu îşi ajunge sieşi, este de nedespărțit şi de nemultiplicat. Din unitate nu pot rezulta, fără constrângere, nici doi, nici trei, nici o mulțime. între unu şi doi se cască o întreagă prăpastie, o transcendență.

Doi — pereche, sau opoziție, sau comparație, sau dezunire — este un uni\'ers cu totul diferit de unu. între doi şi trei se sapă un abis la fel de adânc precum cel dintre unu şi doi. Rațiunea omenească este duală, ea compară, opune, analizează, incapabilă să gândească

în trei dimensiuni, sinteza fiind doar amestecul a doi. Ce să mai spunem despre spațiul incalculabil care desparte unu de zero; O analiză asemănătoare trebuie aplicată tuturor numerelor, de la cel mai simplu până la cel mai complex, de la cel mai mic până la cel mai mare. Neavând o singură personalitate, ele sunt transcendente unele altora.

Concepțiile asupra universului întemeiate pe unu vor naşte monismul, cele întemeiate pe doi, dualismul, cele întemeiate pe trei, „triadismul"... toate, structuri care comunică anevoie între ele.

Ştiința numerelor le împarte în pare şi impare. Cele pare sunt stabile, cele impare sunt mişcătoare, deoarece parele sunt simetrice, în vreme ce imparele sunt asimetrice. Cu toate acestea, dacă cercetăm viața intimă a numerelor, vom descoperi năzuința numerelor pare să ajungă impare şi aspirația celor impare de a se stabiliza. Aceste elanuri reciproce ale numerelor, aceste salturi primejdioase mai presus de propria lor transcendență, creează revoluțiile numerice.

Luându-1 pe 10 drept bază a numerelor simple (de la 1 la 9), vom obține o serie de numere complementare; 1 se întregeşte cu 9, *2* cu 8, 3 cu 7 ... Legătura între spiritual şi material va fi exprimată prin raportul între 9 şi 1, Creația în devenire: doi, va suspina către învierea universală: opt ... Cele şase zile ale Facerii vor chema cele Patru în care sălăşluieşte Viața: patru Evanghelii, patru elemente... Ziua a şaptea, închinată Domnului, va mărturisi Treimea.

Fiecare număr se poate descompune: şase conține două triade, dar e şi .suma primelor trei numere, 1+2+3. Cifrele noastre nu existau în civilizațiile antice; ele erau reprezentate prin literele alfabetului: a=l, b=2..., 10 era iota (i), cea mai mică, cea mai simplă dintre literele alfabetului; pentru antici reprezenta unitatea-plenitudine.

Această corespondență dintre numere şi litere îngăduia limbilor sacre să tălmăcească numerele prin cuvin

te, cux'intele şi numele prin numere. 666 este numărul-nume al lui antihrist; numele grecesc al lui lisus, „lysous" este tot una cu 888. ,,Tainele" Sfântului Ilarie conţin asemenea exemple de lectură a Cărţii Facerii cu ajutorul numerelor şi al numelor.

Fără cunoştinţe elementare despre numere, eşti condamnat să nu înţelegi nimic din Biblie, aşa cum este, înţesată toată de numere. După aceste câteva reflexii despre Unu, aş vrea să-l examinez pe Trei.

Anticii şi modernii, în majoritate, privesc numărul Trei ca fiind cel al Revelaţiei, al linului care se manifestă în Trei. în India, de pildă. Unu se manifesta în trei divinităţi, trei puteri, trei energii. Prin urmare. Trei este legat de Dumnezeul „exterior".

în Revelaţia creştină este altfel; formula unului manifestat în trei, ca număr absolut, e,ste respinsă de Biserică. Ea s-a văzut obligată, în decursul primelor veacuri, să se războiască cu această structură care obturează accesul privirii lăuntrice la Revelaţia Sfintei Scripturi. Atâta x'reme cât vom rămâne la concepţia că unu se manifestă în trei, cu superioritatea lui unu asupra lui trei, Evanghelia şi Vechiul Testament vor rămâne de nepătruns.

Ca să le pătrundem, va trebui să dej:)ăşim pe unu manifestat în trei, sub ameninţarea de a cădea în ereziile primelor trei veacuri, după care cele Trei Persoane sunt trei chipuri, trei manifestări, trei modalităţi, trei etape, trei măşti, trei moduri de a acţiona ale celui Unic.

Hristos îndepărtează complet această viziune imperfectă asupra Divinităţii. în ultima Lui cuvântare, spune: „Tot aşa cum Tu, Tatăl, eşti în Mine, şi Eu .sunt în Tine... *Noi* suntem Unul". Ceea ce ne conduce către o axiomă îndrăzneaţă, reluată adesea de Sfinţii Părinţi ai Bisericii: Dumnezeul nostru nu e.ste doar Ne-Văzutul care Se arată — ceea ce este un aspect universal al divinităţii —. ci Dumnezeul nostru este roditor în Sine însuşi. Cei Trei îl odrăslesc pe Unu. Dumnezeu Se manife stă în chiar lă-

untrul Său sau, cu o altă expresie, este un Dumnezeu Viu. Dumnezeul Viu este Dumnezeul Tri-Unitar.

Trei având aceeaşi greutate, aceeaşi valoare, aceeaşi realitate, egalitate şi veşnicie ca şi Unul şi nicidecum Unul revelându-se sub trei înfăţişări. Teologia treimică este temelia Revelaţiei şi a Tradiţiei creştine, ca şi adevărata tradiţie biblică.

Trei nu-i este superior Unului, şi nici Unu lui Trei. Trei înseamnă viaţă dumnezeiască. Dumnezeul nostru este ek-static în Sine, dăruindu-Se cuiva din afara Lui, prin fire, dăruindu-Se Sieşi, fiind multiplu în simplitate şi mobil în imobilitate.

După mai mulţi autori de diferite origini, Trei semnifică rodnicia. Dumnezeu de Trei ori Unic „esie roditor în Sine însuşi"; Unu este rodnic în unitate; fără trei, devine sterp, abstract, lipsit singur de viaţă, necognoscibil şi necunoscut Sieşi.

„Din punct de vedere moral, Unu este autosuficien- ţă, egoism, ceva închis în sine însuşi, în vreme ce Doi se deschide într-o anumită măsură către iubire, către întrepătrunderea unuia cu celălalt, către renunţarea unuia în favoarea celuilalt. Doi este dorul de pereche. El este departe de a fi desăvârşit căci, iubindu-1 pe celălalt, te iubeşti, în fond, pe tine însuţi. Celălalt este oglinda ta. Unu nu se iubeşte, pe când doi, da.

Iubirea dezinteresată, ek-statică, sacrificială, luminătoare, deschisă, lipsită de îngrădiri, rodnică, apare cu adevărat o dată cu Trei". Hugues de Saint-Victor.

„Dacă privim cu atenţie cele Trei Persoane ale Prea-sfintei Treimi, obsen-ăm că Fiecare se bucură de slava Celorlalte, fără ca aceasta să umbrească propria Sa slavă. Tatăl întru Mine, Eu întru Tatăl, Eu întru Duh. Duhul întru Mine. Fiecare pentru Celălalt." Filaret al Moscovei.

Unu îl ascunde pe Trei pentru că cea dintâi descoperire a omului este că Dumnezeu există, că este Unul, îi dezvăluie Firea Sa sfântă şi Voinţa în manifestările Sale pentru că este Unul în acţiunile Sale. Una singură, pu

terea, una singură, gândirea, una singură, viața. Mai apoi, când ne înălțăm noi înşine în sânul acestei înfricoşătoare contemplații, vine momentul în care cel Unic este atât de deplin resimțit, încât nu mai ajungem să facem deosebirea între El şi noi. Nu este aceasta viziunea duhovnicească, ek-stazul, mistica pentru care nu mai există hotar între eul meu şi Tu-ul divin? Experiența mistică este experiența lui Unu, a unității perfecte, a Unului desăvârşit, fără început nici sfârşit, fără eu sau Tu, fără subiect sau obiect, Unul. Este piscul cel mai înalt pe care-1 atinge omul în afara Revelației.

Odată ce omul este cufundat în ace.st Unu în care toate fac una, el întrezăreşte, dincolo de acest Unu, de această unire cu Dumnezeu, mai exact, cu acest Primordial, acest Unic, acest Neexprimabil, dincolo de acest Nenumibil, întrezăreşte aşadar odihna şi împăcarea ultimului cuvânt al Revelației: Treimea, Unitatea Treimică.

Câtă vreme rămânem în Unu ne aflăm în teritoriul metafizicii. în inițiere duhovnicească, mistică — mistagogia precedând Revelația. Revelație pe care, de altminteri, n-o putem dobândi prin propriul nostru efort, pentru că este un dar gratuit, un har. Prin intermediul harului. Dumnezeu Se revelează deasupra apelor Iordanului şi-Şi dezvăluie firea treimică.

O spun încă o dată, numărul trei în învățătura biblică şi tradițională a Bisericii este reflexul, sub formă de număr, al vieții divine de sus, în firea de jos; el ne îndeamnă şi pe noi să-l urmăm neîncetat, atâta doar că triadele pe care le înfăptuieşte creația, ca reflex al celei de sus, sunt nedesăvârşite. Niciuna dintre triadele lumeşti nu va atinge vreodată desă\'ârşita Unitate Treimică. Să luăm de pildă cele trei însuşiri ale omului; gândire, sentiment, voință — exemplul clasic — nu vor fi niciodată decât o triadă de manifestări, de expresii ale unei singure ființe, ale eului nostru care se exteribrizează prin voință, gândire şi sentiment; o triadă, nicidecum Treimea.

Să examinăm acum o altă triadă, cea a lui Platon: adevăr, frumos, bine. Poate fi înțeleasă şi ca o manifestare a Unului, deşi Erîi rămâne complementar şi superior. Triada se învecinează cu Treimea, o urmează de- aproape, o atinge cu ochii închişi. Privirea ageră a lui Platon trecea cu siguranță dincolo de ea, căci ghicim la el beția Revelației.

Să luăm o altă imagine a Treimii în om: minte, suflet, trup; imperfecțiunea triadei este şi mai vădită, deoarece în acest caz este prezentă subordonarea.

Unitatea Treimică nu poate fi niciodată exprimată cu exactitate în lume. Treimile-triade care tind către Unitatea Treimică sunt imagini aproximative ale lui Dumnezeu, prezente în cosmos şi în noi, astfel încât :isemăna- rea lor ciuntită şi nedesăvârşită să provoace căutarea Asemănării cu Tatăl, cu Fiul şi cu Sfântul Duh, Dumnezeul Unic.

Să cercetăm acum numărul şase, numărul creației, şi să încercăm să înțelegem de ce a făcut Dumnezeu lumea în şase zile şi nu în cinci sau şapte.

Ce semnifică şase? Şase este stabilitate, împlinire, echilibru, definitivare — în şase zile Dumnezeu a făcut lumea — dar el aspiră, sau ar trebui să aspire, către şapte. într-adevăr, Dumnezeu a creat în şase zile, totuşi. Sfânta Scriptură adaugă: „Şi *a sfârşit m* ziua a şaptea lucrarea Sa pe care o făcuse".

„Veți trudi şase zile; dar a şaptea va fi pentru voi o zi sfântă; este sabatul, ziua de odihnă consacrată Domnului".

,.Dacă cumperi un sclav iudeu, el te va sluji şase ani; în al şaptelea, el va fi liber, fără să plătească nimic".

„Timp de şase ani vei semăna pământul şi-i \ ei culege roadele. Dar în al şaptelea îl vei lă.sa să .se odihnească neclestelenit."

Şasele aspiră către şapte; de unde acest elan? în şase zile Dumnezeu face întreaga creație, în a şaptea Se odihneşte, somează. E sabatul.

Ce vrea să însemne, în fond, că Dumnezeu Se odihneşte în a şaptea zi? Fragmentul trebuie citit în contextul căruia îi aparţine: ,,Şi a sfârşit în ziua a şaptea lucrarea Sa pe care o făcuse şi S-a odihnit în ziua a şaptea de toată lucrarea Sa pe care o făcuse. Şi a binecuvântat şi a sfinţit ziua a şaptea, pentru că în această zi El S-a odihnit de lucrarea Sa pe care o înfăptuise".

Pare că totul trebuie să se odihnească, odată ce Dumnezeu Se odihneşte. Legile iudaice interziceau să se lucreze sâmbăta, ziua sabatului: „Şase zile vei trudi şi în a şaptea te vei odihnib Unii îşi închipuie greşit că odihna este un somn. Un alt text ne lămureşte: „Şase zile pentru tine şi a şaptea pentru Domnul tău". Intr-adevăr, timp de şase zile, lumea „se" făureşte. Şase înseamnă facerea ei din nimic de către Dumnezeu, dar şi conlucrarea ei cu Dumnezeu: „Să dea la iveală pământul verdeaţă...", „Să mişune apele de sumedenie de făpturi cu viaţă în ele...", „Fiţi roditori şi vă înmulţiţi..."

în a şaptea zi. Dumnezeu vine în întâmpinarea noastră, ca năzuinţă a căutării noastre. în a şaptea zi, lumea îl va dori şi-L va dobândi, după cum cântă şi lezechil: „în a şaptea zi porţile cereşti sunt deschise".

A şasea zi ne călăuzeşte către armonie şi către „împlinirea neîmplinită", fiindcă mai rămâne o ultimă poruncă de îndeplinit, sub formă de îndemn. Dumnezeu ne îndeamnă: urmaţi-Mă, slujiţi-Mă!

Şasele care nu aspiră la şapte încremeneşte; devine cifra lumii egoiste a lui antihrist: 666. Un număr care refuză să se înalţe spre şapte îşi exercită puterea de dominaţie, îşi adună forţele, nu sfarmă cochilia numărului astfel încât să se poată înălţa spre ziua a şaptea, către Treime.

Când Biblia scrie că Dumnezeu şi-a încheiat lucrarea în ziua a şaptea, clui:>ă care S-a odihnit, nu trebuie să deducem de aici că păcatul originar s-ar fi petrecut în a opta sau în a şaptea zi. Despre el se vorbeşte, într-ade- văr, în al doilea capitol al Facerii, după versetul care ne

înşliinţează despre ziua a şaptea, dar între primele două capitole ale Facerii nu există nici o legătură cronologică; cel de-al doilea înfăţişează o viziune cu totul nouă. Cele două planuri se suprapun. Ziua a şaptea este odihna în slujba activă a lui Dumnezeu, în vreme ce păcatul originar este refuzul slujirii lui Dumnezeu, întârzierea în ziua a şasea.

Să nu uităm că zilele creaţiei nu sunţ o succesiune ţemporală — zi, perioadă — iar numerele care le exprimă tălmăcesc stadiile unui proces spiritual. Un om al veacului XX, mărginindu-se la o viziune astrologică sau astronomică asupra universului, ar aparţine zilei a patra.

Cea de-a doua povestire asupra creaţiei, vorbind despre facerea Evei din Aclam şi despre păcatul i)riginar, nu va pomeni numerele şase şi şapte; cu toate acestea, ea se desfăşoară totuşi în ziua a şasea, în umbra lui şase. Numărul lumii, al unui aparent echilibru perfect, un hexagon. Unul dintre însemnele lui .caracteristice este steaua lui Solomon, balans echilibrat al şaselui; acest simbol, steaua cu şase colţuri, prin cele două triunghiuri care fixează lumea spre sus sau spre jos, păstrează în ea şi înălţarea şi căderea. Şasele ţrebuie să-şi făurească propria depăşire.

Să vedem acum care suni, în afară de Carţea Facerii, celelalte taine legate de şase. Cea dintâi este Buna-Ves- tire: în a şasea lună, arhanghelul Gabriel o vizitează pe Fecioară. Cea de-a doua este Teofania: Sfânta Tradiţie o situează în şase ianuarie. Tot astfel, Tradiţia a ştabilit prăznuirea Schimbării la Faţă în şase august: luna a şasea, şase ianuarie, şase august. Sunt apoi cele şase urcioare cu apă pe care Hristos le preschimbă în vin. în Cana, şi în sfârşit, matricea şaselui: în ziua a şasea a săptămânii, vineri, în al .şaselea ceas, FFristos răstignit pe Cruce a răscumpărat păcatul nostru.

Păcatul originar stă sub acelaşi număr, la aceeaşi oră şi în aceeaşi zi cu moartea lui Hristos răstignit pe Cruce. Dacă vom extinde analiza noastră asupra lui şase, vom

observa că Buna-Vestire şi Crucificarea sunt replica păcatului originar; încălcarea poruncii se petrecea sub numărul şase clar şi cea Ascultătoare se dăruieşte tot sub numărul şase; cea dintâi, gustarea din pomul cunoştinţei binelui şi răului, s-a petrecut în umbra lui şase; dar şi Hristos devine Rodul preaiubit al acestui pom al cunoştinţei binelui şi răului, care este în acelaşi timp pomul vieţii, în ziua a şasea, în ceasul al şaselea.

Şasele Bunei-Vestiri şi al Crucificării se deschide către Dumnezeu, către şapte. De aceea şi Hristos coboară în iad să-i elibereze pe cei robiţi aici în ziua a şaptea, ziua sabatului.

Dacă sabatul este ziua de odihnă pentru trupul omului, după chipul în care se odihneşte în mormânt trupul lui Hristos, duhul omului, dimpotrivă, se întoarce în întregime către Dumnezeu ca să-L slăvească, să-L roage, să se unească cu El. Sabatul este psalmul creaţiei.

Biserica îi cântă lui Hristos: „în mormânt cu Trupul odihnim-Te-ai Doamne, în iad coborâtu-Te-ai cu sufletul ca un Dumnezeu şi în rai Te afli acum cu tâlharul cel bun, pe tronul împărătesc împreună cu Tatăl şi Sfântul Duh, cu Care împlineşti toate, Tu, cel de Nepătruns!"

Cele trei care stau sub semnul lui şase: Nunta din Cana, Botezul lui Hristos şi Schimbarea la Faţă; apa preschimbată în vin, Trupul lui Hristos sfinţind apa Iordanului şi strălucirea luminii necreate, ne permit să desprindem o altă semnificaţie a lui şase: transfigurarea universului. Pe de o parte, şase prefigurează transfigurarea şi pe de alta, dacă este îndestulat, înecat în sine însuşi, născoceşte antihristul.

Constatăm dezvoltarea a două tradiţii înrădăcinaţe în Biblie: cea a lui Abel — Seth — şi cea a lui Cain. Cain va fi însemnat pe frunte cu pecetea magică pentru a fi ferit de primejdii şi semnul va fi steaua cu şase colţuri, cu Numele divin în mijloc. Numele binecuvântat înscris în stea îl protejează pe Cain, dar fiul mai vârstnic al lui

Aclam nu are voie să-L rcrstească; Numele: fie binecuvântat ! rămâne zăvorât în triunghiurile îngemănate.

Seth însă rosteşte Numele Domnului, rămânând fondatorul tradiției numărului şapte; el scoate Numele divin din interiortil stelei şi va face să strălucească o alta, cu şapte raze. Este inaugurarea Liturghiei, a cultului celui Preaînalt.

Echilibrul stelei lui Solomon protejează, dar lasă în continuare să atârne deasupra noastră amenințarea ei, ruptă cum este de aspirația către şapte. Ca ajutor împotriva primejdiilor, ca adăpost, ea poate fi pozitivă, dar ca întemeiere este negativă. Echilibrul de dragul echilibrului duce la mc^arte, la despărțirea cfe Dumnezeu.

Şaptele alțoieşte lumea cu Dumnezeul cel Vi\i. optul reînvie firea şi o îndumnezeieşte. Optul este duminica, ziua învierii.

Dumnezeu a făcut lumea în şase zile, adică a făcut ceva echilibrat, plin, animat de chemarea şi de posibilitatea de a se înălța până la şapte: până la cucerirea lui Dumnezeu. Chemarea este adresată libertății. Dumnezeu Se oferă, nu Se impune.

Omul se poate crampona de cele şase zile şi atunci va fi împrejmuit de tin echilibru fără scop, de un cerc vicios, de un ritm lipsit de viață, de o veşnică reîntoarcere.

în vreme ce şaptele străluceşte ca număr al slujirii lui Dumnezeu de Trei ori Unic: şapte limbi, şapte daruri ale Duhului Sfânt... şapte + trei = ÎO: „pleroma", plinătate.

Cele şase zile, cum am văzut mai înainte, se împart în câte două triade, iar acestea cuprind, fiecare, câte patru cuvinte divine. Baza „logică" se întemeiază deci pe numărul patru, în vreme ce frumusețea firii se întemeiază pe numărul trei.

Dacă vom număra persoanele prezente în momentul Schimbării la Față, vom constata că sunt şase: lisus, Moise, Ilie, Petru, loan şi lacob, sau opt prezențe, dacă adăugăm pe Tatăl şi pe Sfântul Duh. Şase este numărul cosmogenezei, iar opt cel al învierii trupeşti.

Şasele care-1 tăinuieşte pe opt mărturiseşte că în\ăerea în trup este înscrisă în fire ca-ntr-un plan prestabilit.

Ziua a patra face pereche cu prima, a cincea cu a doua, a şasea cu a treia. în prima zi se iveşte lumina, în a patra zi, luminătorii; lumina precede obiectele care o degajă. în cea dintâi zi, „ziua" şi „noaptea" sunt numite metafizic, în ziua a patra, fizic.

Ziua a doua şi a cincea conțin apele. A treia şi a şasea evocă pământul-mamă care rodeşte şi zămisleşte.

Paralelismul zilelor a treia şi a şasea stabileşte o analogie între plante şi animale, pom şi trup omenesc. Corelația între omul înrădăcinat = pomul, şi pomul dezrădăcinat, umblând în voie pe pământ = omul — ne inițiază în antropologia tradițională; arborele \'ieții, pomul cunoştinței binelui şi răului..., stejarul lui Avraam..., arborele genealogic, arborele Crucii, pe de o parte, şi structura corpului ctmenesc, pe de alta.

Această antropologie nu diminuează caracterul sintetic al omului ca microcosm cuprinzând în el toate etapele şi toate regnuri'e naturii. Nu e mai puțin adevărat că un om care se roagă, cu mâinile înălțate către cer este „ca un pom răsăclit lângă firul de apă" al Harului luminat. Trupul este arborele răsădit în materie, iar duhul este arborele răsădit în Dumnezeu.

Cele două triade ale creației vestitoare ale luminii, ale apei şi ale pământului au o misterioasă replică în epistola Sfântului loan: „Duhul, apa şi sângele". Discipolul preaiubit scrie că: „Trei sunt cei ce mărturisesc pe pământ: Duhul şi apa, şi sângele; şi aceştia Trei sunt în armonie". Acordul lor este reflectarea în natură a „celor ce mărturisesc în cer: Tatăl, Cuvântul şi Sfântul Duh; şi aceştia Trei Una sunt". Să admirăm exactitatea cuvintelor întrebuințate: armonie şi Una. In firea creată se poate întâlni armonie, solidaritate, înțelegere, izbândă asupra Unului sau iubire; cel Necreat, singur, este Unul şi Iubire.

Dualitatea unificatoare

Creația începe prin „beth" şi reprezintă cifra doi. Originea lumii este dualâ. Dualitatea se naşte din distincția între creat şi necreat, dintre Creator şi creație, din acțiunea liberă a celui Binecuvântaț care îl făureşte pe celălalț.

Această dualitate originară aduce cu ea o serie de alte câteva: cer—pământ, lumină — întuneric, sus — jos, umed — uscat, zi — noapte ... Altele vor continua să se iveascâ pe parcursul istoriei universului şi se vor ivi până la Judecata de Apoi. Ele sunt inegale, ierarhizate valoric între superior şi inferior, între pozitiv şi negativ.

Scopul planului dumnezeiesc este ca, printr-o mişcare dublă — scara lui Iacob —, ele să-şi depăşească opoziția, superiorul aplecându-se către inferior şi inferiorul înălțându-se către superior, urmând pilda lui Dumnezeu Care S-a coborât ca să creeze lumea, pentru ca ea,

Ia rândul ei, să se înalțe către El; îngerii slujesc materia pentru ca ea să sporească în demnitate, lumina strălucește în întuneric pentru ca întunericul să se limpezească ș.a.m.d. Pe canavaua planului dumnezeiesc, omul este chemat să umanizeze animalele — lui Adam i-a revenit să le dea nume fiarelor —, animalele umanizate să animalizeze plantele, plantele animalizate să vegetali- zeze mineralele, mineralele să pacifice elementele, astfel încât mineralele să se vegetalizeze, plantele să se animalizeze, animalele să se umanizeze (adică să dobândească limbajul uman) și oamenii să se îndumneze- iască. Regnurile inferioare sunt determinate de cele superioare. Dumnezeu devine om, pentru ca omul să devină Dumnezeu. Evoluția universului depinde doar de om. Singur, omul îndumnezeit poate umaniza fiarele (a se vedea legăturile sfinților cu fiarele și profețiile lui Isaia).

Scopul acestei duble mișcări este acela de a determina „beth"-ul, doiul, să caute „aleph"-ul, unul; de aceea dualitatea mai poate fi numită și dualitate unificatoare. Cartea Facerii ne-o arată fără putință de tăgadă. Cea din urmă dintre creații, cea care îngemănează cerul cu pământul, susul cu josul, duhul cu trupul, adică omul, poartă numele de Adam. Prima literă din Adam este „aleph" = unu; prima literă din Biblie este „beth" („Bereschit") = doi; „beth'" tânjește către „aleph"; încununare a creației, doi năzuiește către unu.

Cel dintâi sacrament

Pământ se zice în ebraică „adamah" și acest cuvânt face și el parte din primul verset al Bibliei. într-ade\'ăr, „pământ", „adamah", vădește_^o anumită unitate nediferențiată, dar vitală și organică. In ce constă această unitate?

Evident că este cu totul diferită de Unu divin, și totuși ea le îngăduie materialiștilor să creadă că unitatea care sălășluiește în creație nu are nevoie de Unul divin. Din instinct, materialiștii sunt monisti. Știința lor este în

perpetuă angoasă, în veşnică căutare a unului inițial, consubstanțial materiei.

Unitatea lui „adamah" este una inferioară. Ea este DOAR una, nu este una, iar vocația acestei unități este aceea de a se înmulți.

Termenii apofatici atribuiți Dumnezeului Unic pot fi întrebuințați şi pentru „adamah", dar în sens invers, Pământul-materie este necognoscibil şi nedefinibil, ca şi Dumnezeu. Dumnezeu este Necognoscibil şi Nedefinibil pentru că e mai presus de orice înțelegere şi de orice cunoaştere; „adamah" este necognoscibil şi nedefinibil pentru el însuşi. Este în afara înțelegerii şi cunoaşterii DIN CAUZA unității sale. Cunoaşterea necesită un (subiect) cunoscător, un instrument de cunoaştere şi un obiect de cunoscut. „Adamah" nu poate nimic prin sine, fiind numai posibilul, potențialul. Este timpul să deosebim între trei feluri de unu:

— Unu absolut al Treimii;

— unu sau unitatea-sinteză a lui Aclam, desăvârşit deplin de cel de-al Doilea Aclam;

— unu nediferențiat al materiei.

Ceea ce în materie este unu este multiplu la îngeri şi invers. Dumnezeu nu le porunceşte îngerilor să se înmulțească, ci doar roadelor pământului: „Şi le-a binecuvântat pe ele Dumnezeu zicând: prăsiți-vă şi vă înmulțiți, şi umpleți apele mărilor şi păsările să se înmulțească pe pământ".

Am spus: Dumnezeu le-a binecuvântat; binecuvântarea este pogorârea Duhului în materia vie a lumii. Ea este mai puternică decât firea pe care o fecundează şi o preschimbă. Acolo unde se petrece o binecuvântare, este şi un sacrament. Cel dintâi sacrament al firii este rodnicia ființelor care au în ele suflu de viață.

Cosmogeneza este străbătută de o dublă mişcare: dualitatea tânjind după unitatea-sinteză, pe de o parte, şi unitatea indistinctă aspirând către multiplicare, pe de alta. într-o ectenie rostită cu ocazia căsătoriei, în ritul ga-

Iilor, era cuprinsă următc.)area fermecătoare prescurtare: „Tu Care desparți pentru a uni şi uneşti pentru a înmulți".

Odată cu căderea, dualitatea îşi pierde elanul unificator şi unitatea este pândită de sterilitate şi uzură. Fecioara Maria este cea care va restaura unitatea prin virginitatea ei şi rodnicia prin maternitatea ei.

Legea fundamentală

A patra zi desparte, pe de o parte, materia roditoare a celei de-a treia zile şi, pe de alta, materia roditoare a zilelor a cincea şi a şasea.

Numărul patru este echilibrul, cmcea, cumpăna, armonia legăturilor astrale, coordonarea timp\,ilui (linia orizontală) cu spațiul (linia verticală).

Ziua a patra tălmăceşte din punct de vedere temporal şi spațial primele două zile.

Newton a propus legea gravitațională într-un sens absolut. Modernii au relativizat această lege. Ar fi poate util să scoatem în ec idență legea anti-gravitațională.

Ziua a patra ne aşează în fața a patru legi fundamentale pe care le-am putea numi legile atracției, respingerii, atacului sau şocului, indiferenței sau risipirii. (Mişcările centrifugă şi centripetă, care se definesc prin raportare la un centru, nu corespund cu ^exactitate acestor legi, fiind totuşi cuprinse în ele). în acelaşi timp, ziua a patra ne dovedeşte că nu există un centru absolut în creație şi că prezența lui „rakya" (tăria cerurilor) este indispensabilă pentru echilibrul lumii.

„Rakya" corelativizează legile; în absența ei, s-ar anula unele pe altele şi mecanismul cosmic ar suporta un accident mortal. ..Rakya" este inginerul care veghează bunul mers al maşinii universale.

Lansarea sateliților nu este decât o parabolă a lui „rakya".Căci nu e.ste oare indispemsabil, pentru ca ei să graviteze. să fie găsită corelația exactă între viteza şi forța de atracție, pentru ca pierderea vitezei să nu ducă la căderea sateliților?

Ca să intre pe orbită, un satelit trebuie să străbată o curbă. Ar putea cineva să susțină că corelația dintre viteză şi putere de atracție, pe de o parte, şi curba de lansare a unui satelit natural, pe de altă parte, s-ar datora întâmplării sau inteligenței nenăscute a naturii ? Evident că acestea sunt două supoziții absurde.

Ziua a patra ne inițiază în ştiința simbolurilor. Se vorbeşte acum despre „semne" şi ni se spune că soarele şi luna reglează ritmul anului şi al sărbătorilor.

Dacă ^'Om tălmăci legăturile dintre soare, lună şi pământ, vom afla câte ceva despre legăturile dintre minte, suflet şi trup în ființa umană. Soarele este icoana minții, luna, cea a sufletului, „psyche", pământul, cea a trupului. După cum pământul se învârte în juinil soarelui, tot aşa şi trupul givu itează în jurul mințiii. „Psyche" este satelitul globului nostru — tmpul — şi lumina lui provine de la soare — mintea. Omul psihicului este lunar, nu are cunoştință de Soarele adevărat, confundând lumina spirituală cu clarul de lună al suflettilui, şi centrul său de atracție rămâne pământul, trupul. Omul duhovnicesc este solar, \'iața lui este statornicită de soarele lui Hristos, „ego"-ul său se află în Soarele-Hristos, în vreme ce pentru omul psihicului, „ego"-ul rămâne unul carnal. Omul psihicului nu-1 cunoaşte pe cel duhovnicesc, în vreme ce acesta din urmă îl cunoaşte pe el, căci, aşa cum ne arată şi Sfântul Apostol Pavel, psihicul nu este decât un complement al pământului.

Cele douăsprezece acte creatoare

înainte să ne oprim asupra facerii omului, să^recapitulăm actele creatoare ale Preasfintei Treimi. în mod obişnuit, sunt enumerate 12 acte creatoare în ce priveşte facerea cosmosului, trei acte pentru facerea omului şi, în sfârşit, desăvârşirea creației din ziua a şaptea.

Vom enumera acum cele douăsprezece acte creatoare, fără să dăm numărului 12 un înțeles definitiv:

1. facerea din nimic, „bara”, repetat de trei ori;
2. încălzirea şi insuflarea de viaţă de către Sfântul Duh;
3. cuvintele „făptuitoare” sau făcătoare ale Verbului;
4. plăsmuirea;
5. valorizarea;
6. diferenţierea, „badal”;
7. numirea;
8. coordonarea, „rakya”;
9. darul fecundităţii transformatoare;
10. specializai'ea, „după soiul lor”;
11. semnificarea: orice creatură este un „semn” a ceva superior;
12. binecuvântarea.

După părerea unora, cuvintele „făptuitoare” sau făcătoare ale Verbului şi facerea în sine ar reprezenta unul şi acelaşi act. Intr-adevăr, psalmistul scrie: „Dumnezeu zice şi toate se fac, porunceşte şi sunt create”. Pe de altă parte, când Tatăl rosteşte Verbul. Dumnezeu acţionează singur, dar când citim în Cartea Facerii că Dumnezeu a făcut sau a creat, vedem în aceasta o îm- preună-lucrare a actului divin şi a firii create din nimic.

După alţii, ar trebui să distingem binecuvântarea, care este insuflarea puterii de viaţă, de porunca divină: „înmulţiţi-vă!“, deoarece în actul binecuvântării acţionează doar Sfânta Treime, în vreme ce, în porunca înmulţirii, firea este cea care conlucrează cu Ea.

în realitate, enumerarea celor 12 acte creatoare nu poate fi completă; ea ne ajută totuşi să pătrundem mai uşor în multitudinea de manifestări ale Milosteniei divine, în opera Sa.

Să urcăm acum treptele din faţa templului. 15 trepte duceau la templul din Ierusalim; de ce n-ar fi 15 şi numărul acţiunilor dumnezeieşti?... Şi să pătrundem în lă- untrul ultimei taine, facerea omului, templu al Duhului aşezat în vârful muntelui.

Crearea omului

Facerea

„Şi a zis Dumnezeu: să facem om după chipul Nostru şi după asemănarea Noastră, care să aibă stăpânire peste peştii mării şi peste păsările văzduhului, şi peste dobitoace, şi peste toate fiarele sălbatice, şi peste toate jivinele care se târăsc pe pământ! Astfel a făcut Dumnezeu pe om după chipul Său, după chipul lui Dumnezeu l-a făcut, bărbat şi femeie i-a făcut. Şi i-a binecuvântat pe ei Dumnezeu, şi le-a zis lor Dumnezeu: Fiţi roditori şi vă înmulţiţi, şi umpleţi pământul, şi supuneţi-1; şi stăpâniţi peste peştii mării, şi peste păsările văzduhului, şi peste toate vietăţile care se mişcă pe pământ! Şi le-a zis lor Dumnezeu: Iată, v-am dat vouă toate ierburile care au sământă în ele, de pe toată faţa pământului şi toţi pomii care au roade cu sământă în ele; acestea vă vor fi vouă de hrană. Şi tuturor dobitoacelor pământului, şi tuturor păsărilor văzduhului, şi tuturor jivinelor care se târăsc pe pământ şi care au în ele suflare de viaţă, le-am dat oricare plantă verde de hrană. Şi s-a făcut aşa.

Şi a privit Dumnezeu la toate câte le făcuse şi iată erau foarte bune. Şi a fost seară, şi a fost dimineaţă: ziua a şasea."

Acest fragment din Cartea Facerii ÎL pomeneşte de şapte ori pe Dumnezeu-Elohim, în vreme ce În pasajul dedicat ispitirii va apărea de cinci ori „Nâhâsh" — şarpele.

Din prima clipă a existenţei, omul este chemat să-L preamărească pe Dumnezeu prin cele şapte daruri ale

Duhului, înțelepciune, inteligență etc., să înainteze către Asemănare, să evolueze de la şase către şapte. Intervenția anticului şarpe îl face, dimpotrivă, pe om, să dea înapoi spre cinci, starea animalică, cu perspectiva ascunsă de a vedea căderea lui prelungindu-se până în haosul primordial. Acest regres al omului spiritual — creat de Dumnezeu-Elohim numit de şapte ori — în om trupesc, decăzut prin şiretenia şarpelui-Nâhâsh, de cinci ori pomenit, va antrena în decursul istoriei, numeroase căderi în bestialitate în timpul cărora memoria originii adamice a omului \'a dispărea aproape în întregime.

Sfatul cel Mare

„Să facem om''. Până la acest verset, „să facem om", acțiunea Treimii este exprimată prin verbe la singular, dovedind Voința unică a celor Trei Persoane ale Dumnezeirii. „Să facem", persoana I plural. Mai mult, textul nu spune; „după chipul Meu", ci: „după chipul *NostriC'.* Cuvintele rostite de Domnul Dumnezeu-Iahve-Elohim după cădere: „Iată că omul a devenit ca unul dintre *Nof,* vin să confirme şi ele acest plural. „Să facem", „Nostru", „unul dintre Noi" nu zdruncină Voința unică, unitatea de acțiune a celor Trei, nici nu introduce dogma politeismului. în fragmentul pe care îl studiem, citat la începutul capitolului, traducerea literală din ebraică arată mai departe: ,,Dumnezeii a făcut", în ebraică termenii fiind inversați: „a făcut Dumnezeii".

„Să facem", „Nostru", „unul dintre Noi" arată libertatea de conştiință a celor trei Persoane, întredeschid taina Marelui Sfat. Isaia, în traducerea Septuagintei, recunoscută de Biserică, profetizând naşterea lui Emanuel, îl numeşte pe Hristos; „îngerul" (Mesagerul) Sfatului cel Mare.

Urmând limbajul antropomorfic, am spune că Dumnezeu deliberează înainte de a acționa, stabileşte un plan şi apoi îl pune în aplicare. „Să facem om după chi

pul Nostru" precede, să spunem aşa, facerea omului, justifică această capodoperă, îi stabileşte un rost, îi precizează dinainte menirea.

Sfatul cel Mare ne arată că actul creator divin nu este o emanaţie necugetată, o mişcare instinctivă sau o facere spontană.

Odată cu Sfinţii Părinţi, vom deosebi o lume ideal gândită de Dumnezeu şi o lume reală, creată de El cu menirea de a se identifica cu cea dintâi.

„Cerul nou şi pământul nou", „Ierusalimul ceresc", firea transfigurată, omul îndumnezeit, „slăvită libertate a fiilor lui Dumnezeu", pe care întreaga fire le aşteaptă cu un negrăit suspin, preexistă, toate, în Dumnezeu; Facerea universului nu este decât reflexul acestora.

Desigur, nu trebuie să se înţeleagă de aici că ar exista în cel Care e în afara timpului o durată în care, asemenea unui arhitect. El ar studia cu atenţie planul mai înainte de a purcede la înfăptuirea lui; ci vrem, în acest mod, să opunem înţelepciunea nebuniei, conştientul inconştientului, stăpânul celui stăpânit, omul liber scia- \'ului. In Dumnezeu nu poate exista nici nebunie, nici inconştienţă. El posedă totul, dar nu este posedat de nimic, nici măcar de Dumnezeirea Sa. Dumnezeu este liber chiar şi de propria Sa desăvârşire.

Nebunia, inconştienţa şi sclavia se precipită fără cugetare, neştiind locul în care vor ajunge; înţelepciunea şi luciditatea „cunosc" capătul înainte de a începe drumul, alegerea lor fiind liberă.

Conştientul e finalist, inconştientul — în voia hazardului. Acolo unde cauza produce efectul se află sclavia inevitabilului; acolo însă unde efectul produce cauza, unde sfârşitul precede începutul, se află înţelepciunea. Atunci când cântăm; „Minunate sunt lucrările Tale. Doamne, Tu ai făcut totul prin înţelepciunea Ta", nu spunem altceva decât că Dumnezeu, prevăzând totul, a coordonat totul în aşa fel încât, prin intermediul unor ţeluri secun

dare, cosmosul să ajungă la țelul lui dintâi, care este Dumnezeu.

Până la crearea omului. Cartea Facerii nu spune nimic despre Sfatul cel Mare. Să însemne aceasta că doar omul a fost creat în mod conştient, în acord cu planul divin, iar restul universului ar fi rezultat din inconştientul unui Dumnezeu adormit? O asemenea supoziție ar fi eretică şi nedemnă de Domnul şi Dumnezeul nostru. Sfatul cel Mare, corelat cu caracterul specific al omului, este dezvăluit odată cu crearea acestuia, în ziua a şasea.

După Chipul Treimii

Caracterul specific al omului constă în facerea lui după Chipul şi Asemănarea Treimii.

In sens larg, orice creatură poartă pecetea Chipului şi Asemănării, dar în sens restrâns, doar omul este făcut după Chip şi Asemănare, restul creației urmând să ajungă şi ea la Chip şi Asemănare, prin mijlocirea lui.

Am putea spune că omul este după Chipul lui Dumnezeu, în vreme ce universul este după chipul omului; omul aspiră la îndumnezeire, iar universul la umanizare.

Târzia apariție a Sfatului cel Alare în cursul textului sacru ne arată şi că planul Providenței asupra destinului lumii este împărtăşit în mod progresiv.

Sfântul Apostol Pavel vorbeşte despre „tainele ascunse ale tuturor timpurilor, de veacuri, chiar şi împărăției şi puterilor cereşti", taine pe care le mai numeşte „planuri din vecie", „care se fac cunoscute acum şi Bisericii".

El arată că Hristos a făcut cunoscute creştinilor tainele voinței Sale, planurile Sale dinainte stabilite — deci dinaintea facerii — şi pe care le va înfăptui atunci când se vor fi plinit timpurile.

Sfântul Irineu, în meditația sa treimică, ne arată că de la Dumnezeu Tatăl vine puterea, că înțelepciunea sălăşluieşte în Fiul şi că, prin Duhul Sfânt, se împlinesc planurile de dinainte de toți vecii ale Sfatului cel Mare: Tatăl, Fiul şi Sfântul Duh, un singur Dumnezeu.

înainte să purcedem la deosebirea Asemănării de Chip, se cuvine să ştim că, în fond, amândouă reflectă la un loc, în mod tainic. Sfânta Treime. Cartea Facerii nu spune: să facem omul după Chipul şi Asemănarea inteligenței Noastre, a puterii Noastre creatoare, a libertății Noaștre, a nemuririi Noa.ștre şi nici măcar după Chipul şi Asemănarea firii Noaștre dumnezeieşți... Nici un atribuț divin, nici o virțuțe sau energie divină, nici o caracțeristi- că proprie Creațorului nu este invocață în acest pasaj.

Versețele inspirate spun: „Să facem om...“ fără a adăuga vreun calificativ cum ar fi: după Chipul şi Asemănarea legăturilor Noastre dumnezeieşti, după unitatea celor Trei Persoane ale Noastre, după împreuna Noastră iubire pentru Tatăl, pentru Fiul şi pentru Sfântul Duh.

Din clipa în care Elohim a hotărât să facă om după Chipul şi Asemănarea treimică. El îi rezervă acestuia şi stăpânirea asupra universului. Fraza continuă astfel: „care să aibă stăpânire peste peştii mării, şi peste păsările văzduhului, şi peste dobitoace, şi peste toate fiarele sălbatice, şi peste toate jivinele care se târăsc pe pământ.”

Unii sunt de părere că autoritatea pe care omul o exercită asupra tuturor creaturilor dovedeşte că e făcut după chipul lui Dumnezeu. Dar ei se înşeală, pentru că nu autoritatea este cea care reprezintă chipul lui Dumnezeu, ci omul îşi exercită autoritatea asupra creației datoriță chipului lui Dumnezeu. Autoriațatea omenească are o *„întemeiere": Chipul treimic.*

Din această cauză şi în această calițate este el după Chipul şi Aasemănarea Treimii , îi sunț împrumuțate si- milițudini a ceea ce este propriu lui Dumnezeu: putere, virtute, inteligență, nemurire, viață, liberțațe, divinițațe. Nu şovăim să o repețăm: din această cauză, şi în această calițațe, este omul făcuț după Chipul şi Asemănarea Treimii, este învestiț cu similițudini ale Numelor apofa- tice ale lui Dumnezeu, este părtaş la inefabil şi necreat, „suntem din neamul lui Dumnezeu”.

Atotputernicia, libertatea deplină, nemurirea nu sunt Tatăl, Fiul şi Sfântul Duh, ci Tatăl, Fiul şi Sfântul Duh

sunt cel Care este atotputernicia, libertatea deplină şi nemurirea.

Omul-sinteză

Sfântul Irineu e de părere că Chipul şi Asemănarea arată că omul are o pluralitate de persoane sau de ipos- tasurh într-o unică fire. Despre care anume Om este vorba aici? Să fie vorba despre individ, cel care dă naştere altor indivizi? Nicidecum, este vorba despre Omul- sinteză, omenirea în întregul ei, Fiinţa omenească totală, Pan-antroposul.

Carecterul specific al Pan-antroposul ui este că fiecare dintre noi este în lăuntrul lui un ipostas, o personalitate, o conştiinţă independentă, un ,.Eu" în uniutea firii omeneşti, şi că aceste ipostasuri multiple, [personalităţi, conştiinţe independente, aceste „Euri" sunt egale în ce priveşte particularităţile lor de neînlocuit.

Ceea ce ne îngăduie să generalizăm: *fiecare om reprezintă întreaga omenire şi Omenirea întreagă reprezintă un singur Om.* Păcatul Omului a nimicit în oameni conştiinţa unităţii plurale a ipostasurilor lor. Unitatea a fost fărâmiţată în individualităţi, familii, triburi, clanuri, caste, naţiuni, rase, şcoli, religii, până la proprie-eţaţea privată şi egoismul însingurării.

Decăzând, persoanele-ipostasuri ajung elemente, porţiuni, membri, familii, triburi, naţiuni, rase etc., uitând în mod paradoxal că frumuseţea, inteligenţa şi forţa lor nu sunt proprietate privată, ci proprietatea Comunităţii, a Pan-antroposului.

Adamul desăvârşit cheamă comunilarismul desăvârşit, atât cel economic cât şi cel duhovnicesc, un comuni- tarism în care acţiunile fiecăruia sunt de un altruism dezinteresat, liber, *mai presus de orice constrângere.* Idimii creştini au încercat să înfăptuiască această îtitoarcere la comunitarism; recitiţi de pildă, în acea.stă optică, pcpves-tirea redutabilă a înşelăciunii lui Anania si a lui Safir.

Principala Taină a Bisericii este împărtăşania, Taina sfântă a restaurării Pan-antroposului, şi uluitoarele cuvinte ale Domnului nostru, Noul Aclam, Pan-antropo- sul: „Amin, vă spun vouă, clacă nu veți mânca Trupul Fiului Omului şi nu veți bea Sângele Lui, nu veți avea viață în voi. Cine mănâncă Trupul Meu şi bea Sângele Meu are viață veşnică şi-l voi învia în Ziua de Apoi", sunt adeverirea ei evanghelică.

Numele preferat al lui Hri,stos este „Fiul Omului", expresie ebraică pentru Om. lisus este Pan-antroposul restaurat. în textul citat mai sus, Flristos spune mai întâi: Trupul şi Sângele Fiului Omului (la persoana a IlI-a) şi abia după aceea adaugă: Trupul Meu şi Sângele Meu. Se cuvine deci ca fiecare dintre noi să spună: *trupul meu şi sângele meu nu sunt ale mele, ci ale Fiului Omului, Omenirea este trupul meu şi sângele meu..*

Sfântul Pavel vorbeşte despre „Trupul lui Hristos"; în Hristos, pluralitatea trupurilor se uneşte într-un singur Trup, dar fiecare mădular — ochi, mână, picior... va acționa liber, frățeşte, ipostatic.

Există o expresie scripturistică ce trebuie reținută: *mtru.* lisus spune despre existența treimică: „Tatăl este întru Mine şi Eu întru Tatăl". *întru* nu înseamnă „împreună cu", el pătrunde înlăuntrul celuilalt; *întru* este mai mult decât o unitate mecanică ori chimică. Tâlcuinci unitatea în mod neechivoc, *întru* evită deopotrivă confundarea şi amestecul; el, tu, eu, noi dăinuie.

„Noi toți am păcătuit în Aclam", iată una din cele mai însemnate maxime ale Sfântului Pavel! Prin urmare, eram toți *în* Omul primordial, plăsmuit de Dumnezeu. Tradiția ebraică pretinde că, în clipa făuririi sale, Aclam ar fi avut viziunea tuturor sufletelor care ar fi urmat să ia trup din trupul său; tot ea susține că orice suflet, în clipa naşterii, îmbrățişează tot universul în privire, dar când îngerul îl loveşte, sufletul uită.

Ceea ce este sigur e că aceste cuvinte ale lui Dumnezeu: „Să facem om după Chipul Nostru şi după Asemă

narea Noastră", adică după Chipul şi Asemănarea unității Noastre, menținând deosebirea Persoanelor, ne învață că, înainte de creație. El gândise şi *numise* pe fiecare dintre noi — acestea sunt „dipticurile pre-eterne".

Sufocând ipostasurile, fărâmițând unitatea, păcatul n-a făcut totuşi să dispară cu totul Chipul treimic în om, de unde şi neostoitele noastre țopăituri către formele comunitare, urmate de revoluții în numele libertății individuale, de unde şi insatisfacția noastră față de toate alcătuirile sociale.

Omul iluminat are conştiința de a fi o infimă parte a unui întreg şi totodată, de a transcende marea masă prin libertatea persoanei sale. Această antinomic pluri- monistă (pluralitate-unitate) luminează enigma creştinismului, religie universală, prin excelență socială, ducând cele două mişcări până la capăt.

Turnată în formule neînduplecate: „Nu există mântuire în afara Bisericii", „Dacă nu se supune Bisericii, să fie pentru tine ca un păgân sau ca un vameş", predominanța comunității asupra persoanei, pe de o parte, şi porunca evanghelică, de o duritate greu suportabilă: „Dacă vine cineva la Mine şi nu urăşte pe tatăl său şi pe mamă, şi pe femeie, şi pe copil, şi pe frați, şi pe surori, până şi viața sa, nu poate fi ucenicul Meu", deci predominanța persoanei asupra comunității, pe de alta, sunt cei doi poli, două mâini opuse trăgând aceeaşi frânghie, de unde va rezulta armonia Pan-antroposului.

„Nu există mântuire în afara Bisericii": adică nu poți nimic fără Biserică, Trup al lui Hristos, comunitate a celor aleşi, nu poți nimic fără unire cu frații tăi, ieşi din izolare dacă vrei să te mântuieşti; cufundându-te, dispari în universalitate.

„Dacă nu urăşti pe tatăl şi pe mama ta", pe cei apropiați... îți vei pierde ipostasul, iubirea unică- pentru Dumnezeu; desprinde-te, pătrunde în lăuntrul tău, iz-băveşte-te în ciuda şi împotriva celor ce te înconjoară.

Pentru că am vorbit despre împărtăşania cu Trupul şi Sângele lui Hristos, care restaurează unitatea, ar fi potrivit

să amintim alte două Sfinte Taine ale încorporării în Hristos: Botezul şi Mirungerea. Suntem botezaţi în numele Tatălui, al Fiului şi al Sfântului Duh; Chipul şi Asemănarea treimice, conferite omului în ziua a şasea, sunt re-înfiinţate. Nu suntem botezaţi în numele unei însuşiri divine, ci în numele celor Trei Persoane într-un singur Nume. Mirungerea, miruirea cu Duh Sfânt, această Cincizecime individuală, aşează pecetea ipostatică.

Ceea ce pierdusem este regăsit. Botezul şi Mirungerea sunt naşterea din nou şi-i aduc omenirii programul, planul de cucerire a principiului treimic.

încă în veacul al IV-lea, Liturghia jertfei din ajunul pascal al vechiului rit al galilor cerea Tatălui „să preschimbe starea omenească după chipul legăturilor dumnezeieşti".

Umanismul creştin adevărat nu poate avea în vedere decât omenirea — omul unic. Chip şi Asemănare a Tatălui, a Fiului si a Sfântului Duh — Dumnezeul unic.

sfatul cel Mare decide facerea omului după Chipul şi Asemănarea divină; în timpul acestuia sunt rostiți ambii termeni, în vreme ce, în povestirea facerii omului, cel din urmă lipseşte: „Dumnezeu a făcut pe om dutră Chipul Său, după Chipul lui Dumnezeu l-a făcut".

Să fi executat Dumnezeu doar jumătate din planul Său, să fi creat omul doar după Chipul Său, renunțând la Asemănare? O asemenea presupunere ar fi eretică. Dumnezeul nostru nu şovăie şi nici nu ajunge vreodată la capătul puterilor în lucrarea Sa. Să fie atunci o simplă chestiune de stilistică biblică pomenirea atât a Chipului cât şi a Asemănării, în cea dintâi împrejurare şi doar a Chipului, în cea de-a doua? Sau cei doi termeni ar putea fi identici ? Asemenea supoziții ar constitui o profanare a Scripturii revelate. Cauza acestei misterioase omiteri trebuie căutată în altă parte.

Neîntrebuințarea cuvântului „asemănare" în timpul actului creator al lui Dumnezeu ne inițiază în caracterul specific al Asemănării.

Chipul este în om de neînlocuit; el este o pecete fierbinte care ne însemnează firea. El *există* şi nimic nu l-ar putea înlocui: „Dumnezeu a zis şi s-a făcut aşa".

Pe când Asemănarea nu este impusă firii. Ea este o *virtiLalitate* legată indestructibil de libertate, care solicită din partea omului inițiativa şi strădania lui. Omul poate ajunge mai mult sau mai puțin la asemănare, dar nu poate fi mai mult sau mai puțin Chip. Asemănarea

poate cădea în neasemănare sau, invers, poate urca la Supra-Asemănare.

Actul dumnezeiesc este atotputernic, nu există zid care să se poată înălța împotriva voinței dumnezeiești. Să presupunem că în Cartea Facerii ar fi stat scris: „Dumnezeu a făcut pe om după Chipul Său şi după Asemănarea Sa, după Chipul şi Asemănarea lui Dumnezeu l-a făcut". Ar rezulta de aici că Asemănarea, ca urmare a atotputerniciei Creatorului, ar fi devenit şi ea o constantă a noastră, pierzându-şi astfel misiunea de a se propune libertății noastre.

Implicit, ea se află şi în Chip, dar nu pro\ine din Atotputernicia creatoare, ci din Predestinația, din Providența şi din Prevederea Sfatului cel Mare. Ele țin pe loc Atotputernicia lui Dumnezeu. Predestinația, Providența şi Prevederea urmează cu nespusă răbdare stările evolutive sau regresive ale omenirii, în vederea îndumne- zeirii acesteia. De aceea, „Asemănarea" pomenită în cursul consfătuirii dumnezeieşti este omisă în actul de creație.

Sfinții Părinți ne-au lăsat moştenire următoarea formulă lapidară: Dumnezeu ne-a făcut mai presus de voința noastră, dar nu ne poate mântui fără consimțământul nostru. Chipul provine doar din voința dumnezeiască. Asemănarea, însă, se sprijină pe împreună-lucrarea celor două voințe, dumnezeiască şi omenească. Dar tot Sfinții Părinți ne mai învață şi că firea este creată de Cuvânt, dar Tăcerea este cea care creează spiritul liber.

Chipul este temelia, punctul de plecare. Asemănarea este piscul, punctul de sosire. Asemănarea nu va lumina deplin în om decât atunci când se vor plini vremurile. Chipul poate fi din ce în ce mai *asemănător.* Asemănarea este ducerea la perfecțiune a Chipului. Chipul este oglindirea divinului în noi. Asemănarea este în- dumnezeirea noastră. Chipul ne arată „cum"-ul universului; Asemănarea, „de ce"-ul lui. Chipul treimic sălăşluieşte în profunzimile omeneşti; Asemănarea în gândi

rea treimică pe care o putem atinge prin intermediul harului şi al libertăţii.

Cea de-a doua povestire a facerii omului ne arată că, pe lângă Chip şi Asemănare divină, Adam a dobândit şi Suflare de viaţă. în lumina acestei de-a doua povestiri, Chipul şi Asemănarea îşi vor dezvălui întreaga valoare.

Cuvântul „Chip" este întrebuinţat de trei ori, o dată în versetul 26 şi de două ori în versetul 27. „A făcut" este întrebuinţat de trei ori în versetul 27, de două ori legat de „Chip" şi o dată de caracterul masculin-feminin al omului.

Dacă luăm perechea: „Chip" — „a făcut", vom avea:

Chip singur
a făcut..... Chip
Chip..... a făcut
A făcut singur

în această figură geometrică a facerii omului. Chipul singur este sus, în gândirea divină. Chipul de dinainte de toţi vecii. A făcut singur, „bărbat şi femeie i-a făcut", se află în josul figurii geometrice, întors către lume. între aceste două extreme, se află două perechi intermediare, doi Adam; cel dintâi este omul făcut după Chipul lui Dumnezeu (Adam), cel de-al Doilea este Chipul lui Dumnezeu-omul, Hristos. Domnul nostru este „Chipul Slavei nepătrunse" devenit om, în vreme ce primul om este o creatură făcută din lut, asupra căreia Dumnezeu a imprimat Chipul Slavei Sale de nepătruns.

Bărbat şi femeie

Fiinţa adamică — observaţi că numele de Adam n-a fost încă rostit — nu apaiţinea unui anumit sex, ci era androgin. Bărbat-femeie, el întrunea însuşirile amândurora.

Eternul masculin şi eternul feminin au îmbrăcat o diversitate de forme: soarele-bărbat si luna-femeie; inteli

gență-bărbat şi sentiment-femeie; par şi impar; culoare masculină şi culoare feminină... sunt doar câteva deosebiri care se manifestă totuşi în toate domeniile, un dualism generos exploatat de filosofi, de ezoterism, de cabală...

Această deosebire în funcție de sex, fie ea astrală: soare-lună, sau numerică: par-impar, sau filosofică: inteligență-sentiment, sau chiar activ-pasiv, elementul feminin tinzând în mod pasiv către cel masculin-activ, această deosebire deci, îngăduie o înşiruire nesfârşită, în optica masculin-femininului, aceste elemente se află despărțite; dar în ființa adamică sunt împreunate într-o unică entitate.

Trei sunt etapele care au dus la împărțirea lui Aclam în bărbat şi femeie:

— Dumnezeu a făcut omul „bărbat şi femeie", o unitate, nici bărbat nici femeie, amândouă laolaltă, adică androginul;

— în timpul somnului lui Adam, Dumnezeu îl desparte în două: bărbat şi femeie, Adam şi Eva. Creatorul îi numeşte bărbat şi femeie.*^

— după cădere. Dumnezeu subliniază, aş zice, cusururile fiecăruia dintre cele două sexe. Femeia va cunoaşte durerile naşterii, dorința şi supunerea față de bărbat; la rândul lui, acesta va avea de înfruntat vitregiile naturii, va trudi ca să-şi capete pâinea „cu sudoarea frunții", aplecându-se, încovoindu-se asupra pământului, pentru că este pământ şi se va întoarce în pământ.

Toate aceste specificații în funcție de sex se pot de altminteri aplica în mod nediferențiat ființei omeneşti. Astfel, vom regăsi chinurile facerii la un creator: pictorul, compozitorul, părintele duhovnicesc sunt şi ei subjugați de iubirea lor, îi poartă rodul, concentrați cu pasiune doar asupra lui, cu înflăcărarea unei fete îndrăgostite de un tânăr pe care-i e teamă că-1 pierde. Femeia se lasă cu totul în stăpânirea bărbatului, pe când acesta nu se dăruieşte niciodată cu totul. Aceste reacții nu

sunt unele ontologice, ci simple abateri, şi aşa se întâmplă în cazul oricărei reacţii pasiv-activ a masculinului sau a femininului. Este doar o urmare a păcatului.

Masculinitatea, o spunem din nou, se dezvăluie în vrăjmăşia naturii faţă de om. Spinii şi pălămida, ierburile câmpului, inundaţiile, vânturile... îl vor obliga pe urmaşul lui Adam să lupte pentru a „îmblânzi materia" înverşunată, deopotrivă atunci când sparge piatra, lucrează pământul sau manevrează idei.

Ideile, la rândul lor, întâmpină o rezistenţă comparaf)ilă cu cea a pământului atunci când încearcă să pătrundă în omenire. Oamenii nu sunt doar răi şi încăpăţânaţi, îndărătnici, nu sunt stăpâniţi doar de intrigi şi neînţelegeri, nu doar diavolul le zădărniceşte orice mişcare, ci ideile se izbesc cu deosebire de inerţie, de o pasivitate comparabilă cu cea a pământului, a omului căzut. A reuşi să clinteşti, să distrugi prejudecăţi, să pui „în mişcare" cum zicea Pascal, este echivalentul celei mai trudnice munci a pământului.

Bărbatul trebuie să se ostenească „întru sudoarea frunţii", trebuie să-şi „cucerească" locul sub soare! Masculinitatea aceasta, ca şi perechea ei feminină, o spunem încă o dată, nu este dintru început, ci este înăsprirea sorţii, caricatura rezultată în urma păcatului originar.

Analiza aspectelor masculin-feminin, soare-lună, par-impar etc. impune să ne debarasăm mai întâi de elementele aduse de cea dintâi cădere.

Din păcate, cele mai multe dintre cărţile iniţiatice nu mai ştiu sau nu mai fac deosebire între bărbatul-femeie primordial — Adam androginul, Adam despărţit în Adam şi Eva, şi ceea ce a ajuns să fie caricatura lor. Nu-şi pot imagina pe Adam şi Eva, adică nu-şi pot imagina creaţia de dinaintea ispitei.

Prin ritul căsătoriei, Biserica a depăşit această neputinţă. Antichitatea subordona femeia bărbatului. Logodnica era vândută, cumpărată sau capturată. Semnificativ, în ritul iudaic al căsătoriei, femeia era pusă să

rotească în jurul bărbatului. Pe când căsătoria creştină, întemeiată pe liberul consimțământ al ambelor părți, îi pune pe cei doi logodnici să înconjoare Evanghelia.

Lucrarea duhovnicească şi pastorală nu constă în suprimarea masculinității şi a feminității în om, ci în a-1 învăța să discearnă şi să respingă caricaturile masculinității şi ale feminității. Cultul muncii dinamice, pe de o parte, şi deopotrivă cel al intuiției, pe de alta, sunt nişte erori.

Pentru a putea deosebi în noi înşine adevărata configurație a bărbatului-femeie, trebuie mai întâi să purcedem la curățirea noastră lăuntrică, să ne controlăm subconştientul care se strecoară tot timpul în conştient, să nu amestecăm planurile, proiectând lucrurile inferioare şi impure asupra unui nivel care le este superior.

Când vă veți afla, pe parcursul vieții, în fața unui dialog cu bărbatul-femeie, începeți printr-o muncă de salubrizare lăuntrică şi nu sufocați un gând al lui Dumnezeu în sentimentalism sufletesc.

Androginul, această ființă ideală, prototipul, Adam, nu avea nicidecum o fire duală, adică şi masculină şi feminină, ci era mai curând supra-sexuat. înțeleg prin aceasta că cele două componente, masculin şi feminin, erau complementare, erau depăşite, împreunate într-o singură stare.

Regăsim această stare în cazul sfințeniei, care este şi ea o depăşire a bărbatului-femeie. O sfântă dovedeşte însuşiri masculine: inteligență, claritate, hotărâre, spirit de organizare; un sfânt are şi el intuiție, sensibilitate, blândețe — însuşiri disprețuite de masculul-caricatură.

Căci zice Domnul nostru: „Veți fi *precum* îngerii”. Nu spune: „veți fi îngeri'', ci „precum îngerii", adică androgini. Tot mai multe femei în neliniştită căutare a masculinității, tot mai mulți bărbați dornici să stăpânească feminitatea: tot atâtea ființe omeneşti, „ipostasuri”, şi nu personalități asexuate, lipsite de sex, ci care l-au depăşit în unirea celor două. Rugăciunea Bisericii, cea care ne cere să trăim după duh, nu după tmp, închide

în ea această depăşire a sexualului, a sufletescului şi a psihologicului.

Truda, „sudoarea frunții" semnifică inferioritatea. Amintiți-vă cuvintele Verbului: .Jugul Meu este blând, iar povara Mea este uşoară". Munca se va înfăptui fără chin şi fără asprime. Duhul eliberează povara masculinității şi dezleagă aservirea feminină. Naşterea se va petrece în bucurie.

Unițatea desăvârşită nu poate exista în afara unității clemenților consțițuțive. Dacă ea s-ar vădi doar în ce priveşte, să zicem, firea sau cugetarea, atunci am fi avut ceva în comun, dar n-am fi cu adevărat una, atâta vreme cât nu suntem şi în elementele constitutive; în Ada- mul arhetipal a dispărut deosebirea dintre sexe- sau dintre indivizi şi a fost restaurată unitatea omenirii; aici trebuie căutată semnificația cuvintelor: „Noi toți am păcătuit în Adam".

Individualizarea, ipostasierea fiecărei ființe, nu semnifică o îndepărtare de unitatea profundă cu arhetipul-Adam. înfățişările omenirii sunt până în ziua de astăzi felurite; în realitate, fiecare dintre noi este androgin şi, totodată, ființa „Adam".

Să privim câteva dintre episoadele istoriei noastre în lumina androginismului, plinătate a omului bărbat-femeie.

Cum arătam deja, sfinții şi sfintele întrunesc, netru- peşte, însuşirile ambelor sexe, îndreptându-se către an- droginat; dar, în decursul istoriei omenirii, se întâmplă şi fenomenul opus: atunci când se manifestă doar masculinitatea (cazul hitlerismului), sau doar feminitatea (cazul romantismului), se petrece o fuziune a celor două, putându-se ajunge până la cazuri de schimbare a sexului. Consecință a unui efort de depăşire. Indiscutabil, nu se poate vorbi despre asemenea cazuri ca despre nişte ameliorări ale firii omeneşti.

Evident că aceste încercări atentează la armonia ființei, cu toate acestea, să nu ne grăbim să strigăm: alarmă ! societatea este distrusă, moare tradiția, femeia şi-a

abandonat căminul şi-l maimuţăreşte pe bărbat etc. ... Situaţia este ceva mai complicată. Soţia în cămin şi soţul care vine acasă şi porunceşte nu alcătuiesc neapărat modelul desăvârşit; reflex al unei stabilităţi, al unei ordini „de după" păcatul originar, şi acest model este la fel de relativ cum sunt atâtea legi eficiente, adaptate diverselor perioade.

Frământările veacului XX distrug, poate, vechea armonie, şi ea relativă, în orice caz necreştină, e vorba de o tulburare în primul rând a societăţilor tradiţionale, cu un „t" mic (patriarhat, matriarhat); fiinţa primordială, adamică, nu este însă afectată. Stângăciile, încercările, sunt ceva normal. Un „logoi" al lui Hristos se referă la sfârşitul timpurilor, când Evanghelia va fi predicată peste tot, când frământări cosmice vor zgudui planeta şi când „lucrurile văzute vor ajunge nevăzute, bărbaţii vor ajunge ca femeile şi femeile ca bărbaţii", androgi- natul putându-se realiza doar în veacul ce va să vină.

Prin urmare, să veghem şi să nu ne mâniem. Uneori încercările, ezitările, abaterile preced aflarea adevărului. Şi, din nefericire, ne lăsăm prea des influenţaţi de micile cutume, în locul Tradiţiei, prea adesea uitată.

„Şi i-a binecuvântat pe ei Du mnezeu

Binecuvântarea, ca şi punerea mâinilor, deține capacitatea transmiterii unei puteri.Ea este în legătură şi cu alte gesturi ale mâinii: ambele mâini aşezate pe cap pentru iertarea păcatelor, semnul Crucii, pentru creştini, mâna binecuvântătoare înălțată în aer...

Mâna este marele simbol omenesc al Mâinii divine, al „Dreptei" lui Dumnezeu. Nu de puține ori citim în Biblie: „dreapta lui Dumnezeu este puterea", „mâna lui Dumnezeu s-a aşezat pe capul meu", „mă apără mâna lui Dumnezeu", „mâna lui Dumnezeu mă călăuzeşte", „cu mâinile Sale l-a făurit pe om" etc.

Mâna omului este cea care transmite puterea şi energia. Astfel, dacă ridicați mâna şi spuneți în gând „Dumnezeu să-l binecuvânteze", veți simți pe dată o energie degajându-se din mâna dumneavoastră, suficient de puternică pentru ca, dacă veți îndepărta degetele, să puteți surprinde cu privirea lăuntrică emanațiile care se desprind din ea.

Privirea poate şi ea transmite puterea, dar, după cum bine se ştie, privirea arde, capacitatea ei este atât de intensă, încât e mai bine s-o păstrăm în lăuntrul nostru decât să facem uz de ea; de aceea sunt lipsite de decență fapte precum hipnotizarea sau subjugarea prin privire. Hristos ne-a avertizat că privirea este oglinda sufletului.

Privirea îşi exercită dominația fără să împărtăşească nimic din viața lăuntrică. De aceea, oamenii înduhovni- ciți, nevoind să-şi impună fără de voie gândul, adeseori

nu privesc sau îşi pleacă privirea. Am făcut eu însumi această constatare; când îmi priveam interlocutorul spunând în lăuntrul meu, în înțeles creştin şi duhovnicesc; „Te iubesc, prietene", acesta exclama de fiecare dată: „De ce mă priveşti aşa? Mă înspăimânți!" Am înțeles ațunci că privirea mea conținea în ea întreaga putere a iubirii şi că îngăduia astfel să se vadă ceva care, prin natură, este mai bine să rămână ascuns.

Privirea ochi-în-ochi este greu suportabilă. Profeți precum Moise sau Lazăr, care au văzut iadul, îşi acopereau ochii, Lazăr cu o glugă, Moise cu un voal, întreaga față, într-ațât era de insuporțabilă privirea lor.

Nu ne ascundem privirea doar pențru a ne concentra sau a ne menaja de privelişti inutile, ci ne-o ascundem şi de alte priviri indiscrete. Atunci când o mamă îi zice copilului; „Priveşte-mă în ochi", copilul va privi instinctiv în altă parte.

Fără îndoială, privirea poate fi uneori un camuflaj; există mincinoşi care au o privire sinceră şi criminali care au o privire nevinovată, în vreme ce oameni cinstiți poț avea o privire confuză din pricina indeciziei. Există o întreagă ştiință a privirii! Feriți-vă de privirea dezagreabilă a falşilor credincioşi, aceştia au o privire luminoasă cu o imperceptibilă voaletă lăptoasă. De Îndată ce veți sesiza această privire lăptoasă, luați aminte şi evițați să vă întâlniți cu unul ca acesța pe teren spiritual, deoarece este un „dascăl" primejdios; fără nici o îndoială, privirea lui denotă o ținută interioară legată de necurăție, de vanitate şi de amăgire. Cel care trăieşte printre plăsmuirile şi desfătările unei ambianțe închipuite poate avea un aer bun şi luminos; dacă îi veți fixa privirea, depaite de a descoperi în ea lumina soarelui, veți descoperi străvezimea lunară, acoperită de un nor imperceptibil.

Slujiți-vă de privire cu o nespusă chibzuință. Mâna, dimpotrivă, este un instrument desăvârşit. O mână strânsă cu căldură îi poate reda încrederea unui oropsit

şi-i poate diminua deznădejdea. Nu degeaba se spune „o mână de ajutor”. La fel de adevărat este şi contrariul. Strângerile de mână pot fi uneori înspăimântătoare, seci, moralizatoare, moi, indiferente, disprețuitoare ori arțăgoase.

Gestul mâinii este plin de virtute şi izbăvitor. Cât de greu este să consolezi un om crispat sau furios! Mâna se aşează pe umăr sau pe braț; ea provoacă un fel de şoc tămăduitor, răspândind în celălalt o mare blândețe. In vreme ce, dacă veți privi în ochi un om aflat în nenorocire, reacția va fi de cele mai multe ori catastrofală. Nici animalele nu suportă privirea omului şi o întorc pe-a lor, incapabile să o susțină, să ne oglindească viața lăuntrică.

Mâna semnifică putere şi transmitere a unei puteri. In mod simbolic, degetul lui Dumnezeu, mâna lui Dumnezeu, dreapta lui Dumnezeu manifestă voința Sa lucrătoare. „Vai de cel care cade între mâinile lui Dumnezeu”, spune Apostolul Pavel, citând din Deuteronom, e înfricoşător să fii înşfăcat de această mână şi dus acolo unde n-ai vrea să te duci.

Cu ajutorul mâinii, omul binecuvântează dar tot cu ajutorul ei, omul afuriseşte.Unul dintre cele mai vechi dansuri ale tuturor tradițiilor este executat cu degetele şi cu mâinile. Semnul crucii în timpul Liturghiei, cu degetele într-un fel sau într-altul, întruchipează o dogmă sau alta, imită bătăile din aripi ale îngerilor.

Dumnezeu, povesteşte Cartea Facerii, i-a binecuvîntat pe Adam şi pe Eva, după aceea, atribuindu-le putere şi adresându-se libertății lor, le-a poruncit: „ Fiți roditori şi vă înmulțiți şi umpleți pământul”. Această binecuvântare este cel dintâi sacrament şi cel universal. Binecuvântarea este mai presus decât firea, pentru că o transformă.

Tradiția, întemeindu-se pe binecuvântarea divină, ne învață că naşterea unui copil nu este doar opera părinților, ci şi un har al Sfântului Duh, o taină sfântă. Şi nu

doar atât, pentru Sfântul Pavel, şi femeia este sfinţită prin maternitate.

„Fiţi roditori şi vă înmulţiţi”

Statisticile moderne sunt înnebunitoare. Pe pământ trăiesc prea mulţi oameni şi dacă, în plus, mai intervenim şi cu susţinerea familiilor numeroase — China, India — unde vom ajunge! Pământul nostru va fi în curând insuficient. N-ar trebui, dimpotrivă, să luăm măsuri pentru ca omenirea să se stabilizeze ? Vom avea suficientă hrană, locuinţe, spaţiu pentru urmaşii noştri, suntem noi capabili să procurăm oamenilor condiţii de viaţă? Astăzi avem totuşi privilegiul de a muri, dar, pe vremea când ne povesteşte Facerea: „Şi i-a binecuvântat pe ei Dumnezeu şi le-a zis lor Dumnezeu: fiţi roditori şi vă înmulţiţi şi umpleţi pământul”, moartea nu-şi făcuse intrarea în lume; divorţul, căsătoriile nefericite, celibatarii, fetele bătrâne, călugării şi călugăriţele nu fuseseră prevăzuţi, fiindcă Adam şi Eva erau virgini, tată şi ma- mă^la un loc.

înmulţirea protejată de binecuvântarea divină se putea extinde extrem de rapid, porunca vizând atât pe om cât şi pe animal. A văzut oare Dumnezeu pământul mişunând de fiinţe după câteva mii de ani — numărtil lor are mai puţină importanţă — în chipul metroului la orele de vârf, cu oamenii înghesuiţi unul într-altul ? Fără îndoială că această dorinţă a lui Dumnezeu este surprinzătoare. încercăm să găsim un răspuns neliniştii acesteia.

înainte de păcat, coordonata spaţială nu era restrictivă pentru om. De unde ştim? Din pilda Trupului slăvit al lui Hristos înviat. Preaslăvitul Trup al Domnului nostru, făcut clintr-o materie subtilă şi transfigurată, trecea prin uşi şi era prezent simultan în mai multe locuri. Greşim crezând că spaţiul actual este spaţiul primordial şi ontologic al lumii create; denaturarea lui decurge clin păcat.

Prin însuşirile pe care le are, trupul spiritualizat este mai aproape de priceperea omenească decât trupul pe care-1 avem. Aţi observat că Tmpul slăvit al lui Hristos nu doar că nu cunoaşte şpaţiul, dar este şi vizibil ori invizibil, recunoscut sau nerecunoscut, după voia Sa? Este aspectul cel mai bizar! Maria, în primul moment, îl ia drept grădinar. Nu poate fi văzut şi nici nu cunoaşte limitări spaţiale. Fiecare a putut constata că ne putem desprinde mintal de trup şi ne putem duce în cu totul alt loc: există deci o anume corporeitate susceptibilă de a ne urma mintea, în vreme ce tmpul fizic rămâne imobil.

Deci problema spaţiului este inexistentă. Sfântul Simeon Noul Teolog a văzut, într-una din contemplaţiile sale, că în lumea transfigurată trăiesc simultan ghinda, stejarul în toată splendoarea lui, scândurile rezultate din el şi ştatuile sculptate de om din acest lemn. Tot aşa şi noi, în starea paradisiacă, vom fi copil, adult şi bătrân, fără precizarea vreunui chip al fiinţei noastre.

Şi nu doar arborii vor fi transfiguraţi, ci şi operele omului, capodoperele pe care le va fi făcut prin truda mâinilor sale. Iar noi vom avea simţirea totală a timpului şi a spaţiului.

Atât în lumea transfigurată cât şi în lumea noaştră caracterizată de pieire şi de limitaţie spaţială, dăinuie legea „numărului predestinat", aşa cum ne învaţă Sfânta Tradiţie. înmulţirea va înceta.

E bine să reţinem lucrul acesta: orice lucru creat are o limită care, din punct de vedere cifric, ne apare ca nesfârşită. Dar, acolo unde există socoteli şi cifre, nu poate exista nesfârşire ci doar un număr-limită. Acest număr trebuie împlinit; până atunci, omenirea se va tot înmulţi.

Pe de altă parte, porunca înmulţirii şi a rodniciei este vrerea dumnezeiască a sinergiei. Dumnezeu vrea ca omul să conlucreze liber cu El, să împlinească prin propria lui voire numărul la care trebuie să ajungă omenirea. Dacă mâine se naşte copilul care împlineşte numă

rul, din clipa aceea nici o ființă nu se \'a mai înmulți. Acestea se vor peirece întocmai, dar când?

Savanții au înregistrat un fenomen straniu: există specii de animale care se înmulțesc rapid, după care în- cetează brusc. Recent, se dta cazul unui \ierme care roade vița de vie şi care, după ce s-a răspândii înir-o progresie geomeirică nemaiîntâlniță, dinir-o dată, fără o cauză aparentă, a încetat să se mai înmulțească; apoi, după o perioadă de timp, înmulțirea a început din nou.

Există deci o curbă de progresie întreruptă. în istoria omenirii, vedem anumite rase sau tipuri de oameni progresând şi dispărând aproape în întregime. Mă întreb, de pildă, dacă rasa neagră nu este o veche şi mare populație în decadență, pe punctul de a renaşte şi dacă anumite tipuri de oameni, cel egiptean, de exemplu, n-au pierit pentru totdeauna.

Este un lucru evident că numărul crescând al oamenilor cauzează dificultăți, dar să nu ne neliniştim peste măsură. Şi pe vremea când numărul era mai mic condițiile de locuit erau la fel, dacă nu mai proaste... în Evul Mediu, oraşele erau minuscule. N-au trebuit decât 200 sau doar 100 de ani, până în epoca lui Victor Hugo, şi ce abjecție s-a instaurat pe străzile Parisului! Am mai prins acele „zone" ale Parisului, recent dispărute. Periferiile de azi, monotone, urâte, sunt adevărate palate față de maghernițele în care se îngrămădeau mai multe familii.

Timp de veacuri, popoare întregi au trăit doar cu pâine şi apă. Nu vorbesc despre triburile din deşert sau despre țăranii unor sate ritregite, ci despre aglomerațiile citadine. Şi astăzi, când numărul trăitorilor este mai mare, chestiunea rămâne valabilă, deşi este mai puțin acută decât în perioadele în care statisticile lipsesc.

Din Evanghelie ştim că 153 de culturi, de tradiții, sunt chemate să împlinească numărul, 153 de mari tradiții vor atârna în năvodul pescarilor apostolici.

„Fiți roditori, vă înmulțiți şi umpleți pământul". De ce este aceasta cea dintâi poruncă dată omului de Dumnezeu ? De ce n-a poruncit mai întâi: „Desăvârşi- ți-vă, exercitați-vă libertatea, nu căutați să fiți mulți, ci asemănători Mie" ?

De ce doreşte această înmulțire nestăvilită şi inutilă a unor ființe asemănătoare unele cu altele ? De ce n-a poruncit: „Scrieți un cântec frumos, un poem unic şi desăvârşit" ? ci, dimpotrivă: „Scrieți, scrieți volume, cât mai multe!".

Care să fie tâlcul acestei dorințe de cantitate în locul celei de calitate, care să fie rațiunea acestei hotărâri divine ? Iată într-adevăr un gând bizar pentru o mentalitate aristocratică, surprinzător pentru cei care aspiră la desăvârşire. Pentru că nu putem spune: „Cu cât mai rău pentru cei mulți, cu atât mai bine pentru mine!".

Copil fiind, să mi se îngăduie s-o mărturisesc astăzi, gândeam ca Dumnezeu în Cartea Facerii... Voi fi un poet de geniu, am hotărât, după ce voi fi scris 62 de caiete. Am scris 62 de caiete de versuri şi nu sunt un poet de geniu, ba chiar am pierdut acele caiete. Din cele 62 de caiete n-a rezultat calitatea, chiar dacă erau acolo şi câteva versuri reuşite.

Porunca înseamnă că temelia oricărui lucru, a oricărui efort, este gratuitatea, dorința de a risipi. Priviți natura, copacul de pildă: zadarnic zămisleşte el atât de multe semințe, doar zece vor odrăsli.

„Fiți roditori". Creatorul îi cere firii, înainte de orice, să fie risipitoare, roditoare, să împrăştie fără să chibzu- iască. „Nu te îngrijora, creație a Mea, Eu îmi ştiu numărul. Fii zaraful care zice: eu dăruiesc, eu dăruiesc; stăpânul casei care primeşte fără încetare oaspeți noi la ospățul său: intrați, prieteni!".

Această primă poruncă pregăteşte unirea cu Dumnezeu, care se va înfăptui mai târziu, în a doua Facere, iar fundamentul ei este rodnicia fără de socoteală. Rodiți, înmulțiți-vă posibilitățile de salvare, de acțiune, aşa

cum natura îşi înmulţeşte teii şi pisicuţele, fără să ştie de ce, fără ca măcar să-şi pună problema.

O ultimă obser\^aţie valabilă pentru întreaga Carte a Facerii. Cea dintâi poruncă nu face nici o aluzie la proprietate, nici măcar cea a părinţilor asupra copiilor. Probabil că o mamă cu foarte mulţi copii ştie deja că instinctul de proprietate maternă diminuează automat... îmi amintesc de o femeie deosebit de cucernică; ea-şi alăpta fiul mai mare repetând tot timpul rugăciunea lui Iisus, pentru ca sufletul copilului să primească hrană duhovnicească în vreme ce buzele primeau laptele. Cum urmase cursuri de puericultură, se servea, pentru toaleta copilului, de pudrele selecţionate clin magazinele de specialitate.

Cel de-al doilea copil a avut şi el dreptul la rugăciune, dar la o igienă mai puţin savantă; al treilea a avut drept doar la iubire, iar al patrulea, la pedepse, când devenea insuportabil. închipuiţi-vă că această mamă exemplară ajungea uneori până la a-şi chema soţul în ajutor. Rugăciunea lui Iisus fusese lăsată deoparte! Porunca dumnezeiască suprimă orice posesie. Dimpotrivă, spune ea, daţi viaţă, înmulţiţi. Dumnezeu veghează. Aceasta este porunca menită omului natural, nepei-ver- tit încă de păcat.

în ea se oglindeşte firea lui Dumnezeu cel roditor, creând fără să numere universurile, planetele, stelele, din mărinimie, din gratuitate, pentru că în Dumnezeu se află viaţa, mişcarea şi fiinţa.

Si i-a hrănit

„Şi a zis Dumnezeu: Iată, v-am dat vouă toate ierburile care au sămânță în ele, de pe toată fața pământului, şi toți pomii care au roadă cu sămânță în ele; acestea vă vor fi vouă hrană. Şi tuturor dobitoacelor pământului, şi tuturor păsărilor văzduhului, şi tuturor jivineh >r care se târăsc pe pământ şi care au în ele suflare de viață, le-am dat orice plantă verde drept hrană.

Şi s-a făcut aşa.

Şi a privit Dumnezeu la toate câte le făcuse şi iată erau foarte bune. Şi a fost seară, şi a fost dimineață: ziua a şasea."

Până la potop, omenirea era vegetariană. După potop, Dumnezeu l-a binecuvântat pe Noe şi a instituit o nouă ordine a lumii: „Fiți roditori şi înmulțiți-vă şi umpleți pământul. Teamă de voi şi groază de voi să fie în toate viețuitoarele pământului, şi în toate păsările văzduhului, în orişice făptură care se târăşte pe pământ şi în toți peştii mării: în mâinile voastre au fost date toate acestea. Tot ce se mişcă şi trăieşte va fi hrană pentru voi; şi tot aşa v-am dat şi ierburile verzi, v-am dat orişice. Numai carnea cu viața ei, adică cu sângele ei, să n-o mâncați."

Chiar şi mai târziu, în vremurile apostolice, carnea trebuia golită de sânge:

„Cât despre păgânii care au crezut, noi le-am scris rostindu-ne ca ei să se ferească de ceea ce este jertfit idolilor, şi de sânge, şi de animal sugrumat, şi de desfrâu."

Carnea trebuie să fie „kacher” cum spun şi astăzi evreii, pentru că sângele este viaţa şi sufletul creaturilor.

Una dintre consecinţele păcatului originar este vrăjmăşia dintre om şi pământ: din el cresc mărăcini şi buruieni. Ştim că pământul rezistă trudei omului, în schimb nu există nici o aluzie la fiarele sălbatice care-1 pot devora pe acest rege căzut. Tragedia dintre om şi animal, de orice soi ar fi el, de la purice până la tigru, se naşte abia după potop.

Capitolele de dinainte de potop ale Bibliei ne înfăţişează o etapă a creaţiei şi perpetuează amintirea unui pământ cu totul diferit de cel pe care-1 cunoaştem în mod ştiinţific astăzi. Nu mai era Raiul, dar nu era încă nici „pământul nostru”.

Dar lumea primitivă şi omul cavernelor, îmi veţi replica, ce ne facem cu aceştia? Cum am înfăţişa omul cavernelor? Iată-1 înspăimântat de fiare uriaşe, cu aspect monstruos. Ca să se apere, e nevoit să inventeze unelte şi ca să se hrănească, să înfulece bucăţi de carne. Ceea ce nu core,spunde deloc tradiţiei biblice, dar absolut deloc! Şi nu poate fi situat decât după potop.

Cele zece generaţii ante-diluviene, cei zece regi, cele zece etape, cele zece veacuri, este ceea ce-şi aminteşte omenirea şi ceea ce regretă. Ea suspină după această perioadă scufundată în mari cataclisme care vor lăsa în urma lor doar imagini „preistorice”, cele ale-unui om căzut şi mai jos, „omul cavernelor”.

Este acesta un subiect pasionant de elucidat, o întreagă epocă de descoperit: pe de o parte, evoluţia lumii de la haosul iniţial până la terminarea creaţiei şi, pe de alta, regresul şi progresul acestei lumi până la stadiul actual.

Transformismul ne-a obişnuit să considerăm că universul evoluează dinspre haos către confortul modern; revăd nişte ilustraţii pentru copii care alătură un om al cavernelor, bărbos, aproape gol, şi un tânăr civilizat, pe bicicletă, cu următoarea explicaţie: „Omul a progresat”.

Din nenorocire, nu a avut loc doar un progres, ci şi un regres al omului şi al cosmosului, iar una dintre neîm- plinirile ştiinţei este aceea de a se cantona în trecut. Fără îndoială, felul în care concepe ea noţiunea de progres este exact, dar incomplet.

Cum însă scopul meu, în paginile de faţă, nu era acela de a încerca să lămurim din ce pricină Dumnezeu ne îngăduie să mâncăm carne după potop, de unde această comuniune cu animalele, deviată în mintea unor popoare în ceremonii antropofage, în timpul cărora este mâncat semenul ca să-i fie în acest fel asimilată puterea, mă voi mulţumi doar să constat că înainte de potop oamenii erau vegetarieni.

în Rai, Dumnezeu îngăduie oamenilor să se hrănească cu ierburi şi fructe şi se opune mâncării animalelor. Cain ucide animale, dar nu le mănâncă. Să fie doar din pricini igienice? N-aş crede...

Mâncarea fructelor şi a ierburilor nu ucide viaţa individuală. Plantele sunt fiinţe vii, dar chiar dacă le mâncăm fructele, ele vor continua să existe. Viaţa plantelor este înrădăcinată în „întregul cosmic": nu ciopârţiţi arborii, e suficient că-şi pierd frunzele şi fructele, cum ne-am pierde noi părul şi unghiile, care cad şi cresc la loc.

Animalele au, dimpotrivă, o viaţă individuală, desprinsă din „întreg" şi de aceea, la un anumit nivel, deosebirea între omorârea unui animal şi cea a unui om nu este prea mare. O legendă bretonă ne povesteşte că un sfânt, care nu mâncase nimic de mai multe zile, s-a oprit înfometat pe malul unui lac. Şi a văzut atunci înotând în apa limpede un peştişor care i-a spus: „Ştiu că ţi-e foame, aşa că mănâncă jumătate din mine". Sfântul a mulţumit cu smerenie, a mâncat coada peştelui şi a aruncat restul înapoi în apă. Dimineaţa, peştele era din nou întreg. în acest fel a putut sfântul să mănânce peşte timp de patruzeci de zile.

Solidaritatea între om şi animal se întâlneşte în nenumărate basme. Dar, exceptând cazurile legendare, nu rămâne nimic dintr-un iepure sau dintr-un pui mâncat.

leul rănit mortal nu creşte la loc, pe când perele şi merele cad, dar copacii dăinuie. Ajunge o sămânță dusă de vânt ca să crească din ea un copac puternic. Să ne amintim că am vorbit mai sus despre supraabundența, despre generozitatea dumnezeiască, despre tot ceea ce pare a se risipi în lume.

Explicația pe care am s-o înaintez eu este fără înconjur. Pentru că există o alta: Dumnezeu le-a dat oamenilor drept hrană semințele^ierburilor şi fructele, iar animalelor, doar verdeața. întrezărim încă de pe acum imaginea Trupului şi a Sângelui lui Hristos: grâul=iarbă, vinul=fruct.

De ce a făcut acestă departajare? Pentru că Euharistia a fost lăsată doar pentru om, nu şi pentru animale; pe de altă parte, aşa cum verdeața apare înaintea semințelor şi a fructelor, tot aşa şi animalele apar înaintea omului.

Iată cum putem desprinde din cercetarea hranei o ierarhie simbolică. Legea şi poruncile sunt asimilate verdeții, semințele, cuvintelor Evangheliei, harului dobândit prin Pâinea cea de Viață dătătoare, iar fructele sunt dăruite de Sfântul Duh în ziua Cincizecimii.

La Cina cea de Taină, este arătat cu limpezime că grăuntele stă înaintea fructului: mai întâi Hristos frânge pâinea şi abia după aceea dă tuturor potirul să guste, la sfârşitul mesei. îată câteva alte exemple: toiagul lui Aaron, sacerdot al Legii, înfloreşte (verdeață); zeciuiala lui Melchisedec, sacerdot etern; jertfa lui Hristos, pâine şi vin — grăunte şi fruct; Liturghia catehumenilor este asemănată Păstorului şi turmei Sale, Domnul îşi mână oițele către pajiştile învățăturii Sale; Liturghia credincioşilor — Domnul hrăneşte cu pâine şi cu vin.

Ziua a şasea se încheie cu porunca asupra hranei. Chestiunea hranei este amplu tratată în toate religiile şi asupra ei s-ar putea scrie tomuri întregi... împărtăşania nu este ea chiar centrul creştinismului iar Ospățul nupțial, împlinirea eshatologică ?

La capătul celei de-a şasea zile,
Cartea Facerii conchide:

„Aşa s-au desăvârşit cerurile şi pământul, şi toată oştirea lor. Şi a sfârşit Dumnezeu în ziua a şaptea lucrarea Sa pe care o făcuse şi S-a odihnit în ziua a şaptea de toată lucrarea Sa pe care o făcuse. Şi a binecuvântat Dumnezeu ziua a şaptea şi a sfinţit-o, pentru că în ea se odihnise de lucrarea pe care o făcuse.

Aşa a fost facerea cerului şi a pământului, atunci când au fost făcute".

Fragmentul acesta ne arată că universul, alcătuit din lumea îngerilor (cerurile) şi cosmosul vizibil (pământul) se desăvârşeşte cu facerea omului; el este încununarea creaţiei.

în Sfânta Treime, împlinirea, desăvârşirea aparţin Sfântului Duh care pecetluieşte şi consfinţeşte totul. Tot aşa, şi misiunea omului este să răzbată totul şi să închine totul lui Dumnezeu. Firea lui este prin excelenţă expansivă. Este un explorator al pământului, până în cele mai ascunse colţuri; năzuieşte să străbată spaţii cosmice, să cerceteze invizibilul şi divinul. Este de asemenea finalist, pururi nemulţumit de prezent, îndrăgostit de viitor, ţinut în viaţă de nevoia de a construi, de a reface, de a schimba, dornic să-şi găsească liniştea într-o soluţie definitivă, fără să poată ajunge vreodată la ea.

Adamul ideal

Cea de-a doua povestire despre creație

Am făcut, la începutul acestei cărți, aluzie la câteva contradicții existente între cele două povestiri despre creație. A venit acum momentul să tragem câteva concluzii din compararea lor. Am putea numi cea dintâi variantă, cu toată rafinata ei teologie şi simbolismul ei inepuizabil. Facerea exoterică iar pe cea de-a doua, care ne inițiază în misterul, în taina, în sacramentul lumii. Facerea ezoterică.

Cea dintâi Facere este cosmică; cea de-a doua, eclezială.

Adamul ideal

„în vremea când a făcut Dumnezeu pământurile şi cerurile, nici un copăcel nu era pe pământ şi nici o buruiană nu răsărise, căci Domnul Dumnezeu nu slobozea ploaie pe pământ şi nu era nici un om care să-l lucreze, ci numai ceața se ridica de pe pământ şi adăpa toată fața pământului; atunci a alcătuit Dumnezeu pe om din țărână şi a suflat în nările lui suflare de viață şi s-a făcut om, ființă vie."

Tabloul creației, în a doua povestire, pământul acesta în paragină, fără copaci, nici ierburi, nici ploaie roditoare, totuşi umed datorită ceții care se înalță din el, ne trimite cu gândul la primele versete din primul capitol, la „Bereschit", la universul de dinaintea celor şase stadii de diferențiere a elementelor amestecate, de dinaintea armonizării treptate a cosmosului, de dinaintea ivirii fe

cunditații transformatoare, de dinaintea Cuvântului dumnezeiesc: „Şi a zis Dumnezeu... Şi s-a făcut aşa“.

In cea dintâi variantă, omul este capătul evoluției, dincoace, omul este fundamentul, este plăsmuit înainte de desfăşurarea „hexameronică“. *„Atuncf,* spune textul, „a alcătuit Dumnezeu pe om”. Această răsturnare a povestirii este semnificativă, ea fundamentează leg^ea oglinzii, a reflectării reciproce a celor două planuri. Intr-o oglindă, dreapta devine stânga şi stânga devine dreapta. Aici, cel din urmă devine cel dintâi, după cum spune şi maxima evanghelică.

Talmudul povesteşte că un rabin mort şi înviat, când a fost întrebat ce-a văzut, a răspuns: „Ceea ce e sus era jos şi ceea ce e jos era sus; ceea ce este la dreapta era la stânga şi ceea ce este la stânga era la dreapta; ceea ce este primul era ultimul şi ceea ce este ultimul era primul; ceea ce este în lăuntru era în afară şi ceea ce este în afară era în lăuntru”. Oglindă cu patru chipuri de a reflecta.

Desigur, nu este vorba de existența a doi Adam, unul rezultat prin transformarea naturii, celălalt, prototipul acestuia; unul, Adamul concret, celălalt, Adamul ideal, ci este un singur Adam, văzut din ambele părți, fața şi reversul.

Ca să putem pricepe identitatea lui Adam-principiul şi a lui Adam-încununare-a-creației, e nevoie să reexaminăm teza uzuală asupra timpului şi spațiului.

Adamul celei dintâi povestiri, cel al zilei a şasea, este înscris în timp şi spațiu, în durată şi întindere; el este *cauza* istoricității. Cel din a doua variantă iese într-un anumit fel din noțiunile de timp-durată şi spațiu-întin- dere. Spunem: „într-un anumit fel“, pentru că Dumnezeu este în afară de timp şi de spațiu, în mod absolut, în sens relativ, Adam este etern şi omniprezent, mai presus de timp, înlăuntrul timpului şi înainte de timp, mai presus de spațiu, înlăuntrul spațiului şi înainte de spațiu.

Iată câteva exemple pentru a ne limpezi afirmațiile.

Doi ori doi fac patru în afară de timp şi de spaţiu, pentru că în orice loc şi în orice timp doi ori doi fac patru. Această formulă este relativ eternă şi omniprezentă, fără ca totuşi să fie lipsită de timp şi de spaţiu, deoarece acolo unde se petrece o operaţie există un anumit timp şi un anumit spaţiu.

Principiul cercului este în afara timpului şi a spaţiului concrete. Un tâmplar care face o masă rotundă este, în acelaşi timp, laolaltă, cei doi Adam: el „construieşte" cu migală masa pentru că are în minte ideea de cerc. Ideile platoniciene se întâlnesc aici cu Adam-prototipul.

Cea de-a doua povestire completează şi răstoarriă învăţătura noastră despre macrocosm şi microcosm. în vreme ce, în prima, omul este în corelaţie cu universul pe care-1 sintetizează în mic — microcosmos — în cea de-a doua, cosmosul este pus în corelaţie cu omul: de această dată, universul este după chipul omului şi nu omul după chipul universului. Să aducem imaginaţia în sprijinul gândirii: imaginaţi-vă un om imens, ale cărui schelet, nervi, muşchi, artere, funcţii (respiraţie, digestie, mişcări) ar fi cosmosul, adică sistemele planetai'e, mineralele, vegetaţia, fauna etc... Adamul ideal, prototipul, este toate acestea. Componentele universului sunt mădularele lui, „părţile" lui.

Omul acesta ideal, universal, cosmic, va fi dumnezeieşte descris de Sfântul Apostol Pavel: Trupul lui Hris- tos cuprinde omenirea, cohortele de îngeri, natura în plinătatea ei; toate acestea sunt mădularele Lui iar El le este Cap.

Corespondenţa aceasta între primul şi cel de-al Doilea Adam se întâlneşte şi în Epistola către romani; înfăţişarea Trupului lui Hristos, în Epistola către corinteni, iar noţiunea de om desăvârşit al cărui Cap este Hristos, în Epistola către efeseni:

„Spre zidirea Trupului lui Hristos, până ce toţi vom ajunge la unitatea credinţei şi a cunoaşterii Fiului lui Dumnezeu, la starea de bărbat desăvârşit, la măsura vârstei plinătăţii lui Hristos"; şi mai departe:

„Să creştem întru El Care este Capul, Hristos, dintru Care întregul Trup, bine alcătuit şi bine încheiat prin toate legăturile care-1 hrănesc după lucrarea fiecărei părţi la măsura ei, îşi face creşterea spre a zidi el însuşi întru iubire." Şi, în sfârşit, minunatul text din Epistola către coloseni în care Apostolul ne vesteşte îndoita fire a lui Hristos, dumnezeiască şi omenească; el îl numeşte întâiul Născut al nevăzutului Dumnezeu şi întâiul Născut dintre morţi: prin a doua naştere. El se confundă cu Adam. Textul este prea frumos ca să nu fie citat:

„El este chipul nevăzutului Dumnezeu, Întâi-Născut a toată zidirea, pentru că-ntru El au fost zidhe toate, cele din ceruri şi de pe pământ, cele văzute si cele nevăzute, fie Tronuri, fie Domnii, fie începătorii, fie Stăpânii. Toate prin El şi pentru El s-au zidit şi El este mai înainte decât toate şi toate-ntru El se ţin împreună".

„Şi El este Capul Trupului, al Bisericii, El Care este începutul, Întâiul-Născut din morţi"

„Ca să fie El cel dintâi întru toate, căci în El a binevoit Dumnezeu să sălăşluiască în toată plinătatea şi prin El pe toate pentru El să le împace, fie cele de pe pământ, fie cele din ceruri, pace făcând prin El, prin sângele crucii Sale".

Prin înălţarea Sa la ceruri. Domnul nostru a restaurat Trupul total, Adamul de dinaintea veşniciei. în realitate, Hristos este laolaltă Adamul celei de-a şasea zile, capăt al evoluţiei care recapitulează totul, şi Adamul de dinaintea celei de-a şasea zile, Pan-antroposul. Este macro- antropos aşa cum universul este micro-antropos; Hristos este istoricul care biruie timpul.

Cu toţii eram în Adamul celei de-a şasea zile, suntem cu toţii întru Adamul de dinaintea zilei a şasea; cu toţii am căzut în păcat în Adamul celei de-a şasea zile şi continuăm să păcătuim întru Adamul de dinaintea zilei a şasea; cu toţii am fost răscumpăraţi de Hristosul isto

ric, acum două mii de ani, ne mântuim cu toții în Hris- tosul mai presus de timp.

Tainele Bisericii (Botezul, Mirungerea, Euharistia...), riturile sacre ale sfintelor slujbe ale zilei, ale săptămânii, ale anului, surprind cele două înfățișări ale lui Adam, ale lui Hristos, într-o unică realitate. Prin ele prăznuim cele ce-au fost, nădăjduim cele ce vor veni, actualizând mereu ceea ce transcende mersul lumii.

De cele mai multe ori, mintea omenească asimilează anevoie identitatea Adamului ideal cu cel concret, e mai lesnicios să vorbeşti mai întâi de unul, apoi de celălalt, să fii, filosofic vorbind, „realist" odată cu Platon, „nominalist" cu Aristotel, însă cei care năzuiesc la o cunoaştere temeinică a omului şi a ființei create sunt constrânşi să treacă şi prin porțile zăvorâte ale contradicției. Doar în acest fel vor deveni discipoli ai Logosului. In acelaşi timp, stăruind puțin, fiecare dintre noi poate descoperi dublul caracter al ființei umane. Şi oare nu suntem noi tot atât de mult propriii noştri spectatori şi ai universului, pe cât suntem produsul lor?

Să mi se îngăduie să o spun de la început că atât Raiul cât şi păcatul sunt deopotrivă legate de Adamul ideal; primul capitol nu pomeneşte nici Raiul, nici păcatul. Raiul şi păcatul nu constituie etape ale evoluției. Raiul nu este un spațiu geografic iar cei ce-i caută urmele pământene sunt lipsiți de seriozitate. Hristos pe cruce îi promite tâlharului cel pocăit: „Astăzi chiar vei fi cu Mine în Rai". Cât despre păcat, el se înfiripează pe plan ideal şi-şi aruncă umbra în istorie.

Dar, să luăm aminte: Adam-principiul este doar ide- ea Sfintei Treimi, trecută în materialitate, smulsă țărânii primordiale şi modelată de Dumnezeu; deosebirea între Biblie şi filosofia lui Platon iese aici clar în evidență. Adam este „carne din carnea şi os din oasele" naturii, consubstanțial ei.

Artistul tatonează, schițează, conturează, trasează şi retrasează tot felul de încercări până să ajungă la crea

rea capodoperei. Pe când Artistul, Meşterul necreat, nu şovăie. El începe direct cu capodopera, de un gust infailibil, cu o artă desăvârşită, pentm ca ucenicii să înveţe şi ei să zidească.

Să privim cu atenţie tehnica Demiurgului. El începe cu ţărâna, cu forma exterioară, şi sfârşeşte cu interiorul, insuflând Duh de viaţă dumnezeiască în nările omului. El răsădeşte mai întâi Raiul cu toate frumuseţile şi apoi aşază în mijloc pomul vieţii veşnice.

în vreme ce prima povestire înaintează în spirală, cea de-a doua întrebuinţează o mişcare centripetă de interiorizare.

Pântecele feciorelnic al Măriei era, aşa cum cântă Biserica, Raiul, purtătorul Noului Adam şi al Pomului Vieţii; Hristos. Maria este lutul din care Dumnezeu făureşte trupul Verbului, în lăuntrul căruia răsădeşte El Grădina tuturor bunătăţilor.

De aceea şi Adamul-ideal, Prototip al lumii, prin similitudinea lui cu Hristos, trebuia să se nască şi el din Eecioara-Mamă.

Cea de-a doua povestire despre creaţie ne arată într-a-devăr că şi el a fost plăsmuit de Dumnezeu din ţărână, dintr-o ţărână-pământ nediferenţiată încă, neînsămânţată încă de nici un grăunte al firii, pură, virgină, de dinaintea evoluţiei, de dinaintea coacerii; această ţărână umedă, deci zămislitoare, a cărei fecunditate nu era atrasă de nici o altă fiinţă creată, prinsă de unica, fierbintea şi discreta dorinţă a lui Dumnezeu, dorinţă fără împărţire, întoarsă către cugetarea şi către viaţa dumnezeiască.

Deci Maria, Fecioara Maria, restaurează identitatea materiei prin maternitatea ei virginală.

Materia ideală şi haosul primordial sunt unul şi acelaşi lucru, dar, în vreme ce materia ideală este chipul care priveşte către Dumnezeu, haosul primordial este materia ideală în sine, din afara lui Dumnezeu, întor- cându-i spatele Creatorului.

Fără harul dumnezeiesc, fără ca Dumnezeu însuşi, în mod liber, să le facă cunoscute, nici Adamul ideal, nici materia ideală nu pot fi contemplate şi cunoscute.

Ne aflăm în faţa unei cortine pe care doar mâna celui Preaînalt o poate îndepărta... Să ne ferim, aşadar, s-o împingem mai departe, ar fi nechibzuit şi teamă-mi e că o curiozitate peste margini ne-ar putea pierde.

Cele ce am văzut deja sunt îndestulătoare pentru ca, susţinuţi şi de puterea rugăciunii, să ne bucurăm pe măsura putinţei noastre, de adâncimile necuprinse ale Cugetării dumnezeieşti şi ale poruncilor Sale.

Caractervil initiatic

Cea de-a doua povestire despre Facere este prin excelență inițiatică. Scrierile inițiatice au un stil aparte; ele exploatează limbajul în parabole, apelează la imagini concrete, palpabile, cu aparență naivă, care joacă un dublu rol: uzând de similitudini, ele călăuzesc prin semne către semnificat, pe de o parte; şi pe de alta, tăi- nuiesc misterul, derutându-i pe cei care nu sunt încă pregătiți să-l descopere.

Un exemplu tipic este cel al fluviilor care ies din Rai; în prezentarea lor, totul este simbolic, de la număml lor — patru—i la nume, până la fluvii însele...; şi cu toate acestea, textul surprinde prin impresia pe care o lasă că autorul ar prezenta un spațiu geografic. Păcăliți de această figură de stil, mai mulți comentatori neavizați au căutat zadarnic să situeze Raiul şi cele patru fluvii într-o anumită parte a Asiei Mici.

Tălmăcirea în franceză a Bibliei, sub conducerea Şcolii biblice din Ierusalim, oferă uneori notații foarte instructive:

„Prima povestire despre creație. Această primă povestire, mai abstractă şi mai teologică decât următoarea...". Observația că primul capitol este mai abstract şi mai puțin metaforic e exactă, dar, neglijând limbajul inițiatic, comentatorilor le scapă sensul simbolului, astfel încât cea de-a doua povestire le pare în mod firesc mai puțin teologică şi mai naivă.

Stilul inițiatic al textului ne sileşte să luăm în considerare doar unele dintre dimensiunile lui si să lăsăm

deoparte o mulțime de detalii însemnate. Nu ne vom ocupa cieci nici de deosebirea dintre Rai şi Eden, nici de semnificația unui termen precum „spre răsărit" (aurora luminii cunoaşterii)', nici de „plăcerea" oferită de pomi prin vederea şi gustarea lor (bucurie legitimă a frumuseții şi a virtuților creației), şi nici de metalele şi pietrele prețioase care zac în preajma fluviilor, pentru că toate acestea ne-ar duce prea departe.

Să reținem esențialul şi anume că a doua povestire despre creație rosteşte pentru prima oară NUMELE SFÂNT al celui de Negrăit şi de Nenumit, „lAVEH". A cerceta acest Nume ar însemna să ne prăpăstuim în noianul ignoranței şi a îndrăzni să smulgem cu mâinile noastre necurate ceva din focul mistuitor al celui Necreat.

Despre fiinţă şi despre viaţă

Primul capitol al Cărții Facerii este cel al ființei, al doilea este cel al vieții şi al treilea este al morții.

Ființa operează pe plan metafizic. Metafizica este contemplarea ființei şi a tot ce provine de la ea.

Mai presus de metafizică, mai presus de ființă, *teologia* ne inițiază în *viața* dumnezeiască, în cunoaşterea Dumnezeului *cel Viu.*

Privită din afară, viața este ceva ce nu poate fi perceput. Cu toate acestea, noi toți trăim, ne cramponăm de ea. Instantanee, de nedefinit, aplicată la orice şi la toate, ea este „o neostoită mişcare continuă". Nici o socoteală n-o preschimbă, nici măcar cele potrivnice, fiindcă, de îndată ce se schimbă, viața devine moarte. Cum se poate aşa ceva ?

Pe durata schimbării, clipa care precede schimbarea nu mai există; prin urmare, mişcarea este o succesiune de morți, iar moartea este o schimbare de vieți. Dacă viața nu s-ar schimba, dacă viața ar fi doar constantă, nu ar exista viață; iată-ne foarte aproape de o definiție absurdă a vieții: viața nu poate fi „prinsă" de contemplația metafizică, nici măcar la modul antinomic.

în realitate, ea depăşeşte antinomia stabilitate-instabilitate, nemişcare-schimbare.

O legendă germană povesteşte că doi copii, călăuziţi de zâne, au intrat după o sumă de peripeţii în Rai, Dar şi-au pierdut câinele pe drum. Atunci o zână, cu un semn al baghetei magice, a făcut să apară mai mulţi câini asemănători celui dispărut, dar copiii n-au putut fi consolaţi: nici unul dintre ei nu era câinele lor cel viu.

Preferăm adesea lucrurile imperfecte, cu condiţia să păstreze urme de viaţă căci atunci când totul este excesiv de armonios, absolut, ni se pare că devine static. în ceea ce numim noi viaţă există întotdeauna ănperfec- ţiuni şi ele semnifică moartea. Viaţa cu V mare este o nemişcare mişcătoare, de necuprins în definiţii.

Pentru un spirit modern, iniţierea în Dumnezeul cel Viu este deosebit de anevoioasă, deoarece el îşi imaginează că avem de-a face cu o introducere a psihologiei în ontologie. îndată ce teologia vorbeşte despre superioritatea vieţii asupra fiinţei şi o identifică cu absolutul, strigă: Alarmă ! Dumnezeul acesta este „antropomorfic", pângărit de domeniul psihicului, psihologicului şi al subiectivităţii. Un lucru este sigur: de cele mai multe ori. Viaţa se reflectă în lume în ape tulburi şi în aceasta stă dificultatea de a o înţelege.

Pentru început, voi spune doar că cel de-al doilea capitol al Facerii ne călăuzeşte către ceea ce depăşeşte fiinţa *iontos)* conducându-ne în viaţă *(zoe).*

Scriitorul sacm ne povesteşte că „un abur (ceaţa) se ridica de pe pământ şi aclăpa toată faţa pământului". Acest abur, această ceaţă ridicându-se din pământ către înalt, este manifestarea dorinţei de viaţă, elanul pre- conştient al materiei către existenţă.

Dorinţa de viaţă apare, printr-o analogie cu efect contrar, şi în patimile omeneşti; diferenţa fundamentală constă în aceea că, în timp ce îndemnul vital subiacent pasiunii îl duce pe om către moarte, „aburul" primordial cuprindea numai instinctul vieţii, neamestecat.

La întâlnirea cu acest abur viu, Aclam primeşte în nări suflare de viaţă, adică primeşte Duh Sfânt. Vă îndrum către minunata învăţătură a Sfântului Serafim din Sarov, din care voi cita un fragment:

„Când Domnul Dumnezeu a suflat Duh de Viaţă în chipul lui Adam, atunci, după expresia lui Moise, a devenit «om (adam), fiinţă vie» adică în toate asemenea lui Dumnezeu, ca şi El nemuritor în veci de veci!...

Datorită Duhului insuflat lui Adam de gura Atotputernicului Dumnezeu Creator, Adam a căpătat o nespusă înţelepciune; niciodată vreun alt trăitor pe pământ n-a putut, nu poate şi nu va putea să-i fie asemănat, într-atât de mari erau înţelepciunea şi ştiinţa lui..."

Aşadar, jos, dorinţa, aburii materiei, tânjind după viaţa lui Dumnezeu, sus, precum un sărut nenumibil, suflarea de viaţă dată omului, pogorâre a Duhului Sfânt. Citim în continuare:

„Şi a sădit Domnul Dumnezeu o grădină în Eden spre răsărit şi a sălăşluit acolo pe omul pe care îl alcătuise. Apoi Domnul Dumnezeu a făcut să răsară din pământ tot felul de pomi plăcuţi la vedere şi buni pentru hrană, iar în mijlocul grădinii erau pomul vieţii şi pomul cunoştinţei binelui şi răului. Un fluviu ieşea din Eden ca să ude grădina şi de acolo se despărţea în patru braţe.

Numele celui dintâi este Pishon; acesta înconjoară tot ţinutul Liav'ilah, unde se află aur; şi aurul acestui ţinut este bun; bdeliul şi onixul acolo se află. Şi numele fluviului al doilea este Gihon; acesta înconjoară tot ţinutul Kush. Şi numele fluviului al treilea este Hiddecţel (sau Tigrul) care curge la răsăritul Asiriei. Iar al patrulea fluviu este Perat (sau Eufratul).

Şi Domnul Dumnezeu l-a luat pe om şi l-a pus în grădina Edenului ca s-o lucreze şi s-o păzească. Şi i-a poruncit Domnul Dumnezeu omului, zicând: Poţi să mănânci slobod din toţi pomii grădinii, dar din pomul cunoştinţei binelui şi răului să nu mănânci, fiindcă în ziua când vei mânca din el, vei muri."

Astfel, se înalță în mijlocul grădinii Raiului *Pomul vieții* care nu este altceva decât harul Sfântului Duh, nedespărțit de Sfânta Euharistie, pentru că Pomul este Hristos, Verbul, Logosul care se face hrană dătătoare de viață pentru omul Aclam.

Grădina Raiului este udată de patru fluvii care ies din Eden. Ele simbolizează desigur Evangheliile şi se numesc Pishon, Gihon, Eliddeqel (sau Tigrul) şi Perat (sau Eufratul).

Pishonul înconjoară ținutul Hav'ilah unde se găseşte mult aur; Hav'ilah înseamnă „nisip de aur". Gihonul înconjoară tot ținutul Kush; Kush ne sugerează ceva întunecat, tare, negru şi anume cărbunele. Hiddeqel (sau Tigrul) care curge la răsăritul Asiriei are un dublu înțeles; Asiria cuprinde noțiunea de fericire, „preafericit", şi pe cea de putere, „leu". în sfârşit, Peratul (sau Eufratul), despre acesta nu sunt date indicații despre țara pe care o străbate.

Aceste patru denumiri ale fluviilor dovedesc generozitatea vitalității divine, sunt manifestări ale celor patru înfățişări ale Harului şi corespund celor patru elemente ale universului, celor patru Revelații, celor patru Dătători de viață, celor patru Evanghelii.

„Pishon" înseamnă schimbător, violent, o forță aproape vulcanică, un torent nestăvilit care-şi schimbă mereu forma, mânat de propria forță şi de propriul elan.

„Gihon" ne arată un alt aspect; el este un fluviu care tresaltă. Când Dumnezeu a vorbit cu Iov, a spus despre Leviatan: „Se zbate ca o rândunică"; provenind din rădăcina aceluiaşi cuvânt, Gihon este o zbatere, tresaltă ca un cal plin de forță şi de energie.

„Hiddeqel" (Tigrul) se tălmăceşte de regulă prin repede, precipitat, fiind în acelaşi timp „acuta" acestora. Viu, puternic, rapid, grabnic, fluviul acesta este asemenea cânturilor pascale de aleluia.

„Perat" (sau Eufrat) este simbolul rodniciei, a ceva imens, majestuos, care se revarsă, se revarsă, sporeşte la infinit si se iroseşte.

Imaginați-vă aceste patru răbufniri ale vitalității Raiului şi cât de mult se deosebesc de o grădină liniştită, împodobită cu fântâni şi străbătută de râulețe! Grădina Raiului are în ea un dinamism năvalnic, violent, nestăvilit şi debordant.

Care să fie rolul fluviilor paradisiace față de lume? Ele reprezintă abundența harurilor, a energiilor divine aflate la temelia lumii.

Ştim că, în limbaj biblic, cuvântiil „izvor" este asimilat puterii Sfântului Duh. Hristos însuşi, în a opta zi a Sărbătorii Corturilor, în vacarmul de bâlci al acestei sărbători răsunând de cântece, vânturată de clovni şi de prestidigitatori, a strigat în mijlocul acestei mulțimi; „Dacă-nsetează cineva, să vină la Mine să bea! Cel ce crede în Mine — precum a zis Scriptura — râuri de apă vie vor curge din inima lui."

îndată. Evanghelia tâlcuieşte: „Iar aceasta a spus-o despre Duhul pe Care aveau să-L primească acei ce cred Într-însul. Că Duhul încă nu era dat, pentm că lisus încă nu Se preamărise."

Imaginea izvorului, a fluviului, este întotdeauna legată de Sfânta Scriptură de Sfântul Duh Care ne dă viață şi ne luminează, Viața fiind îngemănată cu cunoaşterea, fiindcă viața fără cunoaştere este o caznă, iar cunoaşterea fără viață este moarte. Viața şi cunoaşterea sunt împreunate până într-acolo încât Hristos va spune în Evanghelie: „Iar *viața* veşnică aceasta este: să *Te cunoască pQ* Tine, singurul Dumnezeu adevărat".

Dar iată că, în vreme ce există un singur Duh, un singur Izvor, Raiul are dintru-nceput patru fluvii răsărite din acelaşi izvor. Edenul naşte un fluviu care se împarte în patru brațe în grădina Raiului. în realitate, analiza celor patru cursuri de apă ne-a relevat că ele se aseamănă în mod deosebit: toate sunt năvalnice, capricioase, violente, nestăvilite, iuți, grăbite, vii, fertile.

Aşa cum arătam deja, ele închipuie cele patru daruri ale Harului si studierea acestor mişcări atât de diverse

ne împărtăşeşte plinătatea Adevărului, a Sfântului Duh în noi.

în general, cele patru fluvii ale harului îşi distribuie fiinţele; astfel, la unii. lucrarea Sfântului Duh pricinuieşte, cu deosebire, vitalitatea, promptitudinea, simţul ascuţit şi înţelegerea rapidă, ca un fulger; la alţii, se înregistrează o lucrare de rodnicie, de belşug, de iubire revărsată asupra tuturor, aceştia lunecând uşor, fără să se oprească, din ce în ce mai diafan, pe colinele contemplaţiei.

S-a meditat arareori, credem, asupra acestor patru fluvii ca rezultat al vitalităţii divine: ele se revarsă, pe un plan superior, în cele patru elemente fundamentale ale lumii, deoarece sunt obârşie şi nu părţi componente ale ei.

Până la urmă. Raiul, acest laborator al lumii care va să fie, se aşează în faţa întregului cosmos şi nu doar a omului, deşi există în primul rând pentru el. Virtutea preschimbătoare a Sfântului Duh, prin aceste ape tresăltătoare, lucrează asupra oricărui lucru, îi pregăteşte transfigurarea, începând cu domeniile cele mai umile până la cele mai rafinate.

Unii văd în aceste cursuri de apă tot atâtea perioade: 1) arătarea Sfântului Duh nestăvilit şi violent; 2) tresăl- tător; 3) iute şi rapid; 4) fertilizator.

Diferenţierea şi clasificarea acestor perioade ale istoriei şi ale mersului lumii ar constitui deja o Pneumato- logie a lumii, al cărei capăt nu-1 cunoaşte nimeni.

Al treilea capitol al Facerii, după iniţierea în viaţă, se referă la moarte. Odată păcatul înfăptuit, Adam şi Eva vor merge negreşit către moarte; Verbul îi va zice bărbatului: „în sudoarea feţei tale să mănânci pâine, până când te vei întoarce în ţărână, căci din ea ai fost luat; pământ eşti şi în pământ te vei întoarce".

De acum înainte, puterea celor patru fluvii se va mai vădi cu aceeaşi tărie abia în Rai. Pământurile „nisipului de aur", pământurile întunecate, tari, negre, care urmau să fie preschimbate şi fertilizate, vor fi secătuite, acoperite cu praful morţii.

Diada unificatoare şi diada electivă

Cel dintâi capitol al Cărții Facerii este o cosmogonie iar cel de-al doilea este o hierogonie sau origine a sacrului, a Bisericii. Mai precis: putem deosebi în opera lui Dumnezeu două tipuri de diade, o diadă unificatoare şi o diadă electivă.

Diada unificatoare este ilustrată cu deosebire de primul capitol iar diada electivă de cel de-al doilea. Despre ce este vorba? Să le cercetăm pe rând; mai întâi, diada unificatoare.

Dumnezeu nu instituie un „unu" îndestulat în unitatea lui, un „monos", ci instituie „doiul", lumea şi Eu, iar în lume, cerul şi pământul, duhul şi materia, văzutul şi nevăzutul, îngerii şi natura, lumina şi întunericul, apele de sus şi apele de jos, şi aşa mai departe: totul, în aşa fel încât „doi" să tindă către unitate. Aceasta este cea dintâi poruncă a lui Dumnezeu.

Cum s-ar putea înfăptui însă această unitate, dat fiind că ne aflăm în prezența unor naturi diferite, uneori transcendente unele altora ? Cum ar putea fi stabilită unitatea şi egalitatea între două componente atât de diferite? Ce are Creatorul comun cu creatura? Şi cum altfel să împreunăm duhul cu materia decât prin micşorarea unora şi înălțarea altora ? Cele de sus coboară către cele de jos şi cele de jos se înalță către cele de sus. Creatorul coboară către creatura Lui, şi-o asumă pentru a se putea uni cu ea, iar Verbul se face trup, pentru ca trupul să devină verb. In acest fel, transcendența este depăşită.

Această diadă unificatoare nu este menită doar relației dintre Dumnezeu şi creatura Sa; ea acționează pretutindeni în interiorul creației: duhurile slujesc materia, coboară până la materie, iar materia, la rândul ei, se spiritualizează, aşa după cum s-a putut vedea cu prea- măritul Trup al lui Hristos cel înviat, trup din carne şi suflet, preschimbat în trup spiritual.

înălțarea la cer a ridicat acest trup preaslăvit mai presus de oştirile cereşti, superioare prin fire trupului omenesc, a căror misiune este, totuşi, aceea de a-1 sluji. Nu de puține ori. Biblia ne arată aceste ființe desăvârşite, care sunt îngerii, slujind cu smerenie forțele naturii, popoarele, oamenii; îngerul, slujitor al țărânii.

Pricepută abia după cădere, această mişcare reciprocă şi-a dobândit întreaga semnificație prin actul Răscumpărării; astfel încât, de Crăciun, Biserica nu proslăveşte doar unirea omului cu Dumnezeu, ci şi pe cea a stelei cu peştera, pe cea a îngerilor cu ciobanii.

Cea de-a doua povestire despre creație ne călăuzeşte către un alt tip de diadă, evidențiată genial de Sfântul Maxim Mărturisitorul. Ea nu mai înnoadă superiorul cu inferiorul, ci „se aşează" între părțile alese şi cele nealese.

Una dintre părți este preferată tuturor celorlalte şi astfel se naşte termenul de „sacru". Cuvântul desemnează o parte extrasă dintr-un tot, pusă deoparte, despărțită: „întâiul născut de parte bărbătească, sfânt Domnului se va chema", poporul iudeu este ales dintre alte popoare-popor ales, preoții lor sunt aleşi din poporul ales, iar noi, creştinii, am ales pâinea şi vinul pentru împărtăşanie — cu toate că există atâtea alte alimente. Dintre toate, este scos un singur lucm, este înfăptuit un act de elecțiune, de predilecție; întocmai ca-n iubire, este acceptată inegalitatea pe care o presupune actul de alegere.

Ființa alege în materie de iubire, aşa cum pictorul îşi alege temele şi culorile, *aceasta este legea alegerii.* Fără să se explice de ce. Domnul nostru alege pâinea şi vinul cu ocazia Cinei celei de Taină. Noul Testament alege Biserica; de o parte, omenirea, de cealaltă, un grup „sfințit", „mulți chemați, puțini aleşi". „Puțini aleşi" înseamnă selectare. Alegerea, predilecția, „punerea deoparte", acestea sunt semnificațiile termenului „sacru".

Partea aleasă este pusă deoparte, dar nu din motive de superioritate. Deşi poate fi îndrăgită o anume per

soană sau alta, în virtutea superiorității ei, atât de des se îndepărtează iubirea de ideal!

Alegerea nu poate fi motivată printr-una sau mai multe calități; ea își are propria ei lege, care poate trezi un bizar sentiment de injustiție.

De ce acesta, de ce acest grup, de ce acest obiect, de ce această formă de cult, de ce, de ce? Noțiunea de justiție, care atârnă sau echilibrează talerul balanței, lipsește cu desăvârșire din procesul alegerii. în câte rânduri n-au arătat Sfinții Părinți că poporul evreu era, în realitate, cel mai puțin demn de a fi ales?

Alegerea se poate justifica invocând anumite personalități ca Avraam, Moise şi Ilie, sau cu alte argumente, dar, în realitate, dacă cercetezi până la ultimele temeiuri, eşti silit să recunoşti gratuitatea alegerii.

Nimănui nu i-a trecut prin cap să-i reproşeze soțului alegerea tocmai a soției aceleia şi nu a alteia; alegerea, în acest caz acceptată, respectată, chiar normală, cînd e vorba de sentimente, intrigă atunci când priveşte Biserica, Israelul sau obiectele sfinte. Şi atunci, în alegere îşi găseşte locul o categorie pe care inițial nu o conținea, lată-ne ajunşi la un aspect .al alegerii profund legat de sacru.

Sacrul are un caracter atât de special, încât ceea ce este „lucru sacru" pentru unul, poate să ajungă nefast pentru altcineva. Sângele jertfei, care-1 sfințește şi-l cu- rățește pe credincios, este impur şi vătămător pentru cel care-1 respinge. „Pentm mântuire sau pentru osândire" rezumă tocmai acest caracter specific al alegerii. Scriptura ne povesteşte că un om a murit pentru că a atins Chivotul Legii. O jertfă poate întări un popor iar în alte condiții îl poate întina. Sentimentul „sacrului" este de regăsit în prietenie şi în artă — iată, de pildă, goliciunea poate fi pură sau impură.

Cu aceste instrumente, să ne întoarcem acum la cea de-a doua povestire despre creație. Ea nu se sprijină pe

diada ierarhizantă, cer — pământ, duh — materie, ci pe diada electivă.

Dumnezeu face un act de alegere în sânul acestui tot, acestui univers complet cu nenumăratele lui oştiri de îngeri, cu cosmosul şi cu sistemele lui planetare. Alege o creatură, omul, Adam. Trebuie să înţelegem exact că Adam nu este ales pentru că ar fi superior îngerilor sau firii create, ci în virtutea gratuităţii alegerii.

După Maxim Mărturisitorul, Dumnezeu alege omul dintre celelalte fiinţe şi Raiul din întregul univers. în acest loc precis. Edenul, Creatorul îi porunceşte lui Adam: „Lucrează grădina Raiului!" şi nu; „Cultivă întreaga lume!". Altfel spus, în faţa splendorii spaţiilor nemărginite. Dumnezeu porunceşte: *Ai grijă de propria ta grădină!* Din întreg, extrage o părticică — Raiul strălucitor — şi o singură creatură — omul.

Mult mai târziu va pune El toate animalele să treacă prin faţa lui Adam ca să primească un nume şi i le meneşte drept ajutor. Adam nu descoperă nimic. Abia atunci când Dumnezeu o creează pe Eva, Adam alege. Bărbatul, Raiul, Eva.

Se iveşte următoarea întrebare: care este scopul alegerii ? Să însemne că omul trebuie să se închidă în micul său paradis, să-l rostuiască de unul singur, părăsind cele ce-1 înconjoară, asemenea unui îndrăgostit care nu se gândeşte decât la iubita lui? Şi, alegând Dumnezeu omul, încununându-1, să fie toate celelalte doar umbrele acestei fiinţe superioare? Să fie Adam şi Eva meniţi să lucreze această grădină, să mănânce din pomul vieţii şi să se desfete într-o existenţă încântătoare, în vreme ce restul urmează să se degradeze sau să piară? Cum am putea concepe o asemenea grozăvie ?

Să luăm aminte! Nu puţini creştini gândesc în acest fel; „Noi trăim în dreapta noastră credinţă, avem Sfânta noastră Liturghie, pe când cei care trăiesc în afara noastră sunt doar nişte atei meniţi osândei..."; şi eşuează în nepăsare faţă de lume. „Noi suntem cei aleşi, elita ini

țiată în profunzimile lucrurilor; cât despre ceilalți...!" Aceşti creştini îşi imaginează că posedă simțul „sacrului" şi consideră cele ce-i înconjoară profan şi demn de disprețuit.

Oare aşa trebuie înțeles „sacrul"? Alegerea, elecțiunea sunt *un laborator.* Laboratorul este un spațiu limitai în care se pot face experimente, se poate încerca, proba ceea ce nu se poate înfăptui în altă parte.

Dacă grădina Raiului ar fi fost lucrată fără învrăjbire, dacă unitatea dintre Aclam şi Eva ar fi fost fără fisură, dacă omul ar fi fost credincios şi s-ar fi desăvârşit în alegere, în sfințenie, ca înlăuntrul unei biserici, dacă pianul dumnezeiesc s-ar fi realizat în plinătatea lui, atunci Raiul s-ar fi întins până la marginile cosmosului şi s-ar fi preschimbat în Hristos şi în Biserică.

Călugărul sau artistul care abandonează planurile lumeşti pentru a se dedica unei forme de viață aparte, deci viața duhovnicească ori arta, începe prin a se rupe cu totul de lumea profană cu care întrerupe orice comunicare; ruptura nu e definitivă, însă e inevitabilă. Toți vor beneficia după aceea de experiența unui sfânt ca Macarie cel Mare sau a unui compozitor ca Beetho- ven. Climatul de tensiune solitară şi lăuntrică este absolut necesar înfăptuirii unui scop bine precizat.

Dincolo de „sacrul" asumat şi depăşit se înalță cerurile noi şi pământul nou, unde nu vor mai fi nici biserici, nici preoți, pentru că totul va fi o biserică şi toți vor fi preoți, după cum nu va mai fi nici iubire exclusivă, pentru că va domni iubirea pentru toți şi pentru fiecare.

Alegerea este cel mai eficace instrument al preschimbării, al transfigurării lumii. în absența *Raiului,* în absența femeii *mele,* Eva, transcendența ierarhică n-ar fi putut fi depăşită, nici măcar micşorată. Era necesar acest dinamism al persoanei, această tensiune concentrată asupra unui singur punct.

Alegerea este o *limitare* care slujeşte de trambulină puterii. Aşa cum e, aerul nu degajă nici o putere, dar

comprimați-1 şi veți vedea că explodează, arătându-şi astfel potențialitățile.

Atingem astfel temeiurile specifice acțiunii religioase şi duhovniceşti care pot fi regăsite, într-o anumită măsură, în artă sau în iubire. Adevărata biruință a credinciosului (cel închipuit declară: „Eu sunt cel pur, tu eşti cel necurat“) constă în despătimire: mă lepăd de ea, părăsesc această lume, „voi nu sunteți din această lume”, „voi sunteți turma cea mică”, întorc spatele profanului, nu pentru totdeauna, ci atât cât să dobândesc acele deprinderi, acea sfințenie, acea virtute care să-mi îngăduie să înfăptuiesc ceea ce se cuvine, în chiar această lume.

Serafim din Sarov s-a retras în chilia lui, în laboratorul lui, timp de 50 de ani, iar atunci când a deschis uşa a mântuit mii de suflete.

Cel care se grăbeşte să-i „mântuiască pe toți” este asemenea apei fără pahar, împrăştiată pe masă; o putem linge, dar nu o putem bea. Ca să fie băută, apa trebuie cuprinsă într-o formă care s-o despartă de mediul înconjurător. Psihologie interioară, sens tainic al oricărui act religios, care poate părea adesea derutant.

Nu există culte sau religii care să nu înalțe *bariere,* care să nu procedeze la *excluderi.* Preotul nu are îngăduința să facă o anumită faptă sau alta; postul euharistie înseamnă că Euharistia ar trebui să fie singura hrană. Cei care aleargă după universalitate înainte de vreme sunt suflete fără roadă, apă împrăştiată pe masă — sunt, deci, oameni cumsecade, bine intenționați, dar sterili. In ciuda universalismului gândirii noastre, *elementul sacru* este cel care trebuie să dăinuie până la cea de-a Doua Venire, pe lângă universalismul Bisericii.

Până la a Doua Venire, vom trăi în mentalitatea „micii turme”, a „grupului de şoc”, a „sacrului” opus profanului, a lăuntricului opus lumii exterioare, a aleşilor opuşi celor mulți, şi toate acestea nu din motive de valoare morală sau de desăvârşire, cât mai ales pentru că existența unui grup *purtător al unui nesaț de dumnezeire este* cel mai folositor lucru.

Viziunea Ierusalimului ceresc, a cerurilor noi şi a pământului nou, este a celei de-a Doua Veniri, care împlineşte şi depăşeşte ceea ce s-a început în grădina Raiului.

Ea este doar un „eşantion" — dacă mi-e îngăduit să spun aşa, a ceea ce vor fi cerurile noi şi pământul cel nou, în care toate vor avea înfăţişare paradisiacă. Grădina, Raiului a fost răsădită în lume ca mărturie a ceea ce lumea trebuie să devină

Pomul vieții şi pomul cunoştinței binelui si răului

Care este semnificația patristică a pomului vieții şi a pomului cunoştinței binelui şi răului ? Să citim mai întâi cuvintele din Biblie:

„Apoi a făcut Dumnezeu să răsară din pământ tot felul de pomi plăcuți la vedere şi buni pentru hrană, iar în mijlocul grădinii erau pomul vieții şi pomul cunoştinței binelui şi răului".

Să observăm pentru început că fragmentul acesta din capitolul doi nu precizează locul în care se află pomul cunoştinței binelui şi răului; ne spune doar că pomul vieții se află *în mijlocul* grădinii. Cel al cunoştinței binelui şi răului să se afle la marginea grădinii, undeva într-un colț? Nu se ştie. Şi totuşi, în capitolul trei, Eva îi răspunde celui viclean:

„Roade din pomii Raiului putem să mâncăm; numai din rodul pomului *celui din mijlocul Raiului* ne-a zis Dumnezeu: «Să nu mâncați din el, nici să nu vă atingeți de el, ca să nu muriți»."

Prin urmare, cei doi pomi se află în mijlocul Raiului, în acelaşi loc; altfel spus, e unul şi acelaşi pom. Cum se poate ca cei doi pomi să fie unul singur? Unul aducând viață veşnică şi celălalt moarte, unul ducând la Dumnezeu, celălalt despărțind de Dumnezeu, unul fiindu-i îngăduit omului, celălalt fiindu-i interzis?

Bineînțeles, imaginea pomului este un simbol şi Tradiția ne arată că are formă de cruce. Brațul vertical este pomul vieții, cunoaşterea lui Dumnezeu, brațul orizon

tal este pomul cunoştinţei binelui şi răului, cunoaşterea creaţiei.

Pomul vieţii: unirea cu Dumnezeu; omul trebuie înainte de orice altceva să-şi caute Creatorul şi să se unească cu El, să trăiască prin Duhul Sfânt. Pomul cunoştinţei binelui şi răului: unirea cu veacul. Dacă n-ar fi fo,st aşa, Dumnezeu ar fi spus: „Mâncaţi din pomul vieţii şi nu din cel al cunoştinţei binelui şi răului, înaintaţi în cunoaşterea Mea şi a vieţii Mele dumnezeieşti însă nu vă atingeţi de cunoaşterea creaţiei" ?

Creaţia este dualistă, dublă prin natură, amestec între fiinţă şi nefiinţă; fiinţă pentru că provine *de la* Dumnezeu, nefiinţă pentru că nimic nu este *fără* El. Este „bine" şi „rău", lumină şi întuneric, operă a lui Dumnezeu în afara lui Dumnezeu, deşertăciune în ea însăşi, pentru că suntem creaturi doar întru Dumnezeu, De aceea, ne învaţă deopotrivă Sfântul Grigorie Teologul şi Părinţii Bisericii, planul divin nu prevedea să fie dezvăluită nevârstnicilor Adam şi Eva, *înainte de vreme,* cunoaşterea creaţiei. Trebuiau să se călească, să sporească mai întâi în cunoaşterea lui Dumnezeu şi abia după aceea, dobândind maturitatea spirituală, îndumnezeiţi, asumându-şi în mod conştient prietenia lui Dumnezeu, ar fi putut cunoaşte lumea. Deci interdicţia cunoştinţei „binelui şi răului" nu era definitivă, ci provizorie.

Căutaţi-1 mai întâi pe Dumnezeu şi abia după aceea lumea creată de el. Dacă nu sunteţi suficient de înrădăcinaţi în Creator, cunoaşterea creaturilor duce la nimicnicie, la moarte, la descompunere, iar transformarea lumii fără Dumnezeu duce la distrugerea ei. Noi, creştinii, ştim că Crucea împreunează în ea şi pomul vieţii şi pe cel al cunoştinţei binelui şi răului.

în Hristos, orice ameninţare a ştiinţei dispare; în afara Verbului, rămânem la bombe atomice lansate în prăpăstii fără fund şi ştiinţa atee nu face altceva decât să reproducă întocmai gestul lui Adam şi al Evei, într-un alt context, dar mai puţin primejdios, de această dată,

pentru că alături de cercetătorii atei veghează cei care progresează întru Treime.

Să ne amintim că întruparea Cuvântului şi pogorârea Sfântului Duh i-au împrumutat lumii nestricăciunea, puterea de a schimba şi energia îndumnezeitoare. Catastrofa eshatologică nu este decât ultima tresărire a păcatului lui Adam, mai înainte de restaurarea universului în care Dumnezeu va fi „totul în toate".

Spaima că bombele atomice ar putea distruge lumea este deşartă, ca atâtea altele. Fiindcă, prieteni, vitalitatea lui Dumnezeu este îndeajuns de mare ca să-şi ocrotească creaţia de efectele ştiinţei, dacă El o vrea! Să nu ne grăbim să zugrăvim prosteşte un climat .,apocalip- tic". Să reflectăm mai înainte: ceea ce se poate nu se şi întâmplă.

Dimpotrivă, parabola bombei atomice se dovedeşte deosebit de instructivă prin aceea că pune în lumină adevărata primejdie: omul presimte că o crescândă cunoaştere „a-divină" (dacă pot spune aşa) a legilor naturii este blestemată. în măsura în care se va perfecţiona în descoperirea înlănţuirii fenomenelor, în aceeaşi măsură va constata că pluteşte în vid.

Am înaintat pe acest plan pentru că dincolo de materia în sine distingem — sau mai curând simţim — acest vid în care înoată atomii. Cunoaşterea ne împinge nestăvilit către neant şi, instinctiv, dăm înapoi.

Să ne întoarcem la teologia Crucii dătătoare de viaţă, al cărei rod este Domnul nostru, Hristosul de pe crucea pomului cunoştinţei binelui şi răului. Moise îl prevestea simbolic atunci când înălţa şarpele în formă de cruce, izbăvind poporul lui Israel de moarte şi de muşcătura răului. Hristos este Şarpele înţelepciunii, ţintuit pe lemn. El a venit ca să ne dăruiască, prin Sângele Său, cunoaşterea, pe care n-o putem dobândi decât întru El.

în convorbirea lui cu Nicodim, Domnul nostru Se compară pe Sine cu şarpele; Se identifică cu şarpele: „Şi după cum Moise a înălţat şarpele în pustie, tot aşa tre

buie să Se înalțe şi Fiul Omului". Aici El ia locul ispititorului sau, mai exact, este amăgitorul care se camuflează sub forma unui şarpe, se ascunde într-una din manifestările exterioare ale Cuvântului întrupat. Dacă imaginea şarpelui n-ar fi fost una dintre înfățişările Verbului, Eva nu l-ar fi ascultat cu încredere, ci s-ar fi depărtat instinctiv de el.

De ce sunt întrebuințate categoriile de „bine" şi „rău" ? Apostolul Pavel ne arată că „binele" este totuna cu drumul vieții, al nestricăciunii, iar „răul" cu dmmul morții, al stricăciunii. Dacă vom căuta izvorul în afara Vieții, vom cădea, obligatoriu, în rău şi în moarte. „Căci pământ eşti şi în pământ te vei întoarce", spune Scriptura; eşti o combinație de atomi şi te vei întoarce într-o combinație de atomi. Atunci când „Dumnezeu îşi ia înapoi Suflarea, totul se prăbuşeşte în țărână", cum cântă şi psalmul cosmic.

Legile cosmosului atârnă de două porunci: „Iubeşte-1 pe Domnul Dumnezeul tău din toată inima, din tot sufletul şi din tot cugetul tău", sau brațul vertical al pomu- lui-cruce; şi a doua, asemănătoare: „Iubeşte pe aproapele tău ca pe tine însuți" — brațul orizontal.

Rețineți caracterul total, exclusiv, al iubirii de Dumnezeu: „Din toată inima, din tot sufletul şi din tot cugetul", față de caracterul restrâns, relativ, al iubirii pentru creație: „ca pe tine însuți". Prin Venirea lui. Fiul lui Dumnezeu păstrează cea dintâi poruncă şi o amplifică pe cea de-a doua. „Iubiți-vă vrăjmaşii", „Iubiți-vă unii pe alții aşa cum v-am iubit Eu pe voi". Şi cum iubeşte Flristos? Dăruindu-şi viața. Nu există iubire mai mare decât aceea de a-ți da viața pentai aproapele. Hristos ne aduce o nouă atitudine față de lume: iubirea jertfelnică.

în primul rând, legătura dintre Dumnezeu şi creatură, după aceea, legăturile dintre creaturi — omeneşti, animale, cosmice — doar ele întrețin iubirea, grija dumnezeiască, salvându-le de riscul de a se risipi egoist în stricăciune. Ființa preocupată doar de o singură clirec-

ție, cea către cosmos, fie venind dinspre știință, fie slujindu-se de ateism ori de religiile cosmice, nu poate decât primejdui lumea și degrada pe sine însăși. Doar în sânul Treimii se poate omul aventura în explorarea universului dualist, real și iluzoriu, muritor și nemuritor, întru Dumnezeu.

în afară de consecințe morale, binele și răul înglobează dualități și contradicții.

Ce altceva este moartea dacă nu despărțirea de Creator, întoarcerea creației către ceea ce este ea în sine, adică nimic ? Cum oare am putea învia dacă '\"om cădea la loc în nimicnicia noastră ?

Voi face următoarea comparație: să ne închipuim creatura ca fiind o sferă — din perspectiva lui Dumnezeu — împrejurul căreia este neantul (imaginea este destul de imperfectă); neantul mistuie, macină sfera continuu, dar, clacă Dumnezeu pătrunde înlăuntrul sferei, coboară până în infernul ei, umple pustiul ei, pâ- nă-n marginile sferei, orice măcinare încetează, orice descompunere încetează și cel care se lasă locuit de Hristos biruie moartea.

Singur și unul

„Apoi a zis Dumnezeu: «Nu e bine să fie omul singur; îi voi face lui un ajutor pe potriva lui»."

„Dumnezeul nostru este Unul", scrie Sfântul Ilarie, „dar nu e singur, fiind Unul în esență și Trei în existență". Singurătatea nu este bună. Unitatea este admirabilă, dar este incompletă în afara Treimii.

De ce Dumnezeu, Care e nesfârșit de bun, a făcut ceva care nu e bun, pentru ca după aceea să-l îndrepte? De ce făptuiește El în etape? Aceeași atitudine providențială și predestinatorie o vom regăsi și în crearea lui Aclam.

Domnul Dumnezeu modelează omul din lut și după ce termină sculptarea trupului îi dă suflare de viață. Mai

întâi materia, după aceea spiritul; mai întâi capodopera materială, după aceea cea spirituală. Mersul dinspre materie către spirit anunță legea fundamentală a creației, vocația ei de a înainta către Dumnezeu, de a fi un dumnezeu în devenire.

Dacă evoluția materiei către spirit este uşor de deosebit, cea a singurătății către „comunitarism" este mai puțin vizibilă.

Bizară, singurătatea lui Adam! Părăsit de toți prietenii, Sfântul Vasile nu spunea el oare, cu cutezanță: „Nu .sunt singur, suntem patru — Tatăl, Fiul, Duhul şi slujitorul Lor, Vasile" ? Adam era cu Dumnezeu, în dialog îndrăgostit cu Creatorul Său, pe Care-L iubea din toată inima şi din tot cugetul.

Ce poate fi mai desfătător decât intimitatea dumnezeiască ? Pustnicii caută singurătatea pustiei ca să rămână singuri cu El, închid uşa oricămi amic, lepădându-se de orice legătură omenească, pentru ca astfel să se bucure de dulceața singurătății cu cel Preaiubit. Să fie Adam mai prejos decât călugării (fr. „moines" = monos = singur), să-L fi îndrăgit mai puțin pe Dumnezeul său, să fi fost mai departe de învățătorul său Necreat decât oamenii de după cădere ?

Să se fi plictisit în Rai, lăsând tristețea să-i năpădească sufletul? Dacă ar fi aşa, ar fi cu totul nepotrivit să regretăm paradisul pierdut. Şi atunci, şi textul Facerii, citit în litera lui, s-ar dovedi misterios şi inadmisibil.

Adam trăia în sânul harului, hrănindu-se cu laptele milosteniei dumnezeieşti, dar venise vremea să mai facă un pas înainte, să probeze libertatea, să descopere cea de-a doua poruncă, să nu fie lăsat să se înțepenească într-un „status quo". Devenise capabil să împlinească în totalitate, fără piedici, cea dintâi poruncă.

învățătura discipolului prea^-iubit nu i se potriveşte lui Adam: „Dacă cineva zice: îl iubesc pe Dumnezeu, dar îl urăsc pe fratele meu, este un mincinos, căci dacă nu-1 iubeşte pe fratele său pe care-1 vede, cum L-ar iubi

pe Dumnezeu pe Care nu-L vede" ? Adam nu avea un frate de iubit, el îl vedea pe Domnul şi trăia în contemplarea fericită a Preasfintei Treimi, în comuniune neîndoielnică cu Ea. „Dumnezeu se plimba în răcoarea zilei prin grădină", şi-i era familiar până şi zgomotul paşilor Lui.

în vederea desăvârşirii lui, Dumnezeu însuşi îl încercase pe om, înaintea căderii lui.

Prima încercare este una pasivă: „Să nu mănânci!", un efort de abţinere, de post, de ascultare, ca să-i probeze astfel încrederea, fidelitatea, prietenia şi iubirea pe care le are omul pentru Creator.

A doua încercare îl solicită în mod activ: ea îi aduce în faţa lui Adam o fiinţă care-i seamănă, pentru ca, în acest fel, să se exerseze în dobândirea iubirii, nu doar cea de Dumnezeu, ci şi cea pentru creatură, să înveţe totodată să deosebească persoanele în unitatea creată şi să înfăptuiască pe pământ misterul treimic. „îi voi face lui un ajutor pe potriva lui" nu înseamnă că Adam nu era împlinit, de vreme ce sintetiza, ca androgin, toate însuşirile creaturii având, pe deasupra, ajutorul şi sprijinul Harului; nimic nu-i lipsea în casa lui păiinteas- că, înconjurat de nesfârşita iubire şi de nespusa grijă a Creatorului, ajutat de Cuvânt şi vivificat de Duhul Sfânt.

Dumnezeu îi propune un ajutor, un adaos, un colaborator, prietenia creaturii, ca să nu mai fie singurul stăpân al universului, să nu rămână în starea monahică şi, totodată, să prindă astfel viaţă Biserica — Comuniune — Comunitate. însă această nouă stare nu-i putea fi impusă, ea solicită consimţirea de bună voie a omului, libertatea lui, propria lui alegere.

Să recapitulăm: cea dintâi încercare: „Să nu mâncaţi din rodul..." este probă a iubirii de Dumnezeu; cea de-a doua, probă a iubirii aproapelui.

Cuvântul îi spune lui Adam: „Vreau să înveţi să iubeşti fiinţele deopotrivă ţie, aşa cum Eu îl iubesc pe Tatăl şi cum Tatăl Mă iubeşte pe Mine, cum Eu iubesc Duhul şi Duhul Mă iubeşte pe Mine, iar iubirea Noastră es

te atât de desăvârşită, încât nu suntem Trei Dumnezei, ci Un Singur Dumnezeu, o singură Fire în Trei Persoane. Vrem ca şi tu să fii *Unul* în firea ta creată, dar nu *singur m* umanitatea ta. N-am vrea ca cea mai înaltă virtute cu care Ne-am înzestrat opera, iubirea, să fie îndreptată exclusiv asupra Mea. Vreau să strălucească şi în creatura Noastră, vreau să o împărţi şi cu alţii în afară de Mine".

Sublimă gratuitate a Creatorului! în limbajul nostru imperfect, am numi un asemenea îndemn „risc divin", „joc primejdios". Dacă Adam se va lipi mai mult de ajutorul său decât de Dumnezeu, dacă i se va supune acestuia înaintea Dumnezeului său...? Aceasta este enigma răscolitoare a libertăţii; fără libertate nu există iubire, nu există morală, nu există Dumnezeu.

Numirea animalelor

„Căci Domnul Dumnezeu făcuse din ţărână toate vieţuitoarele câmpului şi toate păsările văzduhului şi i le adusese omului ca să vadă cum le va numi acesta; şi fiecare vietate, cum avea s-o numească omul, aşa era să fie numele ei." Am văzut care sunt actele creatoare ale lui Dumnezeu. Cel de-al patrulea era atribuirea de nume. „Numirea", aşa cum am arătat, „îi împrumută fiecărei părţi un înţeles, o autonomie a raţiunii, o vocaţie".

Adam primeşte porunca de la Creator să facă precum El, dând nume fiecărei fiinţe vii, împrumutându-le astfel, odată cu numele, suflare de viaţă. Dumnezeu îl cinsteşte pe Adam cu demnitatea unui dumnezeu al naturii, pu- nându-1 să conlucreze cu El la făurirea universului.

Prima povestire despre creaţie ne înştiinţează despre porunca divină adresată omului de a stăpâni asupra animalelor, de a veghea asupra turmei, asemenea unui păstor. Această poruncă priveşte interesul general; Noe va continua într-un anumit fel această misiune, adăpostind în Arca-Biserică toate speciile de animale.

Cea de-a doua povestire îi atribuie lui Adam o a doua misiune întregitoare: aceea de a intra într-o legătură personală cu fiecare creatură.

Prin aceste două acțiuni, Adam îl prefigurează pe Păstorul cel Blând care-şi paşte turma şi-şi cheamă fiecare oiță pe nume.

Teologia numelor este una dintre disciplinele cele mai pasionante. Suntem mântuiți prin Numele Domnului — „Sfințească-se Numele Tău", „La Numele lui Iisus toți îngenunchează, pe pământ, în ceruri şi în iad". Numele exprimă ființa şi are energie transformatoare. Schimbarea numelui, Abraham în Avraam, Simon în Petru, arată convertirea firii. Fără numele date de Adam animalelor, existența lor ar fi fost neîmplinită, anonimă, nelogică şi nerațională; numindu-le, le umanizează.

Teologia numelor ne călăuzeşte în ştiința sfântă a alfabetului, a cuvintelor, a gramaticii, a limbii.

Numele sunt cuvinte, cuvintele sunt împreunare de litere şi de sunete. Verbul îşi instruieşte creatura prin litere şi cuvinte sacre. Verbul, Alfa şi Omega, conține alfabetul divin.

Adam este creatorul unei a doua limbi: Dumnezeu vrea să vadă *„cum* le va numi", de ce combinații de litere se va sluji ca să caracterizeze animalele.

Fără îndoială, verbul adamic se inspiră din Verbul divin, pentru că, înainte să rostească sunetele, el a auzit poruncile Creatorului, însă el este acela care prelungeşte opera creatoare, născocind cuvintele. Dumnezeu numeşte lumina zi, întunericul noapte, tăria cer etc; dar lasă în seama omului numirea celor vii. îşi începe opera singur şi o desăvârşeşte împreună cu Adam.

Cuvântul îl cheamă pe Adam la împreună-lucrare, prevăzându-şi întruparea în care se vor reuni cele două voințe, dumnezeiască şi omenească, a căror conlucrare pune capăt desăvârşirii creației.

Numirea animalelor de către Adam este tălmăcită de Sfânta Tradiție ca naştere a artei. Adam, într-adevăr, se

dovedeşte poet, muzician, pictor, sculptor şi dansator. Poezia cea mai frumoasă şi cea mai scurtă este cuprinsă într-un singur cuvânt. Cuvântul este laolaltă armonie de sunete, imagine, formă şi gest. Păcatul originar a diminuat mult din veridicitatea şi puterea cuvintelor. De aceea şi deosebim trei feluri de limbi: divină, adamică şi cea de după cădere sau primordială; după felul acestor limbi se şi deosebesc cuvintele sacre în nobile, neutre şi profane sau comune.

Unitatea limbii primordiale se dizolvă în Turnul Babei, când aceasta se împarte într-o multitudine de limbi, după rase şi meserii. Cincizecimea realcătuieşte, prin puterea Sfântului Duh, limba unică, a cărei unitate stă în multiplicitate. Această limbă nu este nici greaca, nici latina, nici limba universală a lui Leibnitz, nici esperanto, ci este supra-limbajul:

„Cum de auzim noi, fiecare, limba noastră în care ne-am născut? Părți, şi Mezi, şi Elamiți, şi cei ce locuiesc în Mesopotamia, în ludeea şi în Capadocia, în Pont şi în Asia, în Frigia şi în Pamfilia, în Egipt şi în părțile Libiei cea de lângă Cirene, şi Romani aflați în trecere. Iudei şi prozeliți, Cretani şi Arabi, îi auzim pe ei vorbind în limbile noastre despre mărețiile lui Dumnezeu!"

Doar cei care nu sunt în Duhul Sfânt şi în iubire pot vorbi un asemenea limbaj fără să se înțeleagă. Problema supra-limbajului este de o actualitate vitală. Fiecare ramură a ştiinței întrebuințează din ce în ce mai frecvent un asemenea „dialect, jargon sau idiom", încât tehnicieni ai unor ramuri diferite nu se mai înțeleg şi un singur şi acelaşi cuvânt naşte, nu de puține ori, confuzii. Sinteza se dovedeşte a fi imposibilă.

Teologiei îi revine sarcina să reînsuflețească şi să sporească supra-limbajul.

Mai rămâne o enigmă nedezlegată a textului sacru: omul numeşte mai întâi animalele, în loc să-L numească pe Dumnezeu. Pentru ființa paradisiacă. Dumnezeu rămâne de Nenumit; abia după cădere, Enoh, fiul lui

Set, nepotul lui Adam, va fi „cel dintâi care avea să rostească Numele Domnului”.

Animalele în iconomia mântuirii

Numirea animalelor de către Adam ridică problema locului animalelor în iconomia mântuirii. E probabil ca, odată cu numele, animalele să fi primit şi un rudiment de vorbire. Nu se cercetează astăzi, de pildă, limbajul păsărilor? Oamenii rupți de civilizație pretind că pot conversa cu animalele. Basmele păstrează amintirea fiarelor care vorbesc cu oamenii. Biblia ne citează şi ea exemplul măgăriței lui Varlaam.

Blestemul păcatului originar a căzut şi asupra naturii şi odată cu ea şi animalele s-au dezumanizai, aşa cum omul s-a dez—dumnezeii. Totemismul este definitoriu pentru evoluția păcatului: tribul este pus sub protecția unui animal iar omul ajunge să imite animalul.

Hristos biruie totemul prin totem, devenind Mielul jertfit.

Prefigurând Biserica, Arca lui Noe salvează o dată cu omul toate animalele. Psalmii de preamărire, de la 148 la 150, poruncesc şi animalelor să-L laude în fiecare dimineață pe Domnul iar Evanghelia ne povesteşte că, după ispitirea Lui, lisus „era cu animalele sălbatice” şi că „îngerii le slujeau”.

Să mai amintim şi sacrificarea rituală a animalelor în vechile culte, unde acestea îi înlocuiesc pe oameni; în aceste culte, nu mai este omul cel care le sfințeşte, ci sângele țapilor ispăşitori şi al taurilor îl sfințeşte pe om. Hristos însă opreşte sacrificarea animalelor. Le ia locul El însuşi şi, prin Sângele Său, vărsat o dată pentru toți, îl sfințeşte pe om, dar şi pe animale şi orice altă creatură. lisus nu este doar Fiul Omului, Noul Adam, ci este în acelaşi timp şi *Mielul* lui Dumnezeu care alungă păcatul *din lume.*

Animalele nu sunt primite în templul creştin, nu pentru că ar putea profana locul sfânt, ci pentru că omul.

responsabil de căderea lor, trebuie să fie mântuit cel dintâi. De mântuirea omenească depinde cea a animalelor şi a naturii.

Animalele sunt şi ele părtaşe lumii transfigurate. Profeţii înşişi le vedeau în extazul lor vizionar; „Lupul locuieşte cu mielul, pantera se culcă lângă ied, viţelul şi puii de leu pasc laolaltă sub paza unui băieţel. Vaca şi ursul leagă prietenie şi puii lor sălăşluiesc laolaltă. Leul mănâncă fân cu boul. Pruncul se veseleşte lângă gaura cobrei, pe vizuina viperei copilul pune mâna. Pe sfântul Meu munte, nimeni nu mai face rău şi nici distm- geri, pentru că ţinutul este plin de cunoaşterea lui Dumnezeu, aşa cum apele îndestulează marea".

Animalele sunt reprezentate alături de sfinţi şi în icoane — chipuri ale lumii transfigurate; calul Sfântului Gheorghe, leul lui Pavel cel Simplu, câinele Sfântului Roh etc.

Omul este după chipul şi asemănarea lui Dumnezeu, animalele după chipul şi asemănarea virtuţilor divine; şarpele este isteţime, porumbelul este curăţie, leul este majestate, \ailturul — contemplaţie şi mielul — jertfă.

Aceste câteva observ'^aţii sunt doar o sumară trecere în revistă a teologiei animalelor, „bestiarul teologic", cum o numea Evul Mediu.

Adam respinge smerenia fără să cadă în trufie

Dumnezeu i-a propus lui Adam să numească animalele pentru ca, în felul acesta, să-şi găsească un prieten, un întregitor, un aproape, un altcineva. Toate vietăţile, în ordinea evoluţiei lor, de la cea mai elementară până la cea mai rafinată, defilează pe sub privirile lui Adam, dar el nu descoperă nici una care să-l egaleze în desăvârşire.

Să reţinem că Dumnezeu îl încearcă pe om, nu-i impune nimic, îi propune doar să aleagă dintre creaturile inferioare lui, aşa cum şi El va alege de bună voie înfăţişarea de sclav, aşa cum şi El nu se va împotrivi să fie

comparat cu mielul, cu porumbelul, cu viţelul cel gras, sau să ia numele de Leu al tribului lui Iuda... Dumnezeu se va logodi cu creaţia, Cuvântul îşi va prăznui nunta cu omenirea în pântecele feciorelnic.

Cel Desăvârşit îşi va alege drept preaiubită nedesăvârşirea, cel Nepieritor va îndrăgi pieritorul, Atotputernicul, pe cel neputincios. Nemuritorul, pe cel muritor, astfel încât, deşertat de slava şi de măreţia Sa, să înalţe creatura, să o încununeze, să o aşeze la dreapta Sa ca pe o fecioară curată, fără pată, nici încreţitură, ca pe o Mireasă a Sa. Dumnezeul binevoitor îi oferă omului cinstire.

însă Adam, nepăsător, îndepărtează de el ceea ce-i pare a fi inferior. Ar fi putut să se smerească, micşorân- du-se pe sine „ca să-l ridice pe cel neînsemnat", să-i insufle inteligenţă, să-l înalţe la demnitatea omenească, să-şi ia drept însoţitori această mulţime de fiinţe care până-n ziua de astăzi „suspină după slăvită libertate de fii ai lui Dumnezeu".

Adam a iubit animalele ca un stăpân, fără să încerce să-L imite pe Dumnezeu. Departe de noi gândul să presupunem existenţa vreunei neînţelegeri cât de mărunte între om şi natură în Rai! Aşa ceva se va petrece abia după cădere. Cu toate acestea, odată cu primul său act creator, omul manifestă faţă de animal o majestate plină de atenţie, însă refuză să-i fie pereche şi eliberator.

Trufaşul Satan *se* revoltă în faţa dumnezeieştii dăruiri de Sine, iar Adam rămâne pasiv; nu cade în trufie, dar se lipseşte şi de smerenie.

Omul „ridicat în slăvi" din lut, înălţându-se treptat către întâietatea lui Dumnezeu, a uitat lecţia originii sale. Uitarea precede somnul.

Somnul

„Atunci Dumnezeu a adus un somn greu asupra omului, care a adormit". Uitarea este somnul memoriei şi al minţii. în faţa acestui somn spiritual, cel Milostiv învăluie întreaga fiinţă a omului într-un somn adânc. Veghea,

trezvia, memoria originii şi a dependenţei noastre totale de Dumnezeu sunt rădăcinile înclumnezeirii noastre. „Vegheaţi şi rugaţi-vă ca să nu cădeţi în ispită”.

Somnul lui Adam nu este moarte; ea va pătrunde în lume odată cu păcatul; dar somnul acesta îi deschide calea. Somnul nu este după chipul lui Dumnezeu — ochiul pururea deschis al lui Dumnezeu nu se îngreunează niciodată —, nu este nici o virtute, dar nici un păcat. Dumnezeu este cel Care îl adoarme pe Adam. înainte de cădere, el prevesteşte opera de răscumpărare şi somnul lui Adam evocă somnul lui Hristos pe cruce.

„A luat una din coastele lui şi a strâns carnea la loc; şi partea pe care o luase din om Domnul Dumnezeu a prefăcut-o în femeie.”

Cea dintâi anestezie, cea dintâi intervenţie chirurgicală. Aşa cum Eva a fost scoasă din coasta lui Adam, Biserica va ieşi din coasta străpunsă a lui Hristos pe cruce.

Dumnezeu împarte fiinţa completă şi desăvârşită în două păiţi. „A luat una din coastele lui”: extragerea inimii drepte, lăsând doar inima stângă, astfel încât inima stângă să-şi caute inima simetrică. Iar când doi oameni se îmbrăţişează, fiecare încălzeşte cu inima lui dreapta celuilalt. Iconografia ni-L prezintă pe cel Răstignit împuns în coasta dreaptă; unele icoane înfăţişează un înger cu un potir dedesubtul rănii, în care se scurge cinstitul Lui Sânge, amestecat cu apă. Vasul Sfântului losif din Arimateea conţine Sânge din rana dumnezeiască. Potirul conţinând Sângele lui Hristos este inima noii Eve, Biserica.

„Şi a adus-o către om”

Să ne oprim asupra acestei expresii; Dumnezeu îi înfăţişează, îi propune lui Adam ultima Sa capodoperă, ca şi când l-ar întreba: „Dar pe aceasta vrei s-o iubeşti?"

Artistul dumnezeiesc modelează cea mai frumoasă dintre creaturi, \irginală, cu forme perfecte, schiţă îndepărtată a Măriei, a Bisericii, a lumii transfigurate. Ah! Dacă ţi-ar fi fost doar contemplată frumuseţea de copil

nevinovat, adunând laolaltă puritatea delicată a unui adolescent şi a unei fete, fără povara sexului, lipsită de orice urmă de concupiscență!

Nu numai de această dată Artistul dumnezeiesc avea să scoată frumusețea feciorelnică din coasta lui Adam. De-a lungul vârstelor şi a drepților, înțelepciunea divină avea să clădească şi trupul preacurat al Maicii lui Dumnezeu. Şi mai târziu, scoțând-o din dreapta Omenirii, cu cleştele Sfintelor Daruri, operând cu bisturiul Evangheliei, culegând sângele miilor de Sfinți cunoscuți şi necunoscuți, laolaltă cu lacrimile de căință ale păcătoşilor, Sfântul Duh a înălțat Biserica pururea tânără, aducând-o, la plinirea vremii, Mirelui ceresc, lui Iisus Hristos.

Când cântăm la Prohod: „Şi dă-le lor, Doamne, odihnă veşnică", le urăm celor plecați un somn tainic, asemănător celui al lui Adam; pe odihna lor, Duhul zideşte Biserica cerească.

Cea dintâi cuvântare a lui Adam

Iată, în sfârşit, omul deschide gura şi-şi rosteşte cea dintâi cuvântare. Este un strigăt şi strigătul lui este atât de răsunător, încât se aude în tot universul şi în toate vremurile. îl auzim până astăzi. Acest strigăt de bucurie care a făcut întreaga fire să tresară i-a făcut şi pe îngeri să strige către cer: „Bucură-te, cea plină de har!"

„Atunci omul a grăit: Aceasta este acum os din oasele mele şi carne din carnea mea; ea se va chema femeie, căci din bărbat a fost luată".

Ea este operă a lui Dumnezeu, dar este, în acelaşi timp, şi un rod al bărbatului, aşa cum Biserica va fi opera lui Hristos, dar şi rodul creştinilor. „Cât de frumoasă eşti, iubita mea! Cât de frumoasă eşti, porumbița mea!" Eşti, cu adevărat, luată din trupul meu, consubstanțială mie. Dumnezeu este cel Care preschimbă noroiul în iubire înaltă.

în fața dublului său, a întregitorului său, a ajutorului său, Adam reacționează ca un părinte şi-tată-şi-mamă: „os clin oasele mele şi carne din carnea mea" sunt cuvinte patern-materne şi nicidecum ale unui soț, deşi, simultan, el o deosebeşte de sine numind-o „femeie"; ea-i este totodată soră. „Eu sunt obârşia ta, dar tu îmi eşti egală, nu mai prejos". Sunt aceştia primii paşi pe pragul tainei unei firi unice în trei ipostasuri, a deosebirii în unitate.

Aclam îşi prevesteşte, în acelaşi timp, calitatea de soț; el zice; „Se va lipi bărbatul de femeia lui şi vor fi amândoi un trup."

Rostindu-şi prima cuvântare, Adam, legiuitor şi profet inspirat, promulgă şi cea dintâi lege, stabileşte destinul oamenilor şi instituie legăturile esențiale din sânul societății omeneşti.

„Pentru aceea va lăsa omul pe tatăl său şi pe mama sa, şi se va lipi de femeia lui, şi vor fi amândoi un trup."

Această lege conține două momente: unul de despărțire şi unul de unire, divorț şi căsătorie, divorț de părinți, căsătorie cu femeia.

Despărțirea are drept scop să determine mersul înainte şi libertatea lumii, unirea, ființarea şi rodirea ei.

Tragedia omenirii de după păcat provine clin aceea că se dezuneşte acolo unde ar trebui să se unească şi se uneşte acolo unde ar trebui să se despartă. Izbăcărea stă în dreapta despărțire şi în unirea cea adevărată.

Legislația adamică rezumă căsătoria sub toate înfățişările ei omeneşti. Evident, această lege profetică nu este numai o creație omenească, deoarece Aclam este plin de Duh.

Ruşine şi goliciune

„Şi omul şi femeia lui erau amândoi goi şi nu se ruşinau."

Goliciunea în sine este totdeauna pură, privirea o poate face impură; goliciunea este totdeauna sfințită.

pofta este cea care o poate profana; carnea, în sine, este pură, mintea poate fi impură.

Adam şi Eva erau goi trupeşte şi în întreaga lor fiinţă, fără gânduri ascunse, fără închipuiri, fără ceva ce putea fi ascuns, „şi nu se ruşinau".

Ruşinea este ia jumătatea drumului între virtute şi păcat, între nevinovăţie şi neruşinare; ea refuză pocăinţa şi nici nu îndrăzneşte să se arate goală înaintea lui Dumnezeu; ea conţine o minusculă doză de trufie, păstrând, în acelaşi timp, conştiinţa şi remuşcarea păcatului, lipsindu-i puterea de a-1 mărturisi. Ruşinea poate opri căderea, dar poate şi „ţine pe loc" evoluţia.

Neascultarea

Două momente esențiale marchează păcatul originar: convorbirea Evei cu Satan şi convorbirea lui Adam şi a Evei cu Dumnezeu. Deci legătura cu Satan şi legătura cu Dumnezeu.

Cel dintâi moment este marcat de *neascultare* sau— ceea ce înseamnă acelaşi lucru — de libera alegere a unei alte autorități, fiindcă, neascultând de Dumnezeu, cei doi ascultă de Satan; cel de-al doilea este caracterizat prin *respingeiva cămței* sau — ceea ce înseamnă acelaşi lucm — respingerea responsabilității, atribuirea responsabilității lui Satan.

Neascultare sau liberă alegere a autorității, fiindcă omul care crede că nu se supune întotdeauna se supune. Dacă nu se supune poruncilor lui Hristos, se supune propriilor capricii, propriilor patimi sau se supune diavolului. Este inevitabil. Omul revoltat se supune obligatoriu lucrului opus, pentru că toate sunt zămislite perechi; puterea noastră de decizie este întotdeauna influențată de ceva, supusă *cuiva-*. Dumnezeu, diavolul, poftele, societatea, în aşa fel încât voința acționează liberă şi în voia ei.

Libertatea omului începe cu respectarea libertății vecinului său; în lipsa acesteia, nu se poate vorbi de libertate. Un Dumnezeu ne-treimic ar fi o absurditate, o specie, un obiect. Părintele Serghei Bulgakov scria, cu mare îndreptățire, că fără „tu" nu poate exista „eu"; „eul" se legitimează în „tu".

Să ne imaginăm că pe pământ ar exista un singur om; poate fi el liber dacă este singur? Libertatea lui se va defini prin raportare la cea a unei alte ființe din preajma lui: Dumnezeu, Satan sau alt om. Dacă personalitatea e singură în univers, libertatea ei e „nedovedi- bilă", prizonieră a propriei sale naturi, incapabilă să se desprindă de ea; ca să se poată desprinde în mod liber, îi trebuie neapărat o voință liberă, diferită de a sa, capabilă să-i răspundă.

Religia creştină, care prețuieşte în mod deosebit libertatea, aşează mai presus de meditație rugăciunea animată de un „Tu", deoarece rugăciunea transcende toate posibilitățile.

Prin urmare, este firesc ca păcatul să se înfăptuiască între două dialoguri, fiecare reunind câte o triadă: Adam — Eva — Satan şi Dumnezeu — Adam — Eva. Cele trei persoane stau de vorbă decizând pentru fiecare caz în parte.

Păcatul nu este un sentiment, un gând sau o caracteristică, ci este un act liber, altminteri n-ar fi păcat. „Materia" lui este libertatea, decizia, de unde putem conchide că păcatul în sine nu există; există doar o anumită atitudine a libertății, raportată la o altă libertate, *nioinifestarea* păcatului. Restabilirea termenilor exacți ai Rugăciunii Domneşti, în Liturghia noastră, „Şi ne izbăveşte de cel rău" în loc de „Izbăveşte-ne de rău" are o profundă semnificație teologică. „Păcat", în ebraică, are înțelesul de abatere de la țel, schimbare a direcției.

Natura este bună, creația este un lucru bun; ceea ce ştia şi Platon, iar psalmii preaslăvesc bunătatea lui Dumnezeu, care sălăşluieşte în operele Sale. De aceea. Biblia nu spune „pomul binelui şi al răului", ci „pomul cunoştinței binelui şi răului". Dumnezeu n-a creat pomul răului; răul ia naştere prin împotrivire la bine, este întotdeauna joc, vrajbă şi amăgire.

Prin urmare, păcatul nu stă în faptul în sine al mâncării fructului oprit, ci în cedarea în fața voinței diaboli

ce, care este o deturnare a actului liber. Carnea în sine nu este păcătoasă, doar când mintea i se supune este comis păcatul, atunci când valorile, aşa cum Dumnezeu i le-a lăsat omului, sunt răsturnate. Păcatul se înfiripează în sânul libertăţii şi nu în cel al firii, imprimân- du-i fiinţei noastre spirituale o ţinută falsă. Adam, prieten al lui Dumnezeu, preferă amiciţia lui Satan: iată una dintre definiţiile posibile ale răului.

în cea dintâi întrevedere, Eva îşi pleacă urechea către cuvântul diavolesc iar în cea de-a doua, cu Dumnezeu, ea refuză să-şi asume responsabilitatea gestului ei, respinge deci smerenia.

La polul opus, Fecioara se supune necondiţionat Domnului; dar care este actul prin care Maria răscumpără nesocotinţa Evei? Prima îşi tăgăduieşte slăbiciunea, nu recunoaşte a fi greşit, îl face responsabil pe cel care a ispitit-Oj^ Adam însuşi aruncă responsabilitatea asupra femeii. în clipa în care Eva respinge responsabilitatea, îşi pierde demnitatea omenească.

Se cuvenea atunci ca cea Preacurată să împlinească şi ea tot două acte, pe care Evanghelia după Luca ni le relatează: „Cum va fi aceasta, de vreme ce eu nu ştiu de bărbat"j^ cel dintâi şi: „Iată, roaba Domnului", cel de-al doilea. îndoiala Fecioarei mărturiseşte smerenia ei — nu îndrăzneşte să creadă —, iar acceptarea îi mărturiseşte supunerea. Adam şi Eva îşi ofensează în două rânduri propria libertate: o dată ascultându-1 pe Lucifer şi altă dată respingând responsabilitatea în faţa Creatorului, respingând deci *căinţa.*

„Dar şarpele era cel mai viclean dintre toate făpturile sălbatice pe care le făcuse Dumnezeu. Şi el a zis către femeie".

Subliniem încă o dată: păcatul se petrece pe plan angelic, înainte de coborârea în planul omenesc şi cosmic. Păcatul nostru, spune Fericitul Augustin, „este unul prin contaminare", fiindcă heruvimul Lucifer este cel care a păcătuit cel dintâi.

„Şarpele (înțelepciune) era cel mai viclean...” Viclenia şarpelui: aici stă întreaga problemă a amăgirii, a prefăcătoriei. A fost ea biruită? Hristos a murit pentru a birui moartea, El ne va răscumpăra tot prin viclenie, pentru că cinstea este neputincioasă în fața şireteniei prințului nelegiuirii.

Hristos Se preschimbă în Şarpele Mântuitor. Ca Şarpe dumnezeiesc, îl înşeală pe şarpele antic. Este ceea ce prăznuim în noaptea de Paşti: „Iadul a împrumutat un trup, clar a întâlnit un Dumnezeu; şi-a însuşit ceea ce se poate vedea, clar a căzut în ceea ce nu se poate vedea” (Omilie a Sfântului loan Hrisostom). Cum îl poate birui Hristos pe demon? Aşa cum arată I.eon cel Mare: Se războieşte cu el în calitate de om, nu în calitate de Dumnezeu.

în fața potrivnicului. El nu se slujeşte de puterea dumnezeiască şi în acest fel diavolul înghite nada. Doar că undița lui Hristos este Crucea. Orbit de izbânda asupra lui lisus din Nazaret, Dumnezeu sub chip de rob, diavolul nu deosebeşte în această pradă, în victima Care-1 va înghiți biruitor, nada, anume Crucea.

Vedem aici încă o dată trufia autodistrugându-se. Când a încercat să-L ispitească pe Hristos în pustie, îşi pierduse deja capul. La începutul convorbirii dintre cei doi, diavolul pare cumpătat: „Oare nu trebuie adusă mulțimea către dumnezeire", spune el, „dându-i mai în- țâi de toate pâine ?“ Dar când, disperat, se încumetă să-i propună lui Dumnezeu: „Pe toate acestea Ți le voi da Ție, dacă vei cădea înaintea mea şi mi Te vei închina”, se află deja în plină nebunie, în orbire; după cum ne dovedeşte această „poveste” a diavolului, în Evanghelie, încetul cu încetul infernul acționează din ce în ce mai puțin inteligent.

Drept probă avem îndemnarea lui Iuda de a-L vinde pe lisus, iar mai târziu sugestionarea soției lui Pilat de a întrerupe judecata; cel puțin aşa cred mai mulți Părinți în legătură cu visul soției lui Pilat, că a fost inspirat de

Satan cu scopul de a „stopa" calea mântuirii noastre. Satan se împotmoleşte, se contrazice, trişează şi, în cele din urmă, îşi iese din minți.

Pe măsură ce zbuciumul diavolului sporeşte, laţul dumnezeiesc se strânge tot mai mult. Vedeți deci, prieteni, cât de viclean trebuie să fii cu cel mai viclean dintre animale. Nu eu am spus acestea, ci Hristos însuşi, Care ne sfătuieşte: „Fiți nevinovați ca porumbeii şi înțelepți ca şerpii."

De ce ia Satan forma şarpelui ? Ca să-L imite pe Hristos. Cum şarpele simbolizează înțelepciunea, diavolul îşi atribuie această formă. Astăzi încă, el încearcă să treacă drept un hristos. Neputând lua chipul Fecioarei, se osteneşte să ia chipul Fiului Omului, se arată înconjurat de lumină şi, dintr-o dată, îi descoperim impostura. Satan este torturat de dorința de a fi Hristos.

Unui mare sfânt, Nicon din Novgorod, după îndelungă rugăciune, i-a apărut într-o bună zi „Hristos". Luni de zile, acest hristos i-a grăit cuvinte minunate, apoi, într-o zi, i-a strecurat: „Nicon, nu mai e nevoie să mă rogi, ai atins deja unitatea cu mine, mărgineşte-te doar să studiezi". Şi Sfântul Nicon a părăsit atunci rugăciunea şi s-a cufundat în studiu. în acest fel, diavolul i-a strecurat cu uşurință, din ce în ce mai des, tot felul de gânduri primejdioase, astfel încât i-au trebuit după aceea şapte ani să priceapă lucrarea perfidă a acestui fals hristos, care sălăşluia într-o aproape imperceptibilă undă de seme- ție. Nicon s-a înspăimântat şi a ajuns un mare sfânt tocmai pentru că a înțeles ceea ce se petrecuse cu el şi pentru că a reuşit să se elibereze. Povestea adaugă că atunci când Nicon l-a îmblânzit, l-a pus pe diavol în slujba sa.

Nu de puține ori, de-a lungul vieții mele pastorale, am întâlnit suflete vibrând de o viață intensă, aparent bune, ale căror roade însă s-au dovedit a fi amare. Biserica ne avertizează că uneori popoare întregi sunt călăuzite de un fals hristos, care le aruncă în sminteală.

Viclenia diabolică este, fără doar şi poate, opusă vicleniei dumnezeieşti. Cum o putem recunoaşte pe aceasta din urmă? Metoda este la îndemâna oricui. Viclenia lui Hristos, întotdeauna umilă în exterior, este puternică prin conținut; cea a lui Lucifer, luminoasă în exterior, este putredă în lăuntru.

„Cel mai viclean dintre viețuitoarele câmpului...” De ce al „câmpului” ? Pentru că, în Evanghelie, câmpul este simbolul păşunilor; „Eu sunt Uşa”, spune Păstorul cel Blând, „de va intra cineva prin Mine... va afla Păşunea”. Psalmii, la rândul lor, evocă „păşunile verzi”: „Şi El îşi va duce turma în păşunile înverzite.” ^

„Păşunea”, în graiul lui Hristos, îl desemnează pe Duhul Sfânt. Prin urmare, când a zis; „Era cel mai viclean dintre viețuitoarele câmpului” înseamnă că diavolul aparținea creaturilor dotate cu darurile cele mai de preț, hrănite de pajiştile Duhului, era deci unul dintre heruvimii apropiați ai Sfintei Treimi.

Ajungem acum la cea dintâi întrevedere, cea în care Satan se adresează femeii. De ce să se fi orientat el către femeie? Pentru că depindea de bărbat? Nu, acest lucru avea să se întâmple abia după cădere. Era mai prejos decât bărbatul? Nu, femeia, jumătate a bărbatului, nu e mai puțin decât acesta.

Să ne amintim cum a fost făcută Eva. Din coasta lui Adam. Unde se găsea coasta bărbatului? La piept. Acesta este teritoriul în care ne aflăm. în sens ideal, femeia este centrată pe intuiție, pe sentiment, iar bărbatul pe inteligență. Ceea ce nu este contradictoriu, ci complementar.

Dumnezeu desparte sentimentul de inteligență pentru ca ele să se poată întâlni din nou, acesta era planul Său. Despărțirea celor două părți este făcută în vederea re-împreunării lor.

Cu toate acestea, de ce gândeşte Satan că i-ar fi mai lesne să atace sentimentul luând unul din chipurile înțelepciunii? Pentru că inteligența este discernământ,

pentru că în inteligență sălăşluieşte prudența şi înțelepciunea şi, deci, un chip al înțelepciunii putea să abuzeze mai uşor de încrederea inimii.

Credulitatea primordială a inimii, lipsită de inteligență şi discernământ, poate fi uşor păcălită, dată fiind lipsa ei de experiență. în aceste condiții, păcatul lui Adam îl întrece pe cel al Evei. El avea discernământul care-i lipsea Evei. De aceea şi Hristos S-a întrupat bărbat; căci, dacă păcatul Evei ar fi fost mai grav. S-ar fi întrupat ferneie.

învățătura pe care o putem trage din păcat ne dezvăluie mecanismul inteligenței şi pe cel al inimii. Maxim Mărturisitorul şi stoicii aveau să spună că omul desăvârşit este cel care are inima caldă şi inteligența rece. O inteligență înfierbântată se înşeală, ea trebuie să se mențină analitică iar inima — sintetică, intuitivă, directă.

înțelegem acum de ce Eva îi răspunde şarpelui fără ezitare. Viclenia şarpelui, care se înfățişează sub un chip al inteligenței, stă tocmai în aceea că nu s-a adresat inteligenței, lui Aclam. Ea constă — şi lucrul acesta e valabil pînă în ziua de astăzi — în înăbuşirea sentimentelor curate şi nobile ale sufletului, ale Evei. Viclenia celui potrivnic vizează ceea ce este întreg în ființă, ferindu-se de ceea ce e analitic, apoi îşi desfăşoară strategia. Ființele integre, dar lipsite de discernământ, pot eşua în capcana diavolului.

Sfânta Tradiție ne atenționează că e indispensabil, în viața duhovnicească, ajutorul unei călăuze, al unui „stareț" al dogmelor, al riturilor, fiindcă doar discernământul exercitat prin Biserică ne protejează de primejdiile despătimirii singuratice.

La urma urmelor, omul complet este Adam—Eva şi sfințenia este o recapitulare a androginatului. Femeia, nici superioară, nici inferioară bărbatului, este întregi- toarea lui; regăsim această semnificație profundă în căsătoria creştină, copie a unirii dintre FIristos şi Biserică.

Omul

Cele patru tipuri de oameni

Reluând o idee din capitolul anterior, obserr^ăm că Antichitatea deosebea patru tipuri de oameni:

— omul desăvârşit: inteligenţă rece şi inimă caldă;

— omul imperfect: inteligenţă şi inimă calde, inteligenţă şi inimă reci, inteligenţă caldă şi inimă rece.

Inteligenţa şi inima calde generează „revoluţionari", eroi plini de entuziasm, lipsiţi însă de discernământ; înflăcărarea şi idealismul lor duc adesea la catastrofe. „Sângele curge datorită idealiştilor iresponsabili", observ'a un istoric. Ei sunt, fără îndoială, simpatici prin patetismul lor, dar au o minte iresponsabilă şi imprudentă. De câte ori nu auzim spunându-se despre asemenea oameni: „E atât de bun şi, cu toate acestea, aduce atâtea necazuri!".

Inteligenţa şi inima reci constituie al treilea tip de om. Sunt fiinţe luminoase, deschise, oneste, lipsite deopotrivă de ură şi de iubire. Nu doresc răul. Stăpânesc bine analiza, cu o inimă indiferentă, sceptică, neutră... Incapabili de eroism, ei ne farmecă prin echilibru şi totodată ne plictisesc din cauză că funcţionează prea bine.

Există, în sfârşit, un tip de om cu minte caldă şi inimă rece. Cei care aparţin acestui tip degajă un aer diabolic. Seducători, întrebuinţând cuvinte plăcute, ei ascund un gol de simţire omenească în spatele cinismului lor binevoitor. Şi, vai! aceştia împrumută adesea mască clericală.

„Vai vouă, cărturari şi farisei făţarnici!, că daţi zeciuială din izmă, din mărar şi chimen, dar aţi lăsat părţile cele mai grele ale Legii: dreptatea, mila şi credinţa... Vai

vouă, cărturari şi farisei fățarnici!, că semănați cu mormintele văruite... Vai vouă, cărturari şi farisei fățarnicii, că voi clădiți mormintele proorocilor şi le împodobiți pe ale drepților..." etc.

Primejdia se naşte atunci când răceala minții îngheață inima şi când fierbințeala inimii înceţoşează mintea.

Aceste observații, dezvoltate deja de către stoici şi antici, au fost adoptate şi de Biserică. Ele vin în sprijinul înțelegerii diadei bărbat — femeie, minte — inimă. Să reținem că voința nu intră în discuție; este o chestiune de altă natură, în care stă şi rațiunea pentru care diavolul atacă femeia, adică inima.

Arhitectura templului simbolizează şi ea trupul omenesc; ea este un trup perfect al unui om întins. Intrarea închipuie picioarele, nartexul, partea de jos a trupului omenesc; naosul închipuie inima, pieptul, mulțimea, iar altarul, capul. Sfântul Simeon al Salonicului face, în legătură cu acestea, următoarea observ^ație binevenită: „Cuvântul, spune el, este rostit în cap, de aici învățătura se răspândeşte în inimă, iar preotul iese din altar pentru a-i împărtăşi pe credincioşi". Dumnezeu iese, coboară să Se împărtăşească inimilor.

în Sfânta Sfintelor se înfăptuieşte prefacerea pâinii şi a vinului în Trup şi Sânge, înălțarea creaturii către Creator, schimbarea stricăciosului în nestricăcios. Cugetul se înalță către Dumnezeu, Dumnezeu Se înclină către i.nimă. Gândul îl numeşte pe cel de Nenumit, iar inima îl primeşte în lăuntrul ei. înfricoşata Jertfă de preaslăvi- re care se celebrează mistic dincolo de perdeaua altam- lui, în creierul templului, se înfăptuieşte pentru a fi încredințată credincioşilor.

Sfânta Liturghie nu este întreagă fără cuminecare. Mintea trebuie să coboare în inimă, capul să se plece pe piept. Logosul să pătrundă în pântecul curățit, Adam să se lipească de Eva: „Pentru aceea va lăsa omul pe tatăl său şi pe mama sa, şi se va lipi de femeia lui, şi vor fi amândoi un trup". Nu femeia este cea care se duce du

pă bărbat, acest lucru va fi o urmare a păcatului: „Şi dorul tău va fi după bărbatul tău, şi el te va stăpâni", ci bărbatul este cel care „se va lipi de femeia lui".

Şarpele nu-1 bagă în seamă pe Adam, el i se adresează Evei. Scripturile arată clar: „I-a dat şi bărbatului ei, care era cu ea, şi a mâncat şi el". Cu toate acestea, Adam nu scoate o vorbă în timpul întrevederii. Mintea nu protejează inima. Eva mănâncă cea dintâi, apoi îi dă şi lui. El este cu ea, lingă ea, în loc să fie laolaltă cu ea, făcând un singur trup în faţa vrăjmaşului. Mintea e despărţită de inimă.

Şarpele o ia pe neaşteptate pe femeie, deci unitatea minţii şi a inimii nu s-a înfăptuit, maturitatea perechii nu s-a petrecut. Verbul devine Pmnc, ca să răzbune „pruncia" lui Adam şi a Evei, cum şi cântă Biserica înaintea întâmpinării Domnului.

„Veţi fi ca Dumnezeu"

Viclenia diavolului stă în a ajunge să înşele fără să mintă. Aceasta ne aminteşte, prin analogie, de rezerva mintală, „rezervatio mentalis", a cazuiştilor. Ştiţi cum sună principiul acestora: „Nu avem voie să mințim, putem însă să înşelăm". Eiindcă, precizează ei, păcăleala este un păcat uşor, în vreme ce minciuna este un păcat de moarte. Eforturile lor'sunt concentrate în constituirea unui sistem în care păcatele de moarte să fie transformate în păcate neînsemnate, uşor de iertat.

O socoteală asemănătoare cuprinde şi şiretenia şarpelui. Reproducem exemplul clasic al cazuiştilor: vă duceţi în vizită la preotul dumneavoastră şi el nu vă poate primi. Slujnica lui, bineînţeles, nu poate nici ea comite un păcat de moarte spunându-vă: „Domnul paroh nu este acasă", pentru că el este acasă. Ar fi o minciună. Dar spune aşa: „Domnul paroh nu este aici", ţi- nându-şi mâna în buzunar şi adăugând, în gând: „în buzunarul meu". în acest fel, farsa este jucată.

Satan a cucerit aproape toate treptele înțelepciunii, este aproape lipsit de orice pasiune, exceptând trufia, odată ce a respins tocmai taina iubirii, iubirea ascunsă a lui Dumnezeu pentru lume şi smerenia Lui. El păstrează numai plinătatea inteligenței şi a înțelepciunii reci, lipsite de iubire. Dar nu vrea să mintă. Aşa că adoptă dialectica şireteniei, învârtindu-se în jurul subiectului, folosind „reservatio mentalis" — o, ce instrument încântător! Şi cum e lipsit de pasiune, este capabil să distingă cele mai subtile reacții pasionale, astfel încât se va servi cu măiestrie de un anumit simțământ, despre care ştie cu precizie în ce mod va reacționa.

Eva poate fi amăgită pentru că este sinceră. îmi amintesc că am cunoscut un tânăr posedat pe care, ascultându-1, am înțeles că dificultatea de a-1 elibera venea din faptul că avea o inimă şi o credință curate, fără nici o umbră de prefăcătorie. Era atacabil pentru că era integru. „Celălalt" cunoaşte bine slăbiciunea onestității şi în acest caz atacă prin şiretlicuri.

Să-i urmărim deci metoda. El este cel care deschide dialogul: „Adevărat este că a spus Dumnezeu să nu mâncați din nici un pom al grădinii ?" — o întrebare nu este o minciună. Ştie bine că nu poate primi decât un răspuns cinstit: „nu din toți pomii", aşa că a pregătit al doilea atac — doar şiretenie, nicidecum minciună; pare doar un dialog limpede, direct, oarecare, firesc. Metoda o caricaturizează pe cea a Cuvântului Care, şi El pune întrebări, dar le pune pentru a mântui.

Femeia răspunde: „Din roadele pomilor grădinii avem voie să mâncăm" şi, dacă ar fi fost experimentată, s-ar fi oprit aici. „Dar Dumnezeu a zis: «din rodul pomului care este în mijlocul grădinii să nu mâncați, nici să nu vă atingeți de el, ca să nu muriți»". Eva răspunde fără înconjur. Ce nevoie avea să răspundă sau să răspundă atât de curând? De unde vine graba? Din încredere, din integritatea şi curățenia ființei sale. Aşa fac de multe ori şi copiii.

Şarpele îi explică femeii: „Nu veți muri deloc! Dar Dumnezeu ştie că, în ziua când veți mânca dintr-însul, ochii voştri se vor deschide şi veți fi ca Dumnezeu, cunoscând binele şi răul". Şi atunci. Dumnezeu e cel Care a mințit? Sau diavolul este cel care minte? Dumnezeu spune una, diavolul alta. In realitate, nici unul nu minte până acum.

Dumnezeu spune aşa: „Dacă Mă iubiți, pentru că sunt Creatorul vostru, atunci aveți încredere în ce vă spun Eu. Nu mâncați din rodul acestui pom, pentru voi e aducător de moarte". Diavolul replică: „Nu e aşa de loc!". El dezvăluie înainte de vreme gândul dumnezeiesc, pentru că Dumnezeu a făcut acest pom ale cărui roade urmau să fie mâncate mai târziu, când cei doi vor fi fost suficient de evoluați, aşa cum ne învață şi Grigo- rie Teologul.

Ați sesizat tactica? Satan trişează, nu lasă să-i scape decât o fărâmă de adevăr, şi într-un moment nepotrivit; este greşeala falşilor dascăli. Un adevăr prost plasat poate ucide un om.

Sfântul loan Scărarul spune că falsul dascăl citează Scripturile ca să piardă sufletul, în vreme ce dascălul adevărat citează ca să-l mântuiască. înainte de păcat, îngerul avertizează: „Eiți cu luare-aminte. Dumnezeu judecă cu dreptate!". Satan însă îndeamnă: „îndrăzniți, Dumnezeu este milostiv şi vă va ierta!". Fiecare dintre ei va cita texte doveditoare, primul, dreptei judecăți, celălalt, milosteniei. Odată păcatul comis, îngerul va consola: „Să nu cazi în deznădejde. Dumnezeu este milostiv şi iartă; căieşte-te, întoarce-te la Dumnezeu!". Şi va cita pilda Măriei Magdalena.

Diavolul însă va striga: „Cum, aştepți îndurare? Ai făptuit un păcat; nu ştii că Apostolul Pavel a spus cât se poate de clar că desfrânații nu vor intra în împărăția cerurilor? Eşti blestemat!". Şi fiecare va apela din nou la textele sfinte. Pentru fiecare dintre cele patru cazuri, de dinainte şi de după păcat, textele invocate vor fi exac

te, dar selecţionate, de o parte, cu şiretenia salvării, de cealaltă, cu şiretenia pierzaniei.

„Nu veţi muri deloc!", spune Satan. E adevărat; dacă Aclam şi Eva ar fi gustat din rodul pomului oprit la momentul potrivit, ar fi putut dobândi cunoştinţa binelui şi a răului sau măcar dacă ar fi cemt iertare lui Dumnezeu, după păcat, n-ar fi cunoscut moartea. Categoric, diavolul are dreptate; cunoaşterea în sine a lumii nu este o uşă către moarte. Când Dumnezeu îi roagă: „Să nu mâncaţi!" o face pentru a păstra şi a le oferi posibilitatea de acţiune pentru mai târziu, în deplină luciditate.

„Dar Dumnezeu ştie că, în ziua în care veţi mânca din-tr-însul, ochii voştri se vor deschide". Se vor deschide asupra lui Dumnezeu? Nu, asupra Lui erau deja dc-schişi.

„Şi veţi fi ca Dumnezeu, cunoscând binele şi răul". La ce slujeşte această insinuare ? Adam şi Eva trăiau în stare de inocenţă, adică privirea lor era îndreptată către Dumnezeu aşa cum cea a copiilor este îndreptată către părinţii lor. Beau laptele divin, rămânând în acelaşi timp printre creaturi. Contemplându-L pe Creator, ei contemplări, am spune noi, pe Unul, Treimea cea deo- fiinţă, fiindcă în Dumnezeu este unitatea.

Dumnezeu, Fiinţa prin definiţie. Făcătorul lucrurilor văzute şi nevăzute, are privirea fixată asupra cosmosului, acest amestec de fiinţă şi de nefiinţă, dualitate prin fire. Insinuarea: „Veţi fi ca Dumnezeu" presupune: veţi privi universul aşa cum Dumnezeu îl priveşte din înaltul tronului Său, veţi cerceta tainele lui.

Diavolul nu adaugă că atunci când Atotputernicul cercetează genunile, aşa cum se cântă şi în Sfânta noastră Liturghie, după lectura Scripturii: „Binecuvântat eşti Tu, Cel a cărui privire cercetează genunile şi Care stai aşezat pe heruvimi". El nu întâmpină nici o primejdie... în vreme ce o fiinţă creată, cum ar putea ea scruta abisurile, din moment ce este ea însăşi abis şi nimicnicie? Pentru că privirea înseamnă părtăşie.

Părintele Sofronie ne-a explicat foarte clar că cine vrea să trăiască întru Dumnezeu trebuie, înainte de toa

te, să se desprindă cu totul de lume; abia după aceea ne dă Dumnezeu vederea cea adevărată asupra creaturii.

Cu toate acestea, Dumnezeu, după fiecare zi a creației, își admiră opera, dualã prin fire, şi spune: „Toate acestea sunt bune!“.

Termenul acesta, bun-frumos, are aici un înțeles aparte, față cu păcatul originar. Dacă lumea este amestec de ființă şi de neființă, frumusețea, în schimb, nu este dualã, ci este armonie sau, spuneți-i cum vreți, înlănțuire perfectă. Creatorul vede în creația Sa lumea transfigurată, în vreme ce „dualul” este abia în drum către armonie şi plinătate. Dar să nu uităm că Sfântul Duh ne poate da, încă din această viață, vederea pe care o avea Dumnezeu asupra zilelor Facerii.

După păcatul originar, viziunea noastră cosmică este dualã: viziune a lumii ființă şi neființă, neconformă încă, în mod conştient. Voinței treimice, şi viziune a lumii întru Dumnezeu. Chiar înainte de transfigurarea cosmosului, de apariția cerurilor noi şi a pământului nou ale lui Isaia, sufletul statornicit în Dumnezeu şi potir al Duhului Sfânt poate contempla transfigurarea universului, II poate vedea pe Dumnezeu.

Un basm indian zugrăveşte această stare. Un tânăr pleacă să-şi elibereze logodnica din ghearele unei vrăjitoare; la ducere, toate merg pe dos, plouă, cerul e sumbru, din cauză că tânărul este îngrijorat; la întoarcere, el şi logodnica lui văd florile răsărind sub paşii lor şi soarele strălucind cu blândețe. Este o imagine frecventă.

Sfântul Duh este cel Care şterge orice urmă de urâțenie. El este în stare să pună în evidență Chipul dumnezeiesc chiar şi într-un criminal şi să facă să piară orice urmă de zgură grosolană şi slută care L-ar putea desfigura ochilor noştri. Fiindcă şi cosmosul are tot două fețe, una îndreptată spre Creator, iar cealaltă în direcția opusă.

„Veți fi ca Dumnezeu” — repet, Satan nu minte — doar amăgeşte. Adam şi Eva, dintr-un anumit punct, au văzut lumea asa cum este. Doar că nu ei*au încă îndumne

zeiți. Lui Dumnezeu îi aparține vederea lumii așa cum este, iar nouă, vederea lumii întru Dumnezeu. ^

Unde se ascunde viclenia cea mai perfidă ? în această promisiune: „Veți fi ca Dumnezeu", adică veți vedea lumea așa cum este ea; dar nu veți fi Dumnezeu, adică nu veți fi în stare să-i suportați vederea.

Cele trei pofte

îndată ce dialogul între şarpe şi Eva s-a încheiat, ascultând cele spuse de potrivnicul ei, Eva preferă „evanghelia" satanică Evangheliei lui Dumnezeu şi înlăuntrul ei ia naştere un sentiment neaşteptat.

Neascultarea, care este întotdeauna ascultare de altcineva, trezeşte acest sentiment nou, alcătuit din trei elemente: „Femeia a socotit că rodul pomului e bun de mâncat şi plăcut ochilor la vedere, şi vrednic de dorit, pentru că dă înţelepciune".

Sfinţii Părinţi, cu Fericitul Augustin în frunte, identifică în acest fragment cele trei dorinţe, cele trei pofte, cele trei vicii: posesia, plăcerea şi puterea. „Femeia a socotit că rodul pomului e bun" — posesia; „plăcut ochilor" — plăcerea; „vrednic de dorit, pentru că dă înţelepciune" — puterea.

Această întreită mişcare a sufletului va fi generatorul instinctelor omeneşti.

Două dintre personalităţile vremurilor noastre, Karl Marx şi Freud, au voit să explice omenirea prin procesele economice, cel dintâi — posesia — şi respectiv prin „libido" cel din urmă — plăcerea; neîndoielnic, şi plăcerea conţine elemente de posesie, în calitate de mijlocitoare a ei. Deşi ţinteau corect, tezele lor rămân parţiale. Privirea patristică pătrunde mult mai adânc, atinge fondul subconştientului şi semnalează triada.

Ambii atei, Marx şi Freud considerau lumea căzută prin păcat ca pe o lume firească, împărtăşind această credinţă infantilă cu majoritatea gânditorilor şi oamenilor de ştiinţă ai ultimelor veacuri, incapabili să deosebească

Creatorul de creația Sa şi, în lăuntrui creației, ființa reală de actuala ei stare relativă. Prin aceasta, ei nu fac decât să prejungească religia naturalistă a închinătorilor la idoli.

înțelepciunea popoarelor negre ne furnizează o interesantă definiție a păcatului originar: omul a trecut de la „a fi" la „a avea". E bine zis , dar insuficient. Totuşi, este aici formulată problema care ne preocupă. Omul devenit „a avea", istoria sa va fi şi ea cea a posesiunilor sale, a instrumentelor sale şi nu cea a „ființei" sale. Nu spunem noi: „Asta da, viață !" atunci când intrăm în posesia a ceva sau ne bucurăm de plăceri? Ştim oare, în general, ce înseamnă *a fi,* în afara plăcerilor, a posesiei sau a dominației? Nervul pulsator al societății este înainte de toate banul, dorința de posesie, apoi dorința de a câştiga mereu mai mult şi, în sfârşit, cea de a si.lpâni.

Şi iată că aceste trei patimi surori îşi sunt vrăjmaşe, fiindcă cel care are nu risipeşte pentru plăceri şi devine, din lăcomie, ascet; cel care urmăreşte doar plăcerile nu e preocupat de putere, iar cel care năzuieşte la putere disprețuieşte posesia şi plăcerea.

în ele însele, aceste dorințe sunt bune. Dumnezeu a zis: „Veți moşteni împărăția cerurilor" şi „Fericiți cei blânzi, că ei vor moşteni pământul".

Bucuria? Extazul? Misticii înşişi oare ce altceva fac decât să se bucure de Dumnezeu ? Un sfânt nu se plictiseşte, nu se mărgineşte duhovniceşte, ci se îmbată cu un extaz mai presus de orice bucurie. Dumnezeu vine la el în chip de bucurie, iar lumea care va să vină va fi o sărbătoare, o plăcere, o bucurie a ființei totale.

Puterea? Darurile Sfântului Duh sunt puteri: darul cunoaşterii este o putere, darul înțelepciunii este o putere, creştinii sunt numiți împărați, popor împărătesc; ce altceva este regalitatea dacă nu o putere ? Vom avea trupuri slăvite, Şfinții vor fi preaslăviți, ca şi tăria cerească, toate acestea ne sunt prezise.

Cele trei păcate, combătute de toate religiile — posesie, plăcere, putere — pot duce la pieirea omului şi, pe de altă parte, tot ele ne mână înainte. Nu întotdeuna Înțelegem de ce trebuie să ne lepădăm de ele, din mo

ment ce Creatorul însuşi ne dăruieşte atatea lucruri trumoase, ne dă însuşirea de a ne bucura de ele, ne îngăduie dominația. De ce trebuie să le îndepărtăm de noi? Maxim Mărturisitorul ne spune că ele sunt îndreptățite, dar.., pentru cădeşte un „dar", chiar doi, dacă stăm bine să ne gândim. într-adevăr, toate acestea ne sunt îngăduite, dar sunt *întru* Dumnezeu şi *cu* Dumnezeu. în spatele fiecărei pofte dormitează un Dumnezeu uitat.

Dumnezeu *i^rea* ca noi să-L posedăm, să dobândim Duhul Sfânt; Dumnezeu Se oferă întru bucurie: bucurie a harului; Dumnezeu doreşte să fim părtaşi la puterea şi slava Lui. Este gata să presare deasupra noastră aceste daruri, în aşa fel încât şi prin aceste dorințe omeneşti întru Dumnezeu creația să se îmbogățească.

Eroarea Evei, căderea ei, e aceea de a fi năzuit să se îmbogățească pe sine cu ^cosmosul, fără Dumnezeu, în loc să-l îmbogățească.

Şi luând-o pe o cale strâmbă, superiorul coborând către inferior, spiritul intrând în materie, otrava vrăjmaşului s-a strecurat şi ea lângă aceste dorințe îndreptățite pe care le numim astăzi pofte. Aşa că posesia noastră este tot timpul pândită de ruină, plăcerea ne e picurată cu amărăciune şi puterea înconjurată de singurătate.

în afara lui Dumnezeu, aparținând lumii acesteia, posesia, plăcerea şi puterea domină universul nostru dual şi plural, continuând să-l destrame neîncetat pe om, care nu ajunge decât la posesii trecătoare, la plăceri pustiitoare, la dominații vanitoase, un rob înlănțuit de trei tirani, îndrituiți, dar deviați.

E eronat ca avarul să aibă bogăție, desfrânatul, plăceri şi stăpânitorul să poruncească? Nicidecum, doar patima lor, îngenunchiată la picioarele acestor trei dorințe, le-a transformat în propriii ei zei, împărații şi reformatorii au dreptul să conducă lumea, cad în greşeală în clipa în care situația lor privilegiată îi robeşte cu totul şi când, cramponați de privilegiile pe care le dețin, îşi închipuie că trebuie să şi le apere prin orice mijloace.

Să luăm exemplul căsătoriei: iubirea soților trebuie să urmeze întocmai iubirea de Dumnezeu, în care se

astâmpără orice dorință pentru că omul, la urma urmelor, fie în iubire, fie în prietenie, conştient sau inconştient^ îl caută pe cel în Care se îndestulează orice foame.

îndată ce în locul Creatorului a fost aşezată creația, se petrece o dublă schimbare de direcție: pe de o parte, o convertire întru păcat -— susul devine jos — şi, pe de alta, o convertire întru Hristos, sau o întoarcere la starea inițială. Acest dezechilibru împarte omenirea în două feluri de ființe: cei care trag foloase într-un fel sau într-altul şi cei care, dorind să vină la Dumnezeu, prin restabilirea ordinii valorilor, se văd obligați să renunțe, luând-o pe acest drum, la averi, plăceri şi onoruri, fie ele şi îndreptățite; de aici, sărăcia drastică a călugărilor, curăția lor totală, asceza şi smerenia lor.

Dramele se consumă în aceste trei puncte, născându-se, de cele mai multe oii, din propriile noastre sforării fățarnice. Aici Marx are mai multă dreptate decât Freud. Cea dintâi ispită a Evei nu este plăcerea sau trufia, ci posesia. De altminteri, cei mai mulți oameni sunt fascinați de posesie, fie ea economică sau psihologică; confruntările familiale se bazează de regulă pe instinctul devorant de iubire maternă sau pe privilegiul de „posesor" al tatălui; tot aşa şi pe plan social, obsedantul „a avea" este punctul de pornire al celor mai multe întâmplări nenorocite din societate.

După posesie urmează plăcerea. Statistic — dacă e posibilă o asemenea statistică —, omul, după ce şi-a asigurat casa şi masa, ca şi zilele bătrâneții, după ce a aranjat situația copiilor — „viitoml", cum se spune în mod curent —, se gândeşte îndată la profit; aceasta este a doua lui preocupare; cea de-a treia este orgoliul şi caracterizează doar o minoritate. Să mai reținem, în trecere, că această „taxis" (ordine) este răsturnată în plan spiritual.

Sfântul Dionisie ne învață că dorința, rădăcina poftelor, urcă de jos în sus, este aspirație către neant, către haos, către Dumnezeu. Acest elan vertical, în loc să-şi continuie urcuşul, se risipeşte în toate direcțiile şi cade la loc, lăsând urme din ce în ce mai estompate, precum cele ale unei rachete cu focuri de artificii. întreaga lor

valorificare omenească, fie ea literară, istorică, familială^ educativă sau spirituală, la atât se reduce.

In vreme ce posesia harului dumnezeiesc este renunțare la tot, tot, tot! Cei care *doresc ceva pentru ei înşişi* nu pot dobândi Duhul Sfânt. Starea noastră actuală este tranzitorie şi ne consolăm, de cele mai multe ori, mulțumindu-ne cu un „ersatz" al lui Dumnezeu. Alegerea ne revine nouă! Dar să nu nădăjduim că le putem avea pe amândouă, pentru că nimeni nu poate trăi^două vieți simultan.

în veacul ce va să vină, în noul Ierusalim, precum Fecioara Maria, vom putea fi mama-fecioară, vom putea deci gusta îndoit şi din Dumnezeu şi din Lume. Adam şi Eva au mâncat *înainte de vreme* fructul, înainte să se fi împlinit planul divin, dezvăluit în următoarea poruncă a Creatorului: „Stăpâniți pământul!". Dacă ar fi aşteptat momentul stabilit de Providență, s-ar fi îndestulat din el fără nici o primejdie.

Un aer nespus de deznădăjduitor respiră atât cosmosul, cât şi istoria noastră. De îndată ce avem ceea ce ne dorim, încetăm să mai dorim; tânjim după plăcere, dar ea se stinge întotdeauna în melancolie. Deținem puterea cunoaşterii dar îi înregistrăm pe dată deşertăciunea. Cucerirea părea pasionantă dar, odată înfăptuită, constatăm că n-am înaintat: în fața noastră orizontul se deschide din ce în ce mai nemărginit.

Cu toate acestea, Dumnezeu este aici, gata să se lase consumat de sufletele noastre neîndestulate. El ni Se oferă, vrea să fie posedat: „împăratul împăraților Se coboară pentru a Se da drept hrană credincioşilor", cântă Sonusul în Liturghia galilor.

De ce încercați să vă astâmpărați setea cu nisip, când sunteți atât de aproape de Izvor? De ce vă mai plângeți, odată ce căutați comoara acolo unde nu se află? Nu-L căutați pe Dumnezeu ? Atunci să nu nădăjduiți că veți avea totul. Mulțumiți-vă cu puținul pe care-1 aveți.

Aceasta este triada, acestea sunt roadele pomului cunoştinței binelui şi răului, poftite de Adam şi de Eva. De ce n-au fost ei oare atraşi de pomul vieții ? Pentru că po

sesia, plăcerea şi puterea sunt în Dumnezeu, \'in prin El, îi urmează Lui. „Dacă aveţi credinţă, cunoaştere şi putere, dar nu aveţi iubire, ţoate acestea nu slujesc la nimic“, spune Sfântul Apostol Pavel, fiindcă nu facem decât să înlocuim iubirea de Dumnezeu cu alte nevrednice iubiri.

Iubirea, acest sentiment despre care au tot discutat filosofii greci şi scolasticii! Marea discuţie scolastică a Evului Mediu se purţa cu privire la clasificarea iubirii în iubire „fizică" şi iubire „exţatică”. Iubirea fizică sau naturală — nicidecum fiziologică — răspundea nevoii de identificare în scopul posesiei şi al plăcerii; iubirea extatică, dimpotrivă, se identifica cu dăruirea, fără să umble în căutarea plăcerii personale.

Unii susţineau că adevărata iubire este cea extatică, având ca model pe Hristos Care, din dragoste pentru om, a murit, ca om, pe cruce; ceilalţi răspundeau; „Esie iubirea naturală, pentru că în iubire căutăm nu doar fericirea celuilalt ci şi unirea cu acest «celălalt» şi, conţi-' nuau ei, dacă Hristos a fost pentru noi răstignit pe cruce, mai înainte de aceasta. El ne-a promis împărăţia cerurilor în care se înfăpţuieşte unirea cu Dumnezeu".

Aceste două feluri de iubire nu sunt contradictorii. Eroarea constă în a ignora că iubirea adună în ea toate cele trei dorinţe pe care le-am înfăţişat mai sus, topite într-o singură mişcare, care-1 mână pe cel ce iubeşte în afara lui, către fiinţa iubită, în mod gratuit, cu care năzuieşte să se unească.

Cum nu putem despărţi iubirea în părţile ei componente, tot aşa de anevoie este să le descriem pe acestea. Extaticul despărţit de ceilalţi este neconvingător, iar identificarea fără uitare de sine este neîndestulătoare.

Iubirea, însă, e mai presus de tâlcuirile ei medievale. Gestul Evei inaugura o tradiţie: cea a trădării iubirii de Dumnezeu. El deschidea calea poftei lipsite de iubire, a iubirii înlocuite prin obiectul ei, macula iubirea printr-o fierbinţeală lipsită de lumină, pustiind-o prin dorinţă.

„Atunci Domnul Dumnezeu a zis…” Facerea 3/14.

Prin cuvintele dumnezeieşti care au urmat, adresate şarpelui, apoi femeii, apoi bărbatului, se petrece răsturnarea: Satan devine prințul lymii acesteia, până la biruința definitivă a lui FIristbs Izbăvitorul.

Notă biografică: Jean Kovalevsky

Născut la 8 aprilie 1905 la Petersburg (Leningrad), zi de praznic, în acel an, al arhanghelului Gabriel în calendarul Bisericii ortodoxe ruse, viitorul episcop Jean primeşte numele tatălui său, Eugraf.

Familia, aparţinând vechii nobilimi rurale, a dat Rusiei mulţi şi fără de pereche slujitori; printre aceştia; filosofi, matematicieni, sociologi, istorici, muzicologi şi câţiva miniştri ai educaţiei naţionale.

Către cel de-al patrulea an al său, Eugraf Kovalevsky a primit vederea şi experienţa luminii necreate. în urma acestui eveniment, el a luat hotărârea de a urma singura iubire a vieţii sale, prin „singurul său prieten. Preasfânta Treime".

în **1920**, revoluţia bolşevică îl alungă pe acest copil precoce — gânditor, pictor, muzician, matematician — împreună cu părinţii, tocmai în Franţa, de la Sevasto- pol, până la Beaulieu, lângă Nisa. Trecând prin halta Salonicului, episcopul grec al oraşului le-ar fi spus; „Vă duceţi în Franţa, o ţară neortodoxă, dar ţineţi minte că francezii au două mari însuşiri; au sufletul drept credincios şi mintea iubitoare de libertatea lui Hristos. Nouă, grecilor, ne-au adus libertatea naţională; să dea Dumnezeu ca şi noi să le dăm în schimb gustul libertăţii sfintei noastre Biserici".

După studii la Institutul Saint-Serge din Paris, nezdruncinat în credinţa că dincolo de încercări şi de moarte se află învierea, tânăail Eugraf întemeiază, împreună cu alţi prieteni, emigranţi şi ortodocşi, o confrerie reli

gioasă purtând numele Sfântului Fotie, patriarh al Constantinopolului, pentru ca în acest fel să mărturisească în Europa apuseană caracterul universal al Ortodoxiei şi totodată, pentru a studia fundamentele geniului creştin al Apusului.

Activitatea neostoită a acestui luminat teolog îl face să întâlnească în mediile intelectuale franceze personalități foarte diferite cum ar fi Edouard Herriot, Jacques Maritain sau Jean Cocteau. Nu de puține ori se izbeşte de reacțiile violente ale unei emigrații ruseşti divizată politic, conservatoare din punct de vedere religios, care avea să trăiască în Franța temporar, gata în orice clipă să se întoarcă în țară.

Prin gust, logică interioară, dinamism spiritual şi voință divină, Eugraf Kovalevsky a devenit francez. Prizonier de război, el şi-a uimit şi entuziasmat camarazii prin vastitatea cunoştințelor, în toate domeniile, şi prin arta sa de a transfigura evenimentele. Revenit din prizonierat, se dedică cu totul creşterii Bisericii Ortodoxe în Franța, pe care a reînviat-o cu ajutorul Patriarhului Serghei al Moscovei, şi glorificând opera unui francez, Louis Winnaert, fost credincios al bisericii romane, aflat în căutarea unei alte forme de credință în care să trăiască, şi care murise în 1937.

Kovalevsky este şi fondatorul unui Institut francez de teologie, cu hramul Sfântului Dionisie, unde a predat până la moarte o serie de cursuri strălucind de o lumină supra-intelectuală; printre ele, „Tehnica rugăciunii".

Flirotonit la 11 noiembrie 1964, sărbătoarea Sfântului Martin de Tours, ca prim episcop al Bisericii Ortodoxe din Franța, a primit numele de „loan", patronim al faimosului Ivan de la Kronstadt, preot clarv^ăzător şi taumaturg de la sfârşitul veacului al XlX-lea, prin mahalalele sărace ale Petersburgului, care a prevestit iminența şi înfăptuirea revoluției bolşevice.

Noul episcop n-a fost nimănui indiferent, a fost iubit sau urât cu tot atâta patimă şi de-o parte, şi de cealaltă.

Părinte duhovnicesc, „stareț" de neegalat pentru poporul mirean, a fost prigonit deopotrivă de intelectuali, de cei pătimaşi şi de egalii lui ecleziastici.

Jean (EugraO Kovalevsky a primit naşterea de sus la 30 ianuarie 1970, într-o vineri pe la ora 15, ca şi Stăpâni- toml său şi, ca şi El, a slujit până la capăt. Pentru că, în realitate, viața lui a fost o continuă liturghie, o alternare de morți şi de învieri, în care primea şi dăruia harul cel de viață dătător, singura nădejde a creştinismului.

Note

1. Cântec popular francez (N.t.).
2. Aici, şi în restul cărţii, „extatic" este întrebuinţat în înţeles etimologic, din gr. *ek-stasis:* transpunere (stare) în afară; la Dionisie Areopagitul, „emanaţie" (N.t.).
3. Leitmotiv al gândirii dionisiene. V. îndeosebi „Despre numele divine" (N.t.).
4. Este vorba de anul bisericesc (N.t.).
5. Şi teologii ortodocşi moderni consideră omul, prin analogie cu Persoanele Treimii, ca având o fire unică în mai multe persoane sau ipostasuri, printre care, de pildă, Lossky: „oamenii au o fire comună în mai rnulte persoane". Termenul de „ipostas", raportat la om, are o semnificaţie cu totul diferită de „ipostazele" neoplatonismului gnostic desemnând fiecare dintre formele pe care le îmbracă principiul divin, trepte descrescânde ale „perfecţiunii", fiind mai apropiat de accepţiunea dialectică generală a termenului de „ipostază": modalitate de manifestare diferită a aceluiaşi obiect sau fenomen (N.t.).
6. „Homme et homesse", intraductibil în limba română, care are forme diferite după gen, altfel decât prin arhaicul „om şi oarnă", neputând deriva cu sufix femininul din masculin, („bărbată" are un înţeles peiorativ) aşa cum face autorul după modelul ebraic al lui „ishshah" — femeie, derivat din „ish" — bărbat (N.t.).
7.. Aluzie la titlul celebrei opere a lui Jakob Bohme — „Aurora oder Morgenrote im Aufgang" (l6l2) (N. t.).

Cuprins

Cuvânt înainte

PARTEA INTAI. **FACEREA**

Facerea şi ştiinţa Iniţiere în text 13
Neasemănarea chemată la 19
asemănare Numere şi cifre 40
Cele douăsprezece acte creatoare 44
55

PARTEA A DOUA. **CREAREA OMULUI**

După Chipul Sfintei Tjreimi 65
Chip şi Asemănare 74
„Şi i-a binecuvântat pe ei 82
Dumnezeu” 90

PARTEA A TREIA. **ADAMUL IDEAL**

Cea de-a doua povestire despre 97
creaţie Caracterul iniţiatic 104
Pomul vieţii şi pomul cunoştinţei binelui şi 118
răului Neascultarea 135

PARTEA A PATRA. **OMUL**

Cele patru tipuri de oameni Cele 145
trei pofte 153

Notă biografică: Jean Kovalevsky 161
Note 164

Stimate cititor,

Vă anunțăm redeschiderea departamentului „Cartea prin poştă" al Editurii Anastasia, care asigură clienților noştri *servicii speciale gratuite.*

Doriți să primiți *catalogul trimestrial gratuit* pentru a fi la curent cu noutățile Editurii Anastasia şi cu cărțile de spiritualitate publicate la alte edituri?

Doriți să primiți *la domiciliu* cărțile alese de dvs. cu plata rambiirs la primirea coletului ?

Doriți să ne comunicați impresiile asupra lucrărilor noastre şi preferințele în legătură cu viitoarele apariții?

Tot ce aveți de făcut este să completați C.P.A. inclusă în această carte şi să o introduceți, fără timbru, în prima cutie poştală. »

Veți beneficia astfel şi de:

- premii în cărți prin tragerile lunare la sorți ale C.P.A.
- premii în cărți pentru coletele ce depăşesc o anumită valoare.
- premii anuale în cărți pentru primii o sută de cititori.

Nu pierdeți timpul! Scrieți-ne acum!

Editura ANASTASIA
CARTEA PRIN POŞTA
Str. Venerei nr. 13, sect. 2
Tel: 210.95.30

Tipărit ia
Editura şi Ateiiereie Tipografice
METROPOL

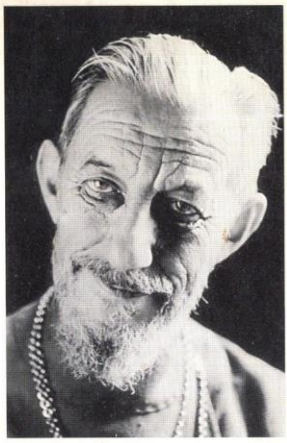

Născut la 8 aprilie 1905 la Petersburg, viitorul episcop Jean primește numele tatălui său, Eugraf. Familia, aparținând vechii nobilimi rurale, a dat Rusiei mulți intelectuali: filosofi, matematicieni, sociologi, istorici, muzicologi.

Alungat de revoluția bolșevică, pleacă în 1920 împreună cu părinții în Franța, lângă Nisa. După studii la Institutul Sf. Serghie din Paris, întemeiază o confrerie religioasă purtând numele Sf. Fotie, patriarh al Constantinopolului, pentru ca în acest fel să mărturisească în Europa apuseană caracterul universal al Ortodoxiei și totodată pentru a studia fundamentele geniului creștin al Apusului. Este și fondatorul unui Institut francez de teologie, unde a predat până la moarte o serie de cursuri strălucite.